

Evaluering af vandrådsarbejdet

December 2015

Datablad

Titel: Evaluering af vandrådsarbejdet

Forfatter: Morten Graversgaard

Udgivelsesår: December 2015

Redaktion afsluttet: December 2015

Faglig kommentering: Naturstyrelsen

Bedes citeret: Graversgaard, M. 2015. Evaluering af vandrådsarbejdet.

Forsidefoto: Terkel Broe Christensen

Sideantal: 137

Indhold

Forord	7
Sammenfatning	8
1. Indledning	10
2. Data, materiale og begreber	11
3. Overordnet evaluering og vurdering af vandrådsarbejdet i 2014.....	12
3.1. Introduktion til vandrådsarbejdet	12
3.2. Vandrådspakken	14
3.3. Løste kommunerne og vandrådene opgaven?.....	16
3.4. Hvordan fungerede vandrådsarbejdet?	20
3.5. Konklusion	48
4. Identifikation af de elementer og forudsætninger, der skal være til stede, for at det kan forventes, at involvering af vandråd i vandplanarbejdet bliver en succes	53
5. Vurdering af hensigtsmæssigheden af at inddrage vandrådene i kommunernes arbejde med at iværksætte VP2- indsatserne	57
5.1. Vådområder- kvælstof- og fosforvådområder	58
5.1.1. Involvering af vandråd i de forskellige faser af vådområdeindsatsen.....	62
5.1.2. Hvad mener interessenterne?	66
5.1.3. anbefalinger	67
5.2. Vandløbsindsatsen (de fysiske forhold)	68
5.2.1. Involvering af vandråd i de forskellige faser af vandløbsrestaureringsprocessen	71
5.2.2. Hvad mener interessenterne?	75
5.2.3. anbefalinger	76
5.3. Sørestaurering	77
5.3.1. Involvering af vandråd i de forskellige faser af sørestaureringsprocessen	80
5.3.2. Hvad mener interessenterne?	81
5.3.3. anbefalinger	82

5.4 Spildevand	83
5.4.1. Involvering af vandråd i de forskellige faser af spildevandsplanlægningsprocessen og gennemførelsen af de konkrete indsatser	83
5.4.2. Vurdering af muligheden for at inddrage vandrådene i udarbejdelsen af den kommunale spildevandsplan	85
5.4.3. Vurdering af muligheden for at inddrage vandrådene i udmøntningen af de konkrete indsatser overfor ukloakerede ejendomme i spredt bebyggelse.	87
5.4.4. Vurdering af muligheden for at inddrage vandrådene i udmøntningen af de konkrete indsatser overfor regnbetingede udløb	88
5.4.5. Vurdering af muligheden for at inddrage vandrådene i udmøntningen af de konkrete indsatser overfor renseanlæg	89
5.4.6. Hvad mener interessenterne?	90
5.4.7. anbefalinger	90
5.5 Sammenfatning og anbefalinger	92
6. Vurdering af hensigtsmæssigheden af at inddrage vandrådene i fastsættelse af nye indsatser for tredje planperiode, 2021-2027	96
6.1. Den forventede karakter af indsatserne i VP3	96
6.1.1. Vandløbsindsatsen i VP3	96
6.1.2. Søindsatsen i VP3.....	97
6.1.3. Spildevandsindsatsen i VP3	98
6.1.4. Vådområdeindsatsen i VP3.....	98
6.1.5. Kvælstof- og fosforindsatsen.....	98
6.2. Involvering af vandråd i fastsættelse af nye indsatser på vandløbsområdet	99
6.2.1. Hvad mener interessenterne?	103
6.2.2. Sammenfatning af fordele og ulemper ved involvering af vandråd.....	104
6.3. Involvering af vandråd i fastsættelse af nye indsatser på spildevandsområdet	104
6.3.1. Hvad mener interessenterne?	106
6.3.2. Sammenfatning af fordele og ulemper ved involvering af vandråd på spildevandsområdet	106

6.4 Involvering af vandråd i fastsættelse af nye kvælstof- og fosforindsatser	106
6.4.1. Vandråd på hovedvandoplandsniveau og et kommunalt forankret sekretariat eller?	109
6.4.2. Hvad mener interessenterne?	110
6.4.3. Sammenfatning af fordele og ulemper ved involvering af vandråd på kvælstof og fosforområdet	110
6.5. Et eller to vandråd?	111
6.6. Sammenfatning og anbefalinger	112
7. Litteraturliste	115
Bilag	117
Bilag 1. Forklaring på overestimering af placering af okkerrens anlæg	117
Bilag 2. Beskrivelse af hvordan vandråd har fungeret i hvert enkelt hovedvandopland	118
Bilag 3. Oversigt over de 23 hovedvandoplande og tilhørende sekretariatskommuner	130
Bilag 4. Liste over medvirkende interesseorganisationer og foreninger	132

Forord

Denne rapport giver et overblik over, hvordan vandrådsarbejdet forløb i 2014. I rapporten analyseres hensigtsmæssigheden af at involvere vandråd i udmøntningen af indsatserne i VP2 (vandområdeplan 2, 2015-2021) og fastlæggelse af indsatser i VP3 (vandområdeplan 3, 2021-2027). Evalueringen er baseret på en kvalitativ og kvantitativ analyse af vandrådsarbejdet. Rapporten er udarbejdet på foranledning af Naturstyrelsen og har været fulgt af en kvalitetssikringsgruppe bestående af Kirsten Flemming Hansen (NST), Marie-Louise Christensen (NST) og Sara Westengaard Guldagger (NST). Medlemmerne i kvalitetssikringsgruppen takkes for bidrag og kommentarer undervejs. Desuden takkes Line Ditlev for støtte. Alle vandrådsmedlemmerne og sekretariatskommunerne takkes for at lade mig følge deres arbejde i 2014.

Sammenfatning

I 2014 mødtes landmænd, lodsejere, natur- og miljøfolk, sportsfiskere og mange andre med interesse for de danske vandløb i de første regionale vandråd, dækkende hele Danmark. Mere end 380 mennesker fra mere end 100 forskellige interesseorganisationer deltog. Evalueringen af vandrådsarbejdet viser, at der i alle 23 hovedvandoplande er fundet flere vandløbsindsatser end den udmeldte statslige ramme krævede, og processen kan overordnet betegnes som værende en succes.

I gennem besvarelsen af 10 delspørgsmål evalueres vandrådsarbejdet. Her påvises det, at rammerne i vandrådspakken har været tilstrækkeligt klare for både sekretariatskommuner og vandrådsmedlemmer. Den stramme tidsramme og tidsnød har af mange vandrådsmedlemmer været nævnt som et problem, men samtidig har denne tidsramme også været fremmende for proces og stillingtagen. Der har fra vandrådsmedlemmernes side samlet set været stor tilfredshed med sekretariatskommunernes ledelse og koordinering af arbejdet. Det er generelt lykkedes for sekretariatskommunerne at facilitere og lede vandrådsmøderne professionelt. I de fleste vandråd har der været en høj grad af tilfredshed med, hvordan vandrådsarbejdet fungerede og en følelse af høj grad af involvering.

Evalueringen har vist, at der i størstedelen af vandrådene ikke har været en ligelig fordeling af interesser, som ellers var en forudsætning for vandrådsarbejdet. Evalueringen indikerer en højere grad af tilfredshed i vandråd, hvor der har været en ligelig repræsentation af benytter- og beskytterinteresser, og den uligevægtige fordeling mellem benytter- og beskytterinteresser har haft en negativ indvirkning på, hvordan vandrådsarbejdet har fungeret i enkelte hovedvandoplande. Det er vanskeligere og mere omstændeligt at sikre den lokale involvering af interessenter og inddragelse af lokal viden i de store oplande med rigtig mange kommuner end i mindre oplande med få kommuner. I vandrådsrammen har der været mulighed for, at sekretariatskommunerne og vandrådene selv kunne strukturere vandrådsprocessen og organisere dele af vandrådsarbejdet. I de forskellige vandråd har man haft glæde af at kunne udnytte den fleksibilitet, der var indskrevet i rammen, og fleksibiliteten har bidraget til, at vandrådene har fungeret rigtig godt de fleste steder.

Væsentlige elementer og forudsætninger for, at vandrådsarbejdet i 2014 grundlæggende opfattes som en succes, er beskrevet. Her er muligheden for, at vandrådsmedlemmerne reelt kan få indflydelse helt centralt i forhold til en vurdering af, om det vil være hensigtsmæssigt at lade vandrådene indgå i arbejdet med udmøntning af VP2-indsatserne samt bidrage til udarbejdelsen af forslag til indsatsprogrammet for VP3 på flere områder end den fysiske vandløbsindsats.

Samlet set vurderes det at være hensigtsmæssigt at inddrage vandråd i udmøntningen af VP2 vådområdeindsatserne og til en vis grad også i vandløbsindsatserne. På sørestaureringsområdet og spildevandsområdet anbefales det, at vandrådene primært holdes orienteret om fremdriften i arbejdet.

Det konkluderes endvidere, at forudsætningerne er til stede for med succes at involvere vandrådene i VP3-vandløbsindsatsen samt i en eventuel yderligere VP3-kvælstof- og fosforindsats, hvor kollektive virkemidler skal anvendes.

Fordelene ved at lade vandrådene foreslå indsatser på vandløbsområdet igen forud for VP3 er, at man kan udnytte de gode erfaringer, man har fået fra VP2, og at vandrådene kan finde gode lokale løsninger, der kan skabe lokalt engagement og accept af indsatserne. De grundlæggende elementer i vandrådspakken fra VP2 kan overføres til VP3-arbejdet. Det er dog vigtigt, at vandrådene får mere tid til opgaven – mellem 8-12 måneder eller mere - og at den ligelige fordeling af interesser i vandrådene sikres i højere grad, end tilfældet var i vandrådene forud for VP2.

På kvælstof- og fosforområdet forventes indført en målrettet regulering. I det omfang, der i sammenhæng hermed skal gennemføres kollektive virkemidler i form af vådområder mv., vil det være muligt at inddrage vandråd i fastlæggelsen af sådanne indsatser, fx på hovedvandoplandsniveau. Opgaven vil ligne den opgave, som vandrådene fik med vandløbene i 2014 og løste med succes. Der er mulighed for, at staten lægger en klar og afgrænset ramme for arbejdet, og de interesseorganisationer, der med fordel kunne deltage i vandrådene, er de samme, som deltog i vandløbsvandrådene i 2014. Ved at give nye kvælstof- og fosforvandråd en bred vifte af kollektive virkemidler, vil det være muligt for vandrådene at sammensætte forslag til indsatser, der sikrer synergi og sammenhæng på tværs, omkostningseffektivitet samt den bedst mulige anvendelse af den lokale viden i vandrådet.

1. Indledning

Med Projekt *Evaluering af vandrådsarbejdet*, igangsat af Naturstyrelsen, gennemføres en evaluering af vandrådsarbejdet, som blev afviklet i 2014. Evalueringen skal sikre, at fordele og ulemper ved vandrådsprocessen vurderes til brug for fremtidig interessentinvolvering i arbejdet med implementeringen af EU's Vandrammedirektiv i Danmark.

Evalueringsrapporten indledes med en beskrivelse af datamateriale og metoder, brugt i evalueringen.

Dernæst følger selve evalueringen delt op i fire kapitler (Kapitel 3-6):

3. En overordnet evaluering og vurdering af, hvordan vandrådsarbejdet er forløbet, herunder hvordan organiseringen af vandrådsarbejdet har fungeret. Kapitlet indledes med en introduktion til vandrådsarbejdet.
4. En identifikation af de elementer og forudsætninger, som skal være til stede, for at det kan forventes, at involvering af vandråd i vandplanarbejdet bliver en succes.
5. En vurdering af hensigtsmæssigheden af - med den hidtidige organisering (vandråd på hovedvandoplandsniveau og den nuværende mulige sammensætning af vandrådsmedlemmer) - at inddrage vandrådene i kommunernes arbejde med at iværksætte Vandområdeplan 2's indsatser på områderne: Vandløbsindsatsen (fysiske forhold), sørestaurering, spildevand (regnbetingede udløb, renseanlæg og ukloakerede ejendomme i spredt bebyggelse) og vådområder (fosforvådområder og kvælstofvådområder).
6. En vurdering af hensigtsmæssigheden af – med den hidtidige organisering (vandråd på hovedvandoplandsniveau og den nuværende mulige sammensætning af vandrådsmedlemmer) – at inddrage vandrådene i forbindelse med fastlæggelsen af nye indsatser i vandområdeplanerne for tredje planperiode, 2021-2027. Analysen omfatter indsatsområderne: Vandløbsindsatsen (fysiske forhold), sørestaurering, spildevand (regnbetingede udløb, renseanlæg og ukloakerede ejendomme i spredt bebyggelse), vådområder (fosforvådområder og kvælstofvådområder) og eventuelle nye kvælstof- og fosforindsatser.

Kapitel 5 og 6 bygger på konklusioner udledt fra kapitel 3 og 4. Hvis konklusionerne i disse sidste kapitler skal videreføres i praksis, vil det kræve ændring af det eksisterende regelgrundlag.

2. Data, materiale og begreber

I denne evalueringsrapport inddrages resultater fra et tidligere vandrådsstudie, som blev foretaget i forbindelse med oprettelsen, gennemførelsen og afslutningen af vandrådsarbejdet i 2014, (se: Graversgaard et al. 2015a; Graversgaard et al. 2015b; Graversgaard et al. 2015c og Graversgaard et al. 2015d). Refereret i evalueringen som Graversgaard et al. 2015 undersøgelsen. Dette studie bygger på observationsstudier ved 13 forskellige vandrådsmøder i 11 forskellige hovedvandoplande, gennemførelse af interviews med 12 sekretariatskommunetovholdere samt to spørgeskemaundersøgelser.

Den ene spørgeskemaundersøgelse (*medlemsundersøgelsen*) blev foretaget blandt alle vandrådsmedlemmer i perioden september 2014 -november 2014. 258 vandrådsmedlemmer ud af i alt 383 besvarede skemaundersøgelsen. Dermed kom der svar fra ca. 67 procent af vandrådsmedlemmerne. Svarene fordelte sig repræsentativt - både geografisk og i forhold til ”benytter-” og ”beskytterinteresser”. Der er dog tre hovedvandoplande, hvor svarprocenterne var på henholdsvis 42, 47 og 53 procent, mens svarprocenten for de resterende hovedvandoplande lå på over 65 procent. I 5 hovedvandoplande var svarprocenten på over 80 procent. Pga. den høje svarprocent og den geografisk og interessentmæssige ligelige fordeling kan de indkomne svar betragtes som repræsentative og anvendelige som grundlag for evalueringen af vandrådsarbejdet.

Den anden spørgeskemaundersøgelse (*sekretariatskommuneundersøgelsen*) blev gennemført i perioden oktober 2014 – november 2014 og var rettet mod de 23 sekretariatskommuner. I denne undersøgelse indkom der svar fra alle 23 sekretariatskommuner.

Evalueringen baseres endvidere på resultater og konklusioner fra konferencer og workshops omkring vandrådsarbejdet afholdt i 2014 og 2015 og efterfølgende interviews og rundspørgeundersøgelser med både kommuner, Naturstyrelsen og vandrådsmedlemmer. Endelig inddrages data og materiale fra Naturstyrelsen og kommunerne.

Vandrammedirektivet opererer med tre planperioder på hver 6 år: Første planperiode 2009-2015, anden planperiode 2015–2021 og tredje planperiode 2021–2027. I denne evaluering omtales de tre planperioder og de tilhørende plandokumenter som henholdsvis VP1, VP2 og VP3. For første planperiode bestod plandokumenterne af 23 vandplaner. Plankonceptet er imidlertid nu med ”Lov om vandplanlægning” ændret, så de bindende dele af vandplanlægningen (indsatsprogrammet og miljømålene) i anden og tredje planperiode vil blive fastlagt i bekendtgørelser, mens vandområdeplanerne og de tilhørende GIS-kort tjener til en bredere information om baggrunden for og omfanget af de indsatser, der skal gennemføres i planperioden for at nå målene om god tilstand i de danske vandområder.

3. Overordnet evaluering og vurdering af vandrådsarbejdet i 2014

I dette kapitel foretages den overordnede evaluering af, hvordan vandrådsarbejdet er forløbet, herunder hvordan organiseringen af vandrådsarbejdet har fungeret. Der indledes med en introduktion til vandrådsarbejdet. Herefter gennemgås det materiale, som Naturstyrelsen havde stillet til rådighed for vandrådene. På den baggrund evalueres det, om vandrådene har løst den opgave, som de blev stillet.

Når denne evaluering er foretaget, vil der blive gået mere i detaljer med evaluering af, hvordan arbejdet i vandrådene helt konkret fungerede. Igennem 10 delspørgsmål vil der blive stillet skarpt på, om rammerne for vandrådsarbejdet var tilstrækkeligt klart beskrevet i vandrådspakken, om vandrådets formål og mandat var tilfredsstillende, om tidsrammen var tilfredsstillende, hvordan nedsættelsen af vandrådene fungerede i de enkelte hovedvandoplande, om det var hensigtsmæssigt, at kommunerne varetog sekretariatsbetjeningen, om det var hensigtsmæssigt, at deltagelse i vandrådene var begrænset til specifikke foreninger og organisationer, hvordan det fungerede med, at der maksimalt måtte være 20 medlemmer af et vandråd, og at der skulle tilstræbes en ligelig repræsentation, om den geografiske inddeling med ét vandråd pr. hovedvandopland fungerede optimalt, hvordan det indrapporteringsværktøj, kommunerne af Naturstyrelsen fik stillet til rådighed fungerede, samt om det var hensigtsmæssigt, at vandrådene kunne komme med mindretalsudtalelser til Naturstyrelsen. Kapitel 3 afsluttes med en konklusion.

3.1. Introduktion til vandrådsarbejdet

Det fremgår af Naturstyrelsens basisanalyse for VP2, at en lang række vandløb ikke er i god miljømæssig tilstand, bl.a. pga. dårlige fysiske forhold (Naturstyrelsen, 2014a). Dårlige fysiske forhold har en negativ indvirkning på fisk, planter og smådyr, som er de kvalitetselementer, der i 2015-2021 fastsættes indsats til forbedring af tilstanden for.

I VP1 blev vandløbsindsatserne fastlagt af regeringen. Den daværende regering ønskede imidlertid, at vandløbsindsatserne for anden planperiode skulle fastlægges med en større grad af interessentinddragelse, større lokal forankring og med en højere grad af lokalt medejerskab. I 2013 vedtog Folketinget således med lov om vandplanlægning (Miljøministeriet, 2013) et nyt koncept for vandplanlægningen for anden planperiode (2015-2021) og fremadrettet. Kommunerne skulle i løbet af 2014 udarbejde forslag til VP2's indsatsprogram for fysiske indsats på vandløbsområdet, og kommunerne skulle i den forbindelse inddrage lokale vandråd i arbejdet med indsatsprogram for vandløbsindsatsen, hvis der lokalt var interesse herfor.

I foråret 2014 blev der på den baggrund oprettet 23 vandråd - ét i hvert hovedvandopland (Jf. bilag 3).

Forud for oprettelsen af vandrådene havde den daværende regering besluttet at afsætte en foreløbig samlet økonomisk ramme til vandløbsindsatsen i anden planperiode på 696 mio. kr. Det var Naturstyrelsens vurdering, at en ramme på 696 mio. kr. kunne finansiere en indsats, der svarede til en forbedring af de fysiske forhold på 1.600-2.200 km vandløb ved en omkostningseffektiv anvendelse af de virkemidler, som var indeholdt i et særligt udarbejdet virkemiddelkatalog. Heri indgik såvel strækningsbaserede virkemidler som fjernelse af 180-250 spærringer og ca. 40 okkerindsatser.

Det blev meldt ud til kommunerne og vandrådene, at deres opgave var at foreslå indsatser, der som minimum skulle sikre en god tilstand på 1.600 km vandløb. Hertil kom dog, at fjernelse af en række spærringer og okkerindsatser sandsynligvis ville have positiv virkning på større vandløbsstrækninger udover de ca. 1.600 km.

Den samlede økonomiske ramme blev fordelt på hver af de 23 hovedvandoplande. Indsatsniveau og økonomisk ramme blev fordelt forholdsmæssigt mellem hovedvandoplandene på baggrund af det samlede indsatsbehov. Indsatsbehovet var vurderet på baggrund af basisanalysens risikovurdering. Basisanalysen blev offentliggjort i februar 2014 (Naturstyrelsen, 2014a). For hvert hovedvandopland angav Naturstyrelsen, at der inden for den tildelte økonomiske ramme skulle udarbejdes forslag til indsatser, der som minimum ville sikre god tilstand på et nærmere angivet antal km vandløb. Antallet af spærringer, der som minimum skulle fjernes i anden planperiode, blev også angivet. Kommunerne i hovedvandoplandet skulle herefter selv vurdere, hvor store strækninger indsatserne for fjernelse af spærringer kunne forbedre tilstanden på.

Naturstyrelsen understregede, at der var forventning om en omkostningseffektiv tilgang til arbejdet, således at udvælgelsen af vandløbsstrækninger, hvor der ville blive foreslået en indsats samt valget af virkemidler på den enkelte vandløbsstrækning, skulle sikre, at flest mulige kilometer vandløbsstrækning kan opnå en god tilstand.

Vandrådernes opgave var at rådgive kommunerne i deres arbejde med at udarbejde forslag til, hvilke vandløbsstrækninger der skulle gennemføres indsatser på, samt hvilke virkemidler der skulle anvendes. Helt specifikt var det vandrådernes og kommunernes opgave at komme med forslag for konkrete supplerende foranstaltninger til forbedring af de fysiske forhold, herunder restaurering af vandløb, åbning af rørlægninger og fjernelse af spærringer, samt bekæmpelse af okker i vandløb osv.

Kommunernes og vandrådets arbejde kom til at indgå i grundlaget for udarbejdelsen af det samlede udkast til indsatsprogram i forslag til VP2, der var i offentlig høring i første halvdel af 2015.

I figur 1. illustreres det planlagte tidsforløb for VP2, hvor arbejdet i vandråd, stod centralt i processen. Vandrådene havde fra den 7. april 2014 til den 7. oktober 2014 til at gøre arbejdet færdigt.

Figur 1. Tidsplan for VP2¹ (modificeret efter Graversgaard et al. 2015).

3.2. Vandrådspakken

Kommunerne udarbejdede med bistand fra de lokale vandråd i løbet af 2014 forslag til VP2's indsatsprogram for fysiske indsatser på vandløbsområdet. Rammen for vandrådsarbejdet blev fastlagt i bekendtgørelse nr. 121 af 7. februar 2014 om vandråd mv. (Miljøministeriet, 2014).

Derudover udmeldte Naturstyrelsen rammerne til brug for kommunernes og vandrådernes arbejde i en såkaldt "vandrådspakke" som bestod af:

1. En fordeling af indsatsen og en økonomisk ramme pr. hovedvandopland for anvendelsen af virkemidler til forslag til indsatser.
2. En vejledning til kommuner og vandråd om arbejdet (Naturstyrelsen, 2014b).
3. Et prissat virkemiddelkatalog med bilag.
4. Et GIS-baseret værktøj.

Ad 1. Fordeling af indsats og økonomisk ramme

Som nævnt ovenfor var der afsat en ramme på 696 mio. kr., der skulle finansiere en indsats, der svarede til en forbedring af de fysiske forhold på 1.600-2.200 km. Rammen blev fordelt på hver af Danmarks 23 hovedvandoplande.

Ad 2. Vejledningen til kommuner og vandråd

I vejledningen til kommuner og vandråd var rammerne specificeret, herunder kommunernes rolle, vandrådernes rolle og opgaveafgrænsningen.

¹ Den 27. november 2015 annoncerede miljø- og fødevarerministeren, at offentliggørelsen af vandområdeplanerne er udskudt til første halvdel af 2016.

Ad. 3. Virkemiddelkataloget

I virkemiddelkataloget blev der i alt stillet 16 virkemidler til rådighed. Kommunernes og vandrådernes forslag til indsatser skulle sammensættes ved anvendelse af disse 16 virkemidler. Virkemidlerne var opdelt i 4 kategorier:

- Mindre restaureringer: Udlægning af groft materiale, hævnning af vandløbsbunden uden genslyngning, træplantning langs vandløb, samt kombinationer.
- Større restaureringer: Genslyngninger, udskiftning af bundmateriale, etablering af miniådale med genslyngning, restaurering af hele ådale, etablering af dobbeltprofil, samt kombinationer.
- Åbning af rørlagte vandløb: Åbning af strækninger med efterfølgende hævnning af bunden og/eller genslyngning, åbning med smårestaureringer, åbning med etablering af miniådale med genslyngning.
- Enhedsbaserede virkemidler: Fjernelse af fysiske spærringer, etablering af sandfang og okkerrensning.

Hvert virkemiddel og kombinationer heraf var prissat med enhedspriser i kr./km pr. type vandløb. Der var fastlagt et gennemsnitligt omkostningsniveau knyttet til de enkelte virkemidler set i forhold til, om et virkemiddel skulle anvendes på en type 1², 2 eller 3 vandløb. Priserne var vejledende og bl.a. baseret på erfaringstal fra kommunerne og var alene til brug for udarbejdelsen af forslag til indsatsprogrammer. De endelige priser vil dog afhænge af lokale forhold og vil først blive fastlagt i forbindelse med gennemførelsen af de enkelte projekter. Indsatserne vil blive gennemført mod fuld erstatning eller kompensation.

Ad. 4 GIS-baseret værktøj

Sammen med rammerne, vejledningen og virkemiddelkataloget udsendte Naturstyrelsen et GIS-baseret værktøj til indberetning af kommunernes forslag til indsatser. Det GIS-baserede værktøj blev beskrevet i vejledningen, og værktøjet indeholdt bl.a. basisanalysens angivelse af vandområdeafgrænsninger, udkast til miljømål for vandløbene, tilstandsvurdering af vandløbene og vurdering af risiko for, at vandløbene ikke når målopfyldelse i 2021. Herudover præsenterede det GIS-baserede værktøj de virkemidler, som kommuner og vandråd kunne bruge i forbindelse med deres arbejde. For hvert af virkemidlerne var der en kort beskrivelse af virkemidlet samt en vejledende standardpris, som var udtryk for de anslåede gennemsnitlige

² Definitioner: Type 1 vandløb – op til 2 meters bredde, Type 2 vandløb – større end 2 meters bredde og op til 10 meters bredde, Type 3 vandløb – større end 10 meters bredde. Det er dyrere jo større vandløb, indsatsen knytter sig til.

omkostninger, der er forbundet med at anvende de enkelte virkemidler (anlægsudgifter, erstatning til lodsejer m.v.), jf. ovenfor.

3.3. Løste kommunerne og vandrådene opgaven?

Ved at sammenligne de indleverede projektforslag fra de 23 hovedvandoplande og de forslag i VP2, der var i offentlig høring i første halvdel af 2015, er næsten alle kommunernes/vandrådernes projektforslag at genfinde i VP2- forslagens indsatsprogram. Kommunernes og vandrådernes forslag til indsatser er dermed lagt til grund for det endelige forslag til indsatsprogram udarbejdet af Naturstyrelsen. Der har dog enkelte steder været behov for at justere på de indmeldte forslag – fx i de tilfælde, hvor en kommune har oplyst, at indsatserne i et vandområde ikke fører til målopfyldelse i *hele* vandområdet, eller hvor der er foreslået indsatser i vandløb, der ikke er omfattet af vandplanlægningen. I disse tilfælde har Naturstyrelsen fastlagt indsatserne på baggrund af de yderligere forslag, som kommunerne har indmeldt. Derfor kan der være en mindre uoverensstemmelse mellem kommunernes og vandrådernes indsendte forslag til indsatsprogram og indsatserne beskrevet i forslag til VP2.

Hvis man sammenligner de udmeldte rammer, hovedvandoplandenes/vandrådernes indsendte forslag til indsatsprogrammer og indsatserne indeholdt i forslaget til VP2 (tabel 1.), kan det ses, at den økonomiske ramme overordnet set er overholdt, jf. nedenfor, samtidig med, at der er flere hovedvandoplande, hvor der bliver foreslået indsatser på flere km vandløb, fjernet flere spærringer og foreslået etablering af det samme antal eller flere okkerrensaneanlæg end krævet i hovedvandoplandsrammen.

Tabel 1. Samlet oversigt over rammen og forskel mellem krav til indsatser og indberettede forslag til indsatser og indsatserne foreslået i VP2.

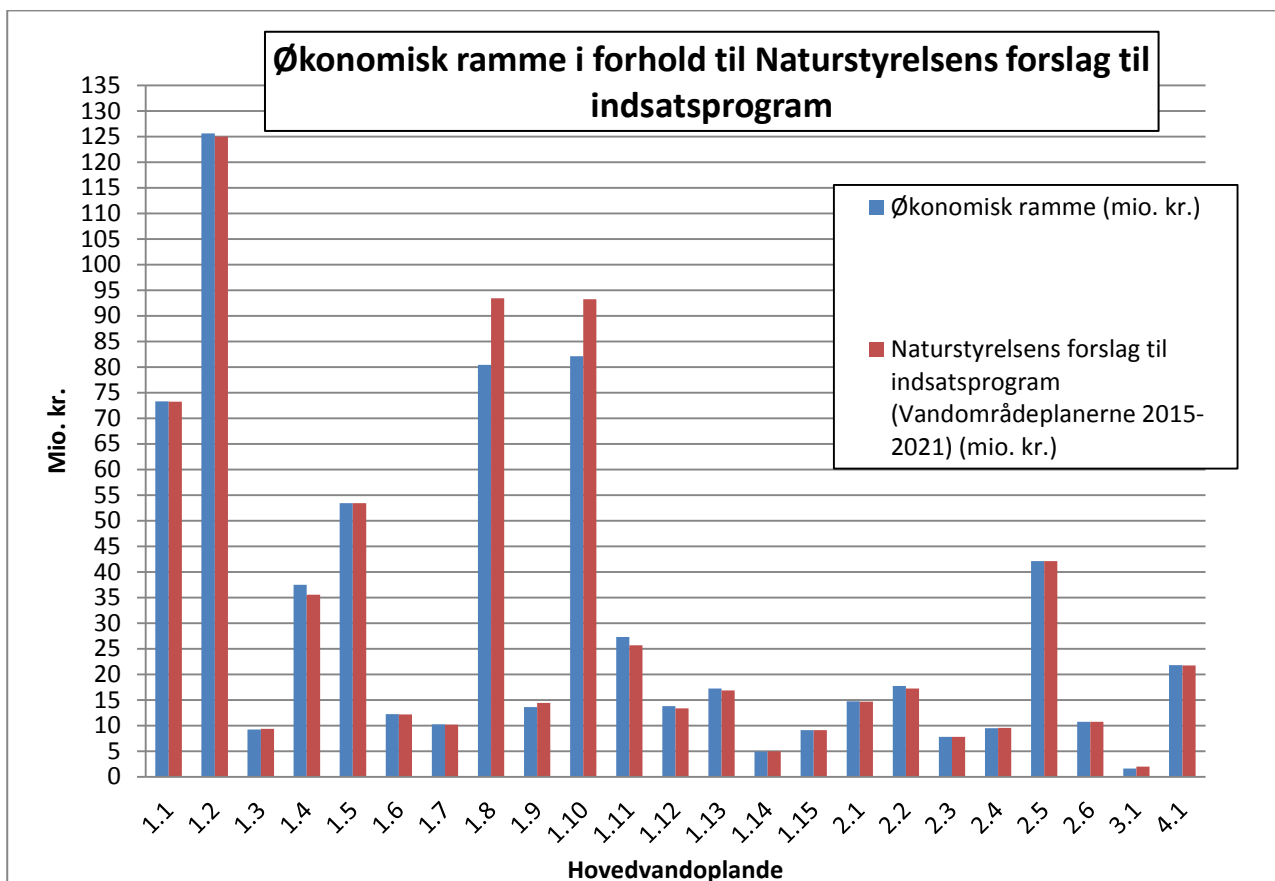
	<i>Hovedvandoplandsramme-krav (Minimumsindsats)</i>	<i>Hovedvandoplandenes/vandrådernes indsendte forslag til indsatsprogram</i>	<i>Naturstyrelsens forslag til indsatsprogram (Vandområdeplanerne 2015-2021)</i>
Investering (mio. kr.)	695,7	713,7	695,7
Spærringer (stk.)	181	222	228
Okkerrensaneanlæg (stk.)	39	42	43
Længde (km)	1615	3660	3800 ³

Der blev, som det fremgår ovenfor, indsendt forslag for 18 mio. kr. mere end den udmeldte ramme fastlagde. Det er dog kun i to hovedvandoplande, at rammen blev overskredet betydeligt (se figur 2.). Dette

³ Der er i alt doseret indsatser på 1820 km vandløbsstrækning, som forventes at kunne bringe ca. 3.800 km vandløbsstrækning i god økologisk tilstand.

skete i hovedvandopland 1.8. Ringkøbing Fjord, hvor rammen blev overskredet med 13 mio. kr., og i hovedvandopland 1.10 Vadehavet, hvor rammen på papiret er overskredet med 11.1 mio. kr.⁴ Overskridelsen af den økonomiske ramme skyldes, at der i de to hovedvandoplande var tekniske vanskeligheder ved at placere okkerrensaneanlæg i de rigtige vandløb i det GIS-baserede værktøj. Dette evalueres nærmere i bilag 1. Derudover skyldes overskridelsen af den økonomiske ramme, at man i hovedvandopland 1.10 Vadehavet valgte at indmelde 23 okkerrensaneanlæg (mod den udmeldte ramme på 21 okkerrensaneanlæg).

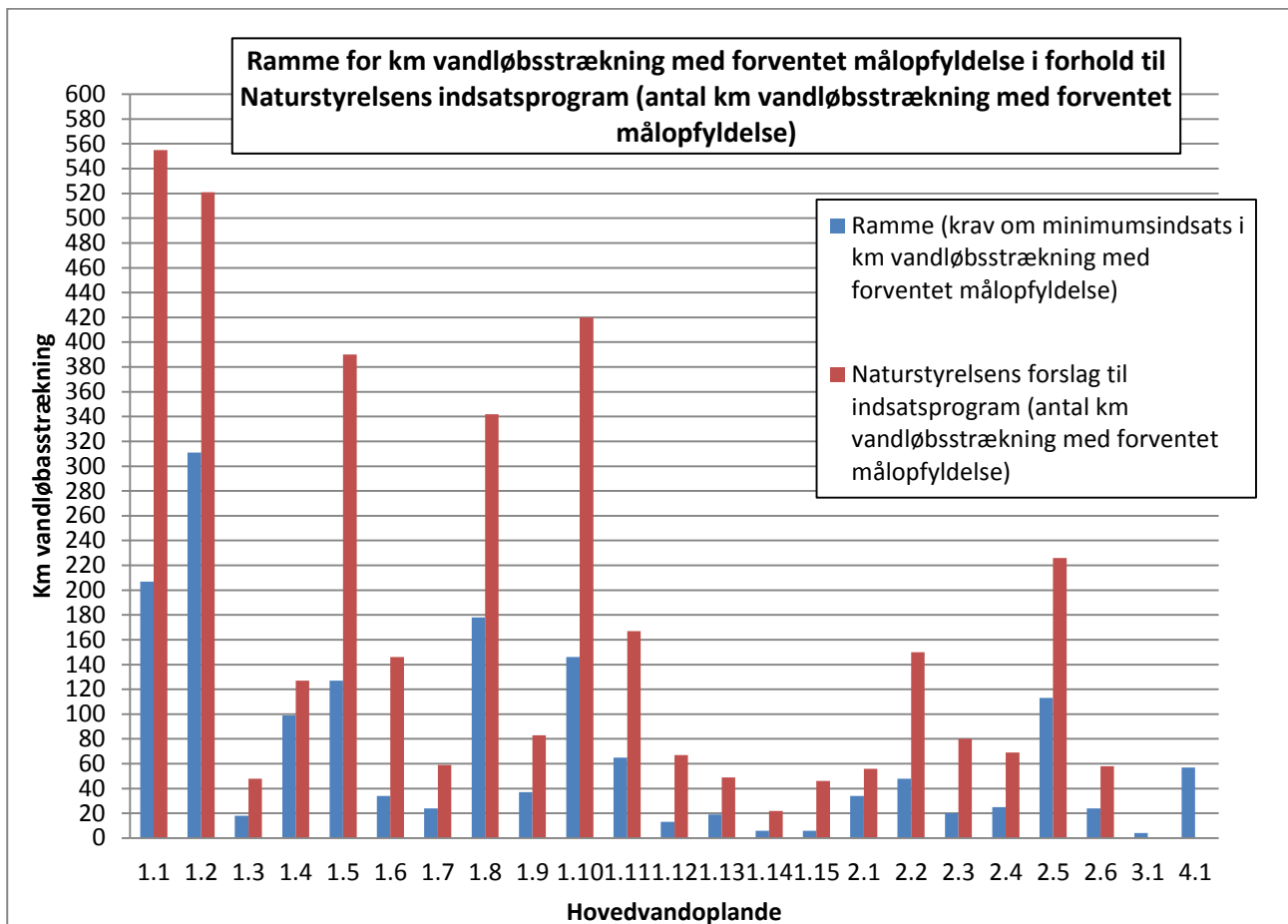
I bilag 2 findes en oversigt og beskrivelse af de enkelte hovedvandoplande. Heraf fremgår det, at der udover de to førnævnte hovedvandoplande, var 8 hovedvandoplande (Mariager Fjord, Randers Fjord, Horsens Fjord, Storebælt, Køge Bugt, Smålandsfarvandet, Bornholm og Østersøen), hvor der var mindre overskridelser af rammen. I 13 hovedvandoplande har man dog holdt sig under den økonomiske ramme, hvorfor den samlede økonomiske ramme overordnet set blev overholdt, hvis man ser bort fra de fejlindberettede okkerrensaneanlæg i hovedvandopland 1.8 og 1.10.

Figur 2. Hovedvandoplandsramme i forhold til Naturstyrelsens forslag til indsatsprogram, økonomi (mio. kr.).

⁴ Samlet giver disse to hovedvandoplande en overskridelse på 24,1 mio. kr., men der har også været hovedvandoplande, som har indsendt indsatsprogram for mindre beløb, end den ramme de blev givet. Derfor er det 18 mio. kr. mere end den udmeldte ramme.

Figur 3 viser hovedvandoplandsrammen med minimumsindsatsen for antal km vandløb, som skulle opnå miljømålet god økologisk tilstand (blå bjælke) overfor Naturstyrelsens forslag til indsatsprogram (rød bjælke) med antal km vandløbsstrækning med forventet målopfyldelse. Ses der nærmere på, hvordan den økonomiske ramme er udnyttet (tabel 1 og figur 3), kan det konstateres, at samtlige hovedvandoplande/vandråd har indmeldt indsatser, der vurderes at føre til målopfyldelse på langt flere km vandløbsstrækning end minimumsindsatsen/rammen krævede⁵. Samlet set forventes Naturstyrelsens forslag til indsatsprogram at forbedre tilstanden i op til ca. 3.800 km vandløb, hvor minimumsindsatsen krævede målopfyldelse på 1615 km vandløbsstrækning.

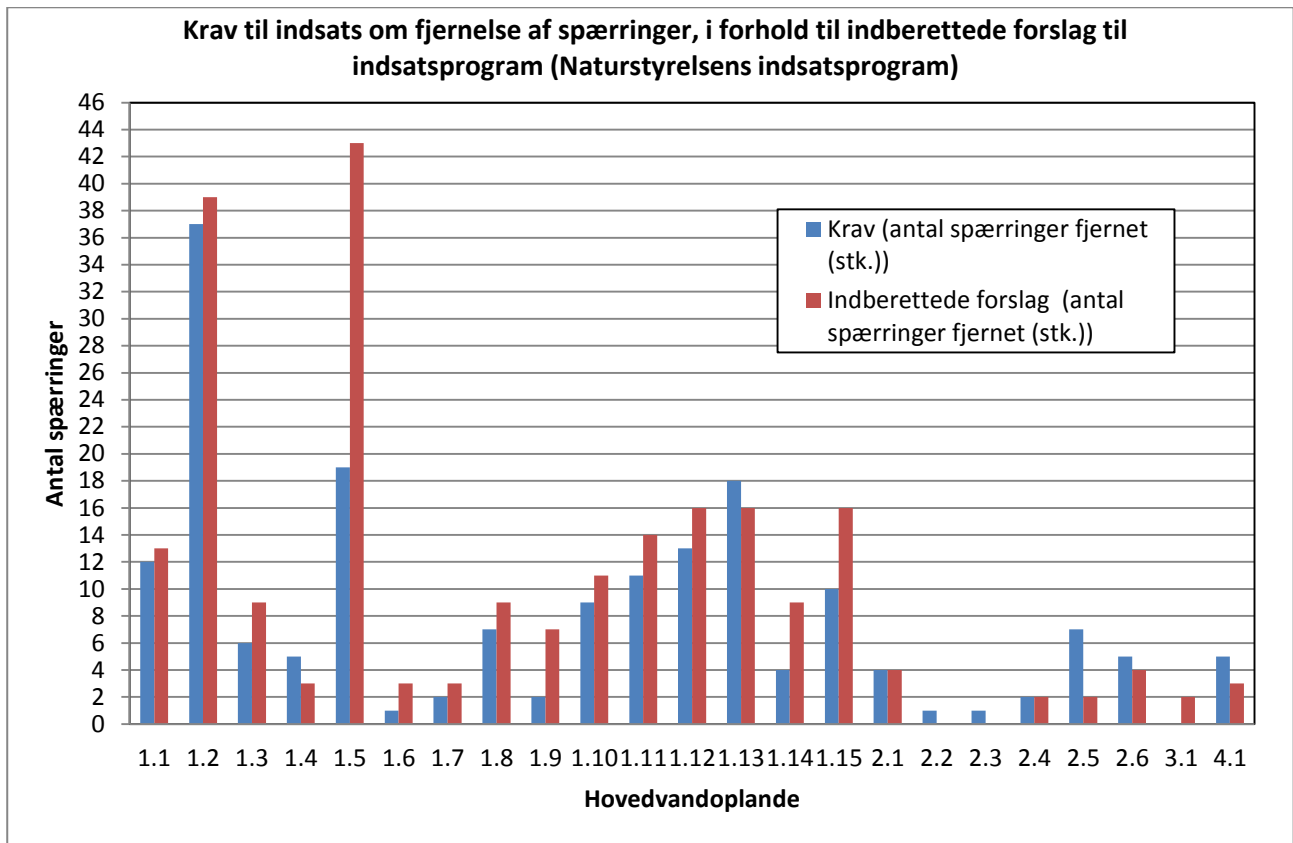

Figur 3. Hovedvandoplandsramme i forhold til Naturstyrelsens forslag til indsatsprogram, antal km vandløbsstrækning med indsats.

⁵ Bornholms Regionskommune og vandråd for hovedvandopland 3.1 Bornholm har pga. vanskeligheder med at indsende forslag i det GIS-baserede indberetningsværktøj, samt der har været uoverensstemmelse mellem datagrundlag for enkelte vandløb og basisanalysen, i stedet fremsendt forslag i papir. Bornholm har ikke vurderet, at det var muligt at udpege indsatser inden for minimumskravet om 4 km og inden for den afsatte økonomiske ramme. Samlet er der udpeget indsatser, der forventer at føre til målopfyldelse i ca. 1,8 km vandløbsstrækning. Indsatser og virkemidler består af fjernelse af tre spærringer, plantning af træer på en 1 km strækning samt genåbning af tre kortere rørlagte vandløbsstrækninger.

I forhold til antal spærringer, som blev foreslået fjernet, har 13 ud af 23 hovedvandoplande/vandråd indmeldt forslag om fjernelse af flere spærringer, end rammen krævede (se tabel 1. og figur 4.). I VP2 forslag til indsatsprogram indgår der fjernelse af i alt 228 spærringer imod rammen på 181 spærringer⁶.

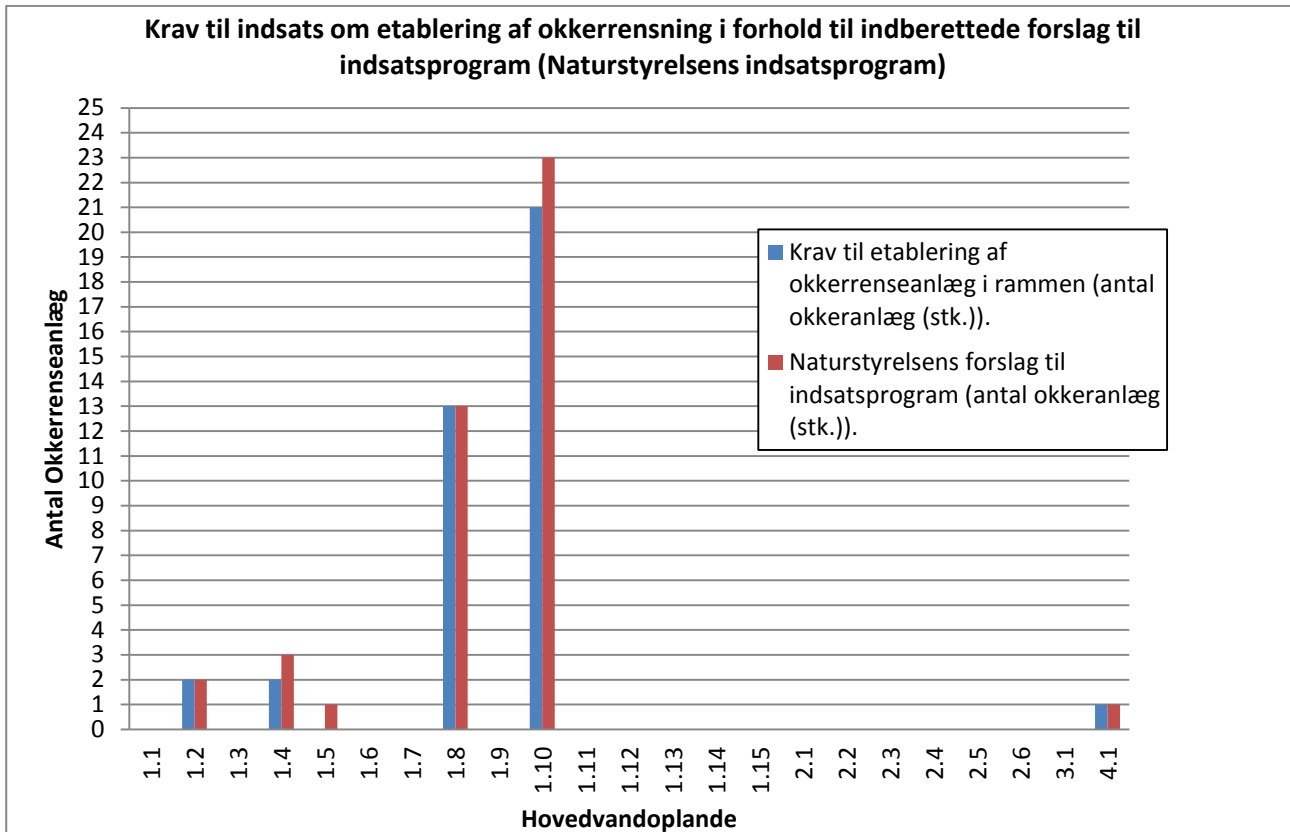
7 hovedvandoplande (Nissum Fjord, Odense Fjord, Isefjord-Roskilde Fjord, Øresund, Smålandsfarvandet, Østersøen og Vidå-Kruså) opfyldte ikke kravet til fjernelse af antal spærringer. Dette skal dog formentlig tilskrives en indrapporteringsfejl i det GIS-baserede værktøj (jf. fodnote 6.).

Figur 4. Hovedvandoplandsramme i forhold til Naturstyrelsens forslag til indsatsprogram, antal spærringer der skal fjernes (stk.).

I forhold til antal okkerrens anlæg, som blev foreslået etableret, er den udmeldte ramme på 39 okkerrens anlæg fulgt op med forslag til etablering af 43 okkerrens anlæg i hovedvandoplandenes/vandrådernes forslag. Der er tre hovedvandoplande, som har valgt at etablere flere okkerrens anlæg end den udmeldte minimumsindsats/ramme (se tabel 1 og figur 5.).

⁶Det skal bemærkes, at den udmeldte ramme formentlig ikke er opfyldt for enkelte hovedvandoplande, idet der har været en sammentællingsfejl i den rapport i GIS-værktøjet, der angav antallet af spærringer med indsats i det pågældende hovedvandopland. Det må formodes, at kommunerne har været af den opfattelse, at de har udfyldt rammen. Set i lyset af, at den samlede ramme for spærringer er opfyldt, har Naturstyrelsen vurderet, at der ikke er grundlag for at ændre i den lokale vurdering af indsatsen.

Figur 5. Hovedvandoplandsramme i forhold til Naturstyrelsens forslag til indsatsprogram, antal okkerrensningeanlæg der skal etableres (stk.).

Samlet set viser de ovenstående resultater af vandrådsarbejdet, at vandrådene og kommunerne har gennemført vandrådsopgaven tilfredsstillende inden for de givne rammer.

3.4. Hvordan fungerede vandrådsarbejdet?

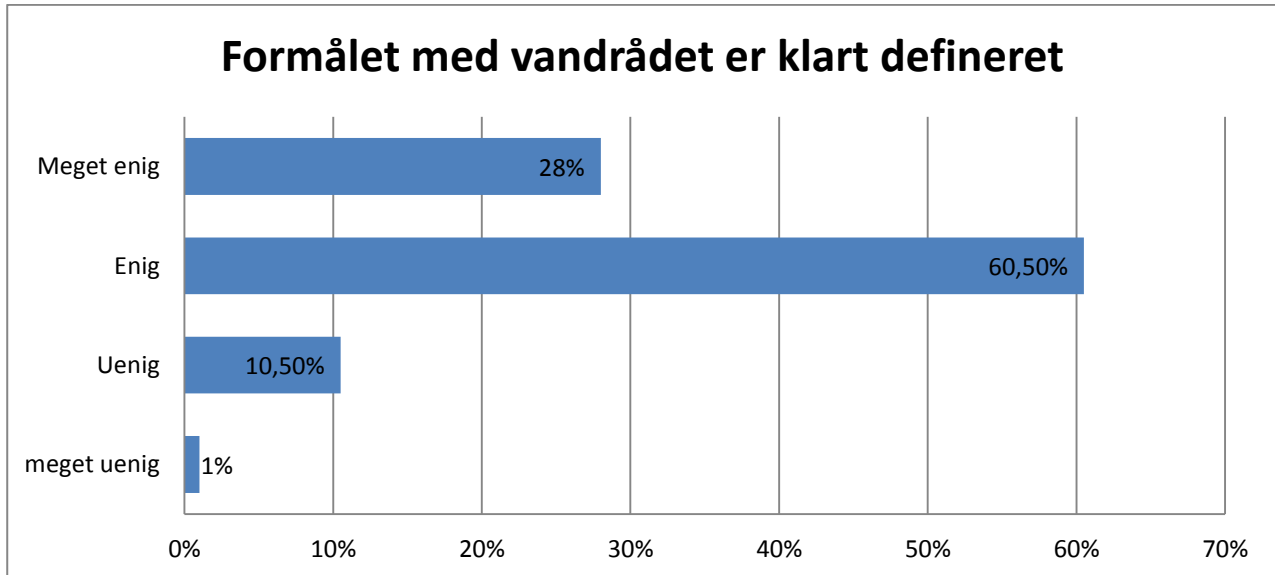
Det er, som nævnt ovenfor, konkluderet, at kommunerne og vandrådene løste den opgave, som de var blevet stillet, tilfredsstillende. I en evaluering er det imidlertid også relevant at se nærmere på, hvordan arbejdet i vandrådene konkret fungerede. Dette evalueres derfor nedenfor ved at belyse en række delspørgsmål.

Delspørgsmål 1: Var rammerne for og formålet med vandrådsarbejdet tilstrækkeligt klart beskrevet i vandrådspakken?

I to spørgeskemaundersøgelser - en blandt vandrådsmedlemmerne (*medlemsundersøgelsen*) og en blandt sekretariatskommunerne (*sekretariatskommuneundersøgelsen*), Graversgaard et al. (2015) – blev de

enkelte vandrådsmedlemmer og sekretariatskommunerne spurgt, om de mente, at formålet med vandrådet var klart defineret.

Hele 88,5 procent af vandrådsmedlemmerne var meget enige eller enige i, at formålet var klart defineret (figur 6.).

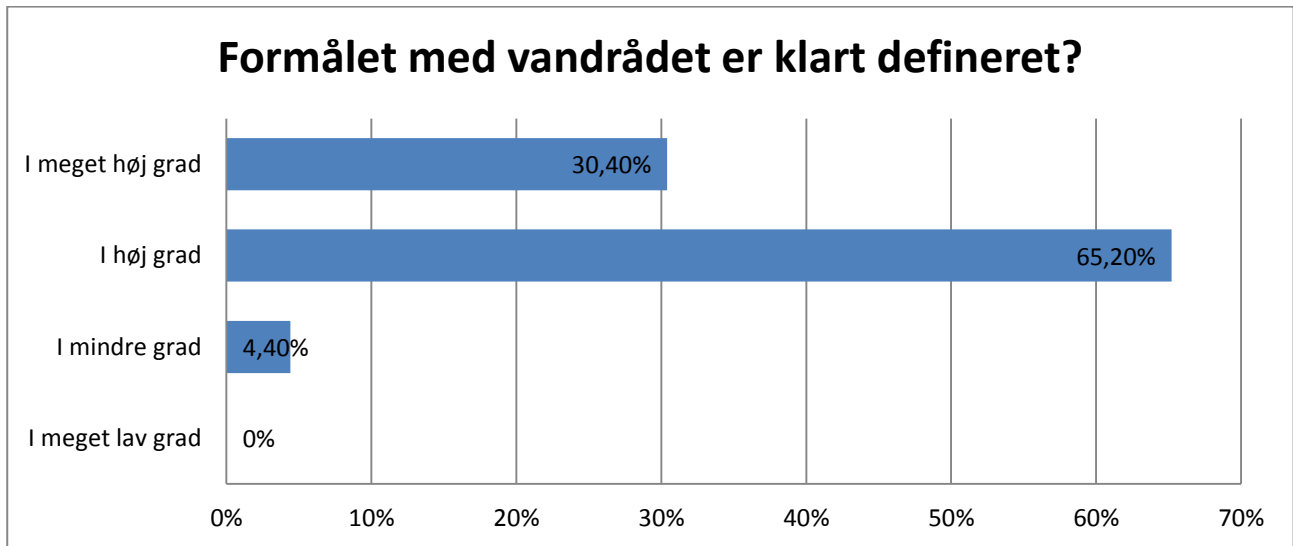
Figur 6. Formålet med vandrådet er klart defineret. (Medlemsundersøgelsen).

At ca. 11,5 procent var henholdsvis uenige (27 vandrådsmedlemmer) eller meget uenige (3 medlemmer) må betegnes som en lille procentdel, og tallene indikerer - selvom ikke alle vandrådsmedlemmer har svaret i denne undersøgelse - at der har været en forholdsvis klar forståelse for formålet i de udmeldte rammer.

De 27 uenige og 3 meget uenige medlemmer har deltaget i 16 forskellige vandråd. Der er således en stor geografisk spredning på de medlemmer, der har været uenige i, at formålet med vandrådsarbejdet har været klart defineret. Der er imidlertid to vandråd, hvor der er mere end 20 procent af medlemmerne, som svarede, at de var uenige i, at formålet var klart defineret. Hvis data og besvarelserne på andre spørgsmål fra disse to vandråd sammenholdes for at få en forklaring på, hvorfor der i netop disse to vandråd er forholdsmæssigt flere uenige end i andre vandråd, tyder noget på, at sekretariatskommunerne ikke har formået at formidle formålet med vandrådene videre til vandrådsmedlemmerne helt klart. De samme vandrådsmedlemmer var imidlertid heller ikke enige i formålet med vandrådsarbejdet, jf. nedenfor under delspørgsmål 2, men det forhold er dog ikke ensbetydende med, at formålet er uklart formuleret. Uenighed i formålet kan eventuelt have "smittet af" på svaret om, hvorvidt formålet var klart.

I de 7 resterende vandråd var alle vandrådsmedlemmer enten meget enige eller enige i, at formålet var klart defineret.

I sekretariatskommuneundersøgelsen blev de samme spørgsmål, som vandrådsmedlemmerne fik, sendt til sekretariatskommunerne. Her svarede 22 ud af 23 sekretariatskommuner, at formålet med vandrådet i meget høj eller høj grad var klart defineret. Kun en enkelt sekretariatskommune svarede, at formålet i mindre grad var defineret klart (figur 7). Der er ikke sammenfald mellem denne ene sekretariatskommune og de to vandråd, hvor en større procentdel af medlemmerne var uenige i, at formålet var klart defineret.

Figur 7. Formålet med vandrådet er klart defineret? (Sekretariatskommuneundersøgelsen).

At næsten alle sekretariatskommunerne har fundet at formålet var klart defineret må tilskrives, at "vandrådspakken" har været tilstrækkeligt klart formuleret, og at sekretariatskommunerne har fundet, at de har forstået opgavens formål.

Delspørgsmål 2: Var vandrådets formål og mandat tilfredsstillende?

Vandrådsmedlemmerne blev endvidere spurgt, om de fandt, at vandrådets formål og mandat var tilfredsstillende. Her var hele 72 procent enten tilfredse eller meget tilfredse med vandrådets formål og mandat. De resterende 28 procent fordelte sig med 56 vandrådsmedlemmer, der var utilfredse og 14 meget utilfredse medlemmer. Dette må stadig betragtes som en lille andel af den samlede mængde besvarelser fra 258 medlemmer.

De utilfredse eller meget utilfredse vandrådsmedlemmer var medlemmer fra 18 forskellige vandråd. Det vil sige, at alle var tilfredse med formålet i 5 vandråd, og i yderligere 6 vandråd var kun et enkelt medlem eller to utilfredse. Der var således udbredt tilfredshed i godt halvdelen af vandrådene.

I 7 hovedvandoplande var der imidlertid mere end 25 procent og i 3 hovedvandoplande mere end 40 procent af vandrådsmedlemmerne, der gav udtryk for utilfredshed med vandrådets formål, og disse

medlemmer repræsenterede både natur- og miljøorganisationer, rekreative organisationer og erhvervsorganisationer (landbrugsorganisationer). To af de tre vandråd, hvor mere end 40 procent var utilfredse med vandrådets formål, var de samme som de to vandråd, hvor der er mere end 20 procent af medlemmerne der svarede, at de var uenige i, at formålet var klart defineret.

Der kan gives flere mulige forklaringer på utilfredsheden blandt de 28 procent med formålet og mandatet:

- Sekretariatskommunerne og/eller organisationernes bagland havde ikke formået at formidle formålet klart nok til vandrådsmedlemmerne fra start.
- Medlemmerne havde ikke forstået formålet.
- Medlemmerne var ganske enkelt ikke enige i formålet. De ville gerne have diskuteret andre eller flere emner, haft en større beslutningskraft osv.

Sidstnævnte mulige forklaring understøttes af følgende: I spørgeskemaundersøgelsen blev vandrådsmedlemmerne spurgt, om de gerne ville have haft mulighed for at tage andre indsatser "op" end "kun" vandløbsindsatsen. Halvdelen (ca. 55 procent) af vandrådsmedlemmerne ville gerne have haft mulighed for at inkludere andre emner i vandrådsarbejdet. Af mulige emner blev bl.a. klimasikring, næringsstofpåvirkning, rekreativ anvendelse af vandløbene og spildevandspåvirkningen fremhævet, som områder vandrådsmedlemmerne gerne ville have beskæftiget sig med⁷. Mange vandrådsmedlemmer har således haft stor lyst til at diskutere flere miljømæssige aspekter i det tværfaglige forum, som vandrådene er.

Delspørgsmål 3. Var tidsrammen tilfredsstillende?

Vandrådene havde fra den 7. april 2014 til den 7. oktober 2014 til at løse sin opgave, inkl. sommerferieperioden og tid til behandling af forslag til indsatsprogram i samtlige kommuner i hvert hovedvandopland. Dette har ifølge respondenterne ikke været lang tid til en stor procesopgave, der involverer mange forskellige interessenter. I *medlemsundersøgelsen* og *sekretariatskommuneundersøgelsen* blev vandrådsmedlemmerne og sekretariatskommunerne spurgt, om man skulle have organiseret vandrådsarbejdet anderledes. Her blev tidsfaktoren nævnt som værende mest væsentlig at ændre ved en reorganisering af vandrådsarbejdet.

At tidsrammen blev ekstra snæver, kan i nogle vandråd hænge sammen med, at mange af sekretariatskommunerne brugte de første vandrådsmøder primært til at diskutere rammerne for arbejdet - 1-2 møder ud af samlet 3-5 møder. Sekretariatskommunerne har haft brug for en dialog med henblik på at

⁷ Det skal nævnes, at der i *Vejledning til kommuner og vandråd* (2014) var givet mulighed for, at kommunerne og vandrådene selv kunne beslutte at tage andre emner op til drøftelse. Kommunerne og vandrådene havde formentlig ikke tid til andre opgaver end den bundne opgave med at finde forslag til indsatsprogrammets supplerende vandløbsforanstaltninger for anden planperiode, hvorfor dette ikke skete de fleste steder.

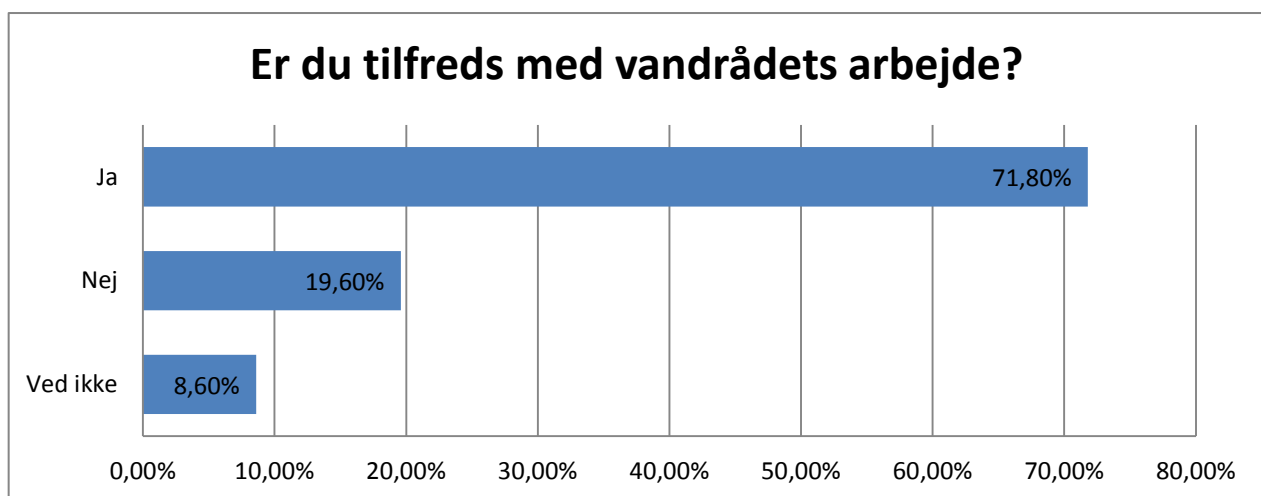
aflære processen m.m. Tid til at sikre en forventningsafstemning om rammerne og formålet med arbejdet må da også anses som nødvendig i enhver planlægningsopgave, hvor der skal involveres så mange forskellige typer af interessenter. Det er derfor ikke et problem i sig selv, at sekretariatskommunerne har skullet starte vandrådsprocessen med at diskutere rammerne og formål, men da tidsrammen var forholdsvis kort, har det taget tid fra selve arbejdet med at finde og foreslå vandløbsindsatser.

Den snævre tidsramme har ikke været et problem for alle vandråd, da det – ifølge svarene på spørgeskemaundersøgelserne - for andre vandrådsmedlemmer og sekretariatskommuner har været med til at holde fokus på opgaven og netop været en medvirkende faktor til den forholdsvis store succes vandrådene har haft ved at levere gennemarbejdede indsatsprogrammer til tiden.

Delspørgsmål 4. Hvordan fungerede nedsættelsen af vandrådene i de enkelte hovedvandoplande?

I *medlemsundersøgelsen* blev vandrådsmedlemmerne spurgt, hvordan processen i vandrådsarbejdet havde fungeret, og om medlemmerne var tilfredse hermed.

Hele 71,8 procent af vandrådsmedlemmerne var ved afslutningen af vandrådsarbejdet i slutningen af september 2014 tilfredse med vandrådets arbejde (figur 8.). Der kan dermed spores en høj grad af tilfredshed med vandrådsarbejdet generelt. De 19,6 procent, der var utilfredse udgjorde 48 vandrådsmedlemmer fordelt på 17 forskellige hovedvandoplande. Af de 48 medlemmer kom 18 medlemmer fra tre hovedvandoplande, hvor der således kan spores en relativt høj grad af utilfredshed med vandrådsarbejdet. I disse tre hovedvandoplande var mere end 25 procent af medlemmerne utilfredse med vandrådets arbejde. To af tre vandråd med den største utilfredshed, er de samme som de to vandråd, hvor der var den største grad af utilfredshed med vandrådspakkens beskrivelse af rammerne for vandrådsarbejdet og med formålet med og mandatet for arbejdet.

Figur 8. Er du tilfreds med vandrådets arbejde (Medlemsundersøgelsen).

Vandrådsmedlemmerne blev samtidig i et åbent spørgsmål spurgt, hvorfor de enten var utilfredse eller tilfredse med vandrådets arbejde.

Svarene fra de knap 20 procent af vandrådsmedlemmer, der var utilfredse, er blevet sammenstillet, og følgende faktorer angives som årsagen til, at der kan konstateres en mindre grad af tilfredshed med vandrådsarbejdet:

- Manglende tid og tidspres.
- Uligevægtig fordeling af interessenter.
- Mangel på lokale arbejdsgrupper.
- Manglende følelse af involvering og af at blive hørt.
- Usikkerhed omkring rådets fremtidige arbejde og indflydelse på sigt.

Enkelte af disse faktorer relaterer sig til processen omkring vandrådsarbejdet, og hvordan de enkelte sekretariatskommuner har faciliteret og organiseret processen (*Uligevægtig fordeling af interessenter, mangel på lokale arbejdsgrupper, manglende følelse af involvering, og i at blive hørt*). Andre faktorer relaterer sig til rammerne omkring vandrådsarbejdet, og hvordan Naturstyrelsen har sammenstykket "vandrådspakken" (*Manglende tid og tidspres, Usikkerhed omkring rådets fremtidige arbejde og indflydelse på sigt*).

Svarene fra de næsten 72 procent af vandrådsmedlemmerne, der var tilfredse, er også blevet sammenstillet, og følgende faktorer angives som årsag til, at der kan konstateres en høj grad af tilfredshed med vandrådsarbejdet:

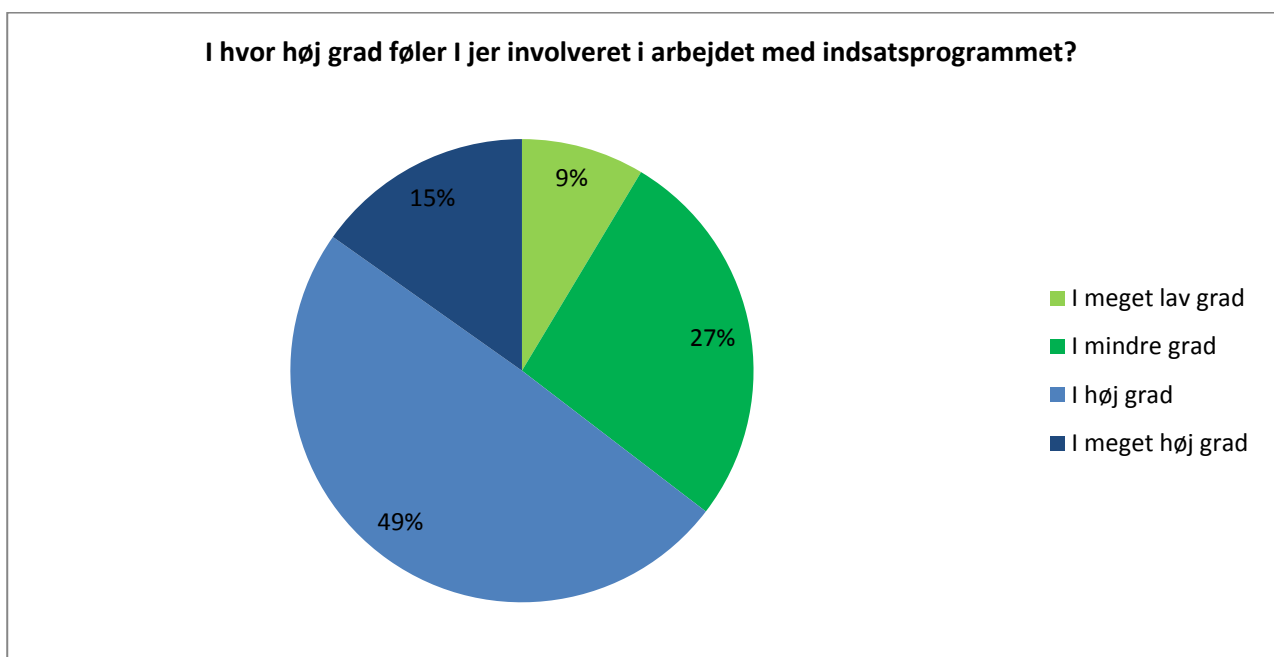
- At blive hørt og føle at ens synspunkter har betydning.
- At få reel indflydelse på politiske beslutningsprocesser.
- Oplevelsen af at opnå konsensus og enighed om konkrete anbefalinger.
- Dialog som middel til gensidig forståelse.
- Kommunerne bidrog til et godt vandrådsarbejde.
- Vidensdeling som generator for en større og fælles forståelse.
- Lokal indflydelse og forankring.

Som det fremgår ovenfor er der angivet forskellige årsager til, at vandrådsmedlemmerne har været enten tilfredse eller utilfredse med vandrådsarbejdet.

Problemstillingen omkring manglende tid og tidspres er behandlet under delspørgsmål 3, mens problemstillingen omkring uligevægtig fordeling af interessenter er behandlet under delspørgsmål 7. Spørgsmålet om nedsættelse af lokale arbejdsgrupper er behandlet under delspørgsmål 8. Usikkerhed omkring rådets fremtidige arbejde og indflydelse på sigt diskuteres i kapitel 5 og 6, der omhandler potentialet for at involvere vandrådet i udmøntningen af indsatserne i VP2 og potentialet for inddragelse ved fastsættelse af nye indsatser i VP3.

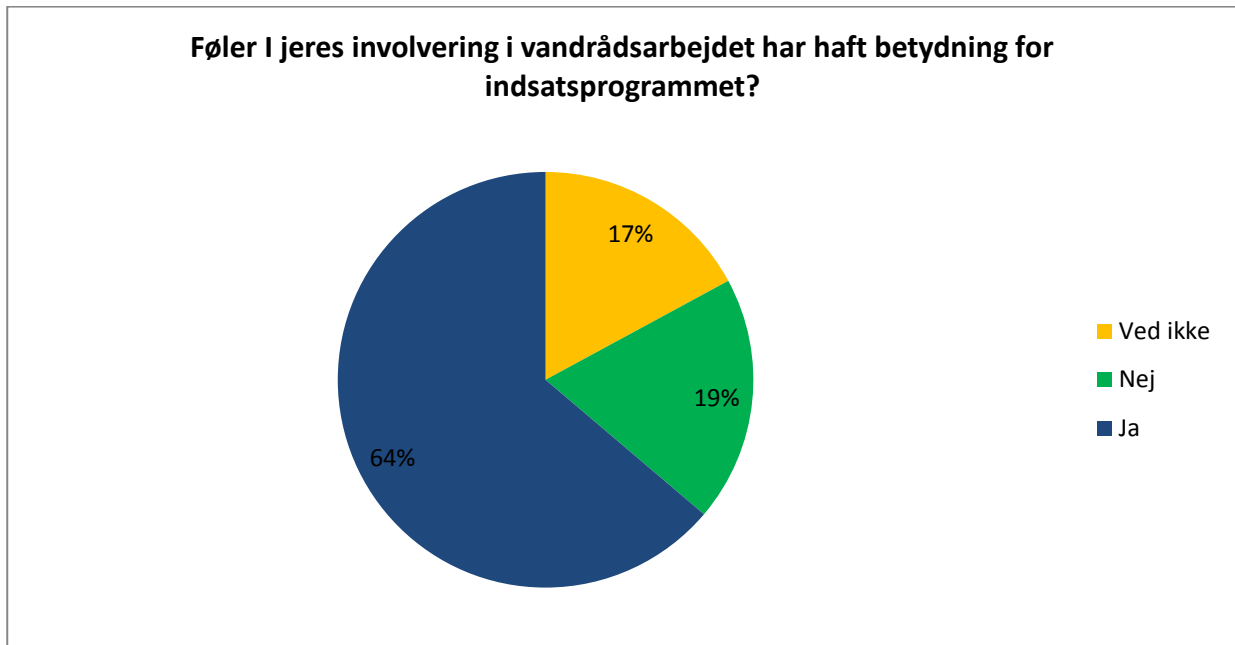
Da hovedmålet med vandrådsarbejdet var at involvere interessenter, foretages der nedenfor en nærmere evaluering af medlemmernes vurdering af, i hvilken grad de blev involveret.

Hele 64 procent af vandrådsmedlemmerne svarede i *medlemsundersøgelsen*, at de i meget høj eller høj grad har følt sig involveret i vandrådsarbejdet, mens 27 procent følte sig involveret i mindre grad. 9 procent følte sig involveret i meget lav grad (figur 9.). De ca. 36 procent, som har oplevet en mindre grad af involvering (69 vandrådsmedlemmer) eller meget lav grad af involvering (22 vandrådsmedlemmer) i vandrådsarbejdet, fordelte sig bredt ud på næsten alle hovedvandoplande (22 hovedvandoplande). De 9 procent, som svarede, at de følte sig involveret i meget lav grad, (22 vandrådsmedlemmer) fordeler sig på 12 hovedvandoplande. Der var imidlertid to vandråd, hvor henholdsvis 20 procent og 25 procent af vandrådsmedlemmerne, følte sig involveret i meget lav grad. Igen er det de samme to vandråd, hvor der var den største grad af utilfredshed med vandrådspakkens beskrivelse af rammerne for vandrådsarbejdet og med formålet med og mandatet for arbejdet.

Figur 9. I hvor høj grad føler I jer involveret i arbejdet med kommunernes forslag til indsatsprogram. (Medlemsundersøgelsen).

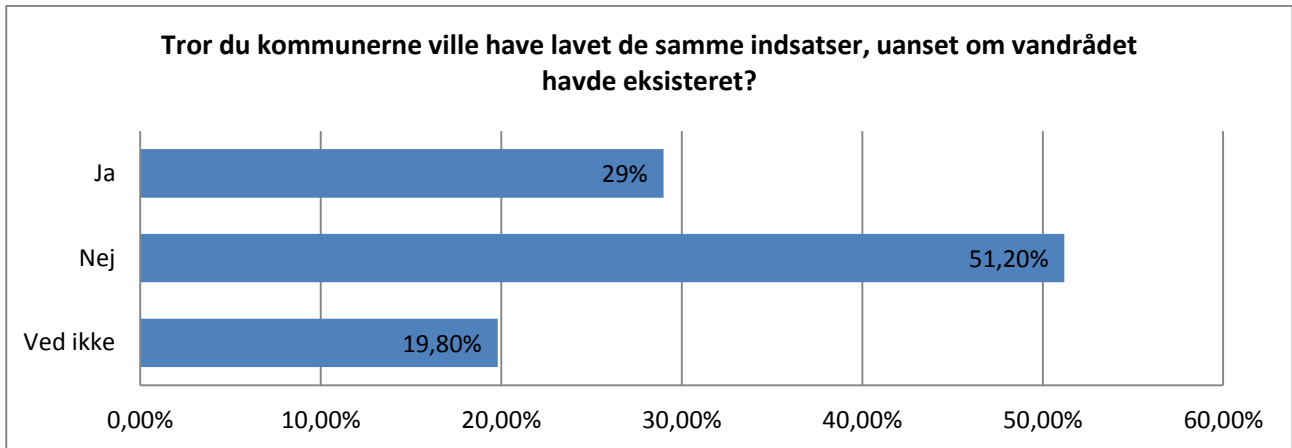
Hele 64 procent af vandrådsmedlemmerne mente desuden, at deres involvering havde haft betydning for kommunernes forslag til indsatsprogram, mens 17 procent svarede "ved ikke". Kun 19 procent svarede, at deres involvering ikke havde haft betydning. Disse vandrådsmedlemmer fordelte sig på 19 forskellige hovedvandoplande. Kun i 6 hovedvandoplande svarede mere end 25 procent "Nej" til, at involveringen havde haft betydning for indsatsprogrammet (figur 10).

Figur 10. Føler I jeres involvering i vandrådsarbejdet har haft betydning for kommunernes forslag til indsatsprogram (Medlemsundersøgelsen).

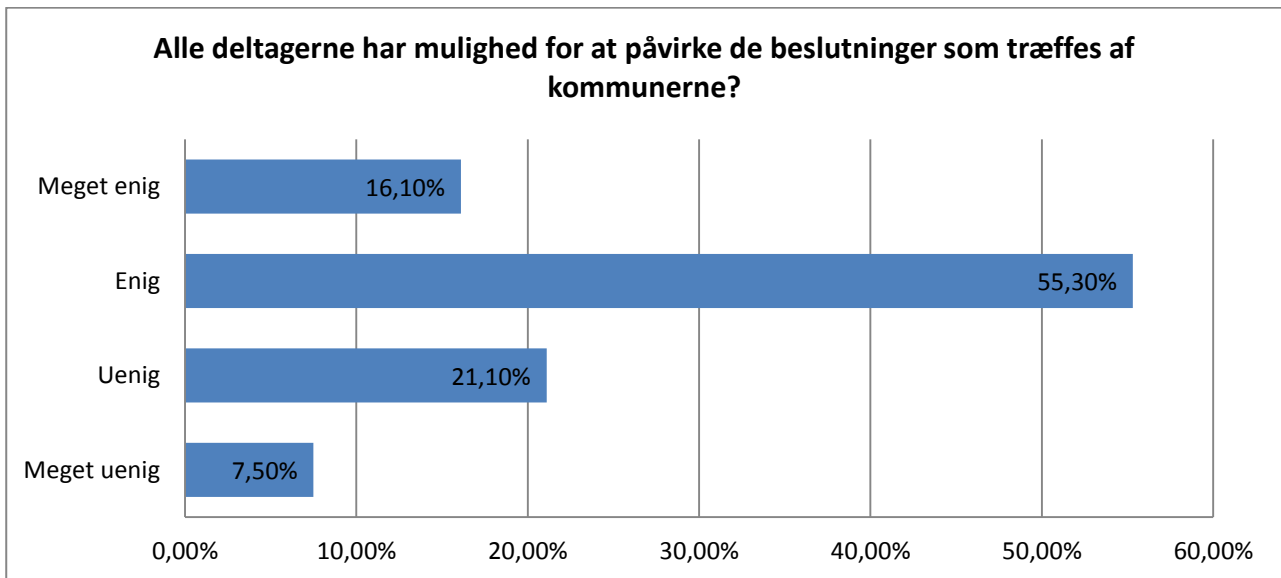
Det er i høj grad de samme vandrådsmedlemmer, som ikke har følt sig involveret, som også svarede, at deres involvering i vandrådsarbejdet ikke havde haft en betydning for påvirkning af kommunernes forslag til indsatsprogrammer.

For ydermere at belyse om vandrådsmedlemmerne mente, at de reelt blev involveret i vandrådsarbejdet, blev de i *medlemsundersøgelsen* stillet følgende spørgsmål: "Tror du kommunerne ville have lavet de samme indsatser, uanset om vandrådet havde eksisteret?". Hertil svarede 51,2 procent "Nej", 29 procent "Ja", og 19,8 procent svarede "Ved ikke". De 29 procent, som svarede "Ja" var 72 vandrådsmedlemmer fordelt på 20 hovedvandoplande. I 7 hovedvandoplande svarede mere end 25 procent "Ja" til spørgsmålet (figur 11).

Figur 11. Tror du kommunerne ville have lavet de samme indsatser, uanset om vandrådet havde eksisteret? (Medlemsundersøgelsen).

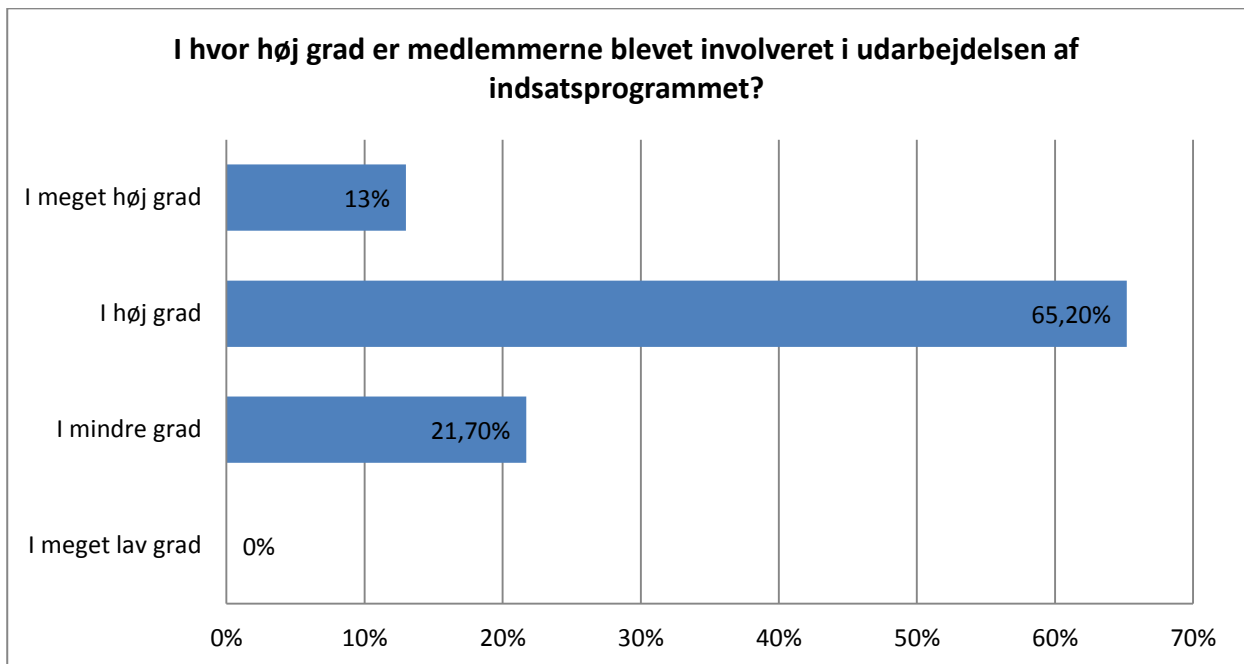
I relation til udsagnet: *"Alle deltagerne har mulighed for at påvirke de beslutninger, som træffes af kommunerne"* svarede ca. 71 procent (182 vandrådsmedlemmer), at de var enige eller meget enige heri. De ca. 29 procent (73 vandrådsmedlemmer), der ikke var enige, fordelte sig på 21 hovedvandoplande (figur 12.). I syv hovedvandoplande var der mere end 25 procent af de svarende vandrådsmedlemmer, som var uenige i udsagnet.

Figur 12. Alle deltagerne har mulighed for at påvirke beslutningerne som træffes af kommunerne? (Medlemsundersøgelsen).

Også sekretariatskommunerne blev spurgt, i hvor høj grad medlemmerne var blevet involveret i udarbejdelsen af indsatsprogrammet. Her svarede hele 18 (ca. 78 procent) af sekretariatskommunerne, at medlemmerne i meget høj eller høj grad var blevet involveret, mens kun 5 (ca. 22 procent) af

sekretariatskommuner svarede, at vandrådsmedlemmerne i mindre grad var blevet involveret i udarbejdelsen af indsatsprogrammet.

Figur 13. I hvor høj grad er medlemmerne blevet involveret i udarbejdelsen af indsatsprogrammet? (Sekretariatskommuneundersøgelsen).

Sammenfattende kan det konkluderes, at vandrådene generelt har fungeret godt. Der har generelt været en høj grad af følelse af involvering og af at blive hørt blandt vandrådsmedlemmerne. Selv nogle af de medlemmer, der har følt sig involveret eller hørt i mindre grad, har samlet set været tilfredse med vandrådsarbejdet, jf. figur 8.

Når der ses på den mindre andel af vandrådsmedlemmerne, der har været utilfredse, er det samlet set i fire vandråd, der har kunnet konstateres den største grad af utilfredshed. Utilfredsheden, som dog også kan spores i andre vandråd skyldes en blanding af forskellige parametre, der har gjort, at der kan spores en større grad af utilfredshed med vandrådsarbejdet, herunder: Manglende tid og tidspres, uligevægtig fordeling af interesser, mangel på lokale arbejdsgrupper og usikkerhed omkring rådets fremtidige arbejde og indflydelse på sigt. Meget tyder samtidig på, at sekretariatskommunerne i disse 4 vandråd ikke har formået at facilitere arbejdsprocessen i tilstrækkelig grad, og at dette har ført til, at visse af vandrådsmedlemmerne ikke har følt sig involveret og hørt i vandrådsarbejdet.

Der kan af undersøgelsen ikke uddrages egentlige rammemæssige årsager til den – om end begrænsede – utilfredshed, der har kunnet konstateres. Utilfredsheden har været påvist både de steder, hvor man har haft store og små hovedvandoplande. De utilfredse medlemmer er geografisk spredt ud over hele landet, og utilfredsheden er både i oplande med mange og få kommuner involveret og i hovedvandoplande med

mange indsatser og få indsatser. Utilfredsheden kan desuden spores i hovedvandoplande, hvor man både har haft deltagelse af politikere og ikke haft politikere med ved mødebordet, hvor man har været på besigtigelsesekskursion og ikke har været dette samt i hovedvandoplande, hvor man har haft lokale arbejdsgrupper og ikke haft dette.

Der, hvor der er en lille rammemæssig sammenhæng mellem organisering og en vis grad af utilfredshed, er de steder, hvor man har været mere end 16 medlemmer og helt op til de 20 medlemmer. Derudover har der i de fire hovedvandoplande med den største utilfredshed været en overvægt af erhvervsinteresser, primært fra landbruget. Det kunne tyde på, at håndteringen af medlemsrammen er den væsentligste faktor i forhold til at sikre velfungerende vandråd. Derfor skal det sikres, at medlemsrammen håndteres omhyggeligt fremadrettet.

Endelig kan det ikke udelukkes, at årsagen til utilfredsheden ligger hos vandrådsmedlemmerne selv. Vandrådsmedlemmerne har et medansvar for, hvordan vandrådsarbejdet har fungeret, og såfremt enkeltmedlemmer ikke er gået til vandrådsarbejdet med det formål at finde løsninger i samspil, har disse et medansvar, hvis processen ikke er lykkedes til fulde. Det kan hverken kommunerne eller Naturstyrelsen klandres for.

Delspørgsmål 5. Var det hensigtsmæssigt, at kommunerne varetog sekretariatsbetjeningen af vandrådene?

I vejledning til kommuner og vandråd (Naturstyrelsen, 2014b) blev rammerne for kommunernes rolle beskrevet⁸. Det fremgår heraf, at kommunerne skulle lede og facilitere møderne i rådene, stå for indkaldelse til møder, udsende mødemateriale osv. Sekretariatskommunerne skulle desuden sikre, at vandrådene reelt blev inddraget i arbejdet, herunder sikre at vandrådene blev inddraget i diskussionen af, hvilken kombination af foranstaltninger der kunne anses for mest miljø- og omkostningseffektiv, diskussion af udkast til forslag til indsatsprogrammets supplerende vandløbsforanstaltninger og diskussion af kommunalbestyrelsernes endelige forslag til indsatsprogrammets supplerende vandløbsforanstaltninger.

Sekretariatskommunerne havde endvidere ansvaret for at samle og koordinere forslag til indsatsprogram og bidrage til miljørapporten fra de enkelte kommuner i hovedvandoplandet, samt sende det samlede forslag til indsatsprogram for hovedvandoplandet til Naturstyrelsen senest den 7. oktober 2014. Slutteligt

⁸ I henhold til lov om vandplanlægning § 25. stk. 5. var det kommunalbestyrelserne inden for hovedvandoplandene, som skulle beslutte hvilken kommunalbestyrelse, der skulle varetage sekretariatsbetjeningen af vandrådet. I størstedelen af hovedvandoplandene var der enighed mellem kommunalbestyrelserne i hovedvandoplandet om, hvem der skulle varetage sekretariatsbetjeningen. Derfor blev der inden den 01. marts 2014 oplyst til Naturstyrelsen, hvilke kommuner der skulle varetage sekretariatsarbejdet i de fleste af de 23 hovedvandoplande. Kun i fire hovedvandoplande udpegede den tidligere miljøminister sekretariatskommunen. I hovedvandopland Limfjorden varetog Limfjordsrådets fælles sekretariat (limfjordssekretariatet) sekretariatsbetjeningen og koordineringen af vandrådsarbejdet for de 18 kommuner i Limfjordsoplandet. Læs mere om sekretariatsbetjeningen i bilag 2, samt for en oversigt over de 23 hovedvandoplande og tilhørende sekretariatskommuner i bilag 3.

skulle sekretariatskommunerne medsende eventuelle udtalelser, herunder særudtalelser, mindretalsudtalelser og lignende fra de foreninger og organisationer, der var repræsenteret i vandrådet.

Ved oprettelsen af vandråd havde sekretariatskommunen frihed til selv at organisere og strukturere processen med at inddrage vandrådsmedlemmerne (i de fleste tilfælde er koordineringen sket i samarbejde med kommunerne i hovedvandoplandet). Sekretariatskommunerne have mulighed for selv at udvælge medlemsskaren, dog med et maksimum antal på 20 medlemmer, mulighed for at oprette lokale arbejdsgrupper/undergrupper, at tage på besigtigelsesekskursion til vandløb, have politikere med til vandrådsmøder mm.

I 14 vandråd deltog der lokalpolitikere i møderne, enten som mødeledere eller som observatører (Hovedvandopland: Limfjorden, Mariager Fjord, Nissum Fjord, Djursland, Ringkøbing Fjord, Horsens Fjord, Lillebælt-Fyn, Odense Fjord, Storebælt, Det Sydfynske Øhav, Isefjord-Roskilde Fjord, Smålandsfarvandets, Østersøen og Bornholm). Begrundelsen for at have politikere med var for de fleste sekretariatskommuner, at det ville være med til at skabe en større bevidsthed og ejerskab om vandrådsprocessen hos de politikere, som i sidste ende skulle vedtage indsatsforslaget i byrådet.

I interviews med enkelte sekretariatskommuner, som havde fravalgt at lade politikere deltage i vandrådsarbejdet, blev dette primært begrundet med, at man ikke ville risikere, at den politiske deltagelse tog fokus fra interessenternes mulighed for i fællesskab at finde frem til løsninger, som alle kunne være enige om.

Der kan være fordele og ulemper ved at lade politikere være ordstyrere ved vandrådsmøderne:

Politikeren kan komme til at antage en uheldig dobbeltrolle ved både at skulle fungere som ordstyrer og samtidig skulle fremlægge kommunernes egne forslag til indsatser. Samtidig kan vandrådsmedlemmernes holdning til en politisk ordstyrer afhænge af, hvilket politiske parti han/hun tilhører. Omvendt kan embedsmændene, der typisk vil være sekretariatskommunernes egne miljøfolk, blive opfattet som talerør for natur- og miljøinteresser overfor landbrugsinteresserne. Derfor er der ikke én rigtig løsning, og i de enkelte hovedvandoplande har man valgt at organisere vandrådsprocessen efter, hvad der gav mening i det pågældende opland, eller hvad traditionen byder dem til. Under alle omstændigheder har sekretariatskommunerne for de fleste vandråd faciliteret og ledet vandrådsmøderne på en god og ordentlig måde. I Graversgaard et al. (2015) og i et speciale fra 2015 (Dalgaard, 2015) påpeges det, at tovholderen/ordstyrerens (oftest embedsmænd eller politikere fra sekretariatskommunen) facilitering af vandrådsprocessen er en af flere mulige årsager til, at et vandråd har været velfungerende.

I medlemsundersøgelsen blev tilfredsheden med sekretariatskommunernes arbejde også undersøgt. Til spørgsmålet "*Hvor tilfreds er du med sekretariatskommunernes arbejde*" svarede 89 procent af vandrådsmedlemmerne, at de var enten meget tilfredse eller tilfredse med sekretariatskommunernes

arbejde. Hele 87 procent var desuden meget enige eller enige i, at *"Ledelsen og koordineringen af arbejdet i vandrådene har fungeret tilfredsstillende"*.

At ca. 11 procent var enten utilfredse (21 vandrådsmedlemmer) eller meget utilfredse (8 vandrådsmedlemmer) med sekretariatskommunernes arbejde, må siges at være en meget lille andel af de samlede besvarelser. De 29 vandrådsmedlemmer fordelte sig bredt ud på 14 hovedvandoplande.

De 13 procent, som var uenige i, at ledelsen og koordineringen af arbejdet i vandrådene har fungeret tilfredsstillende, udgjorde 35 vandrådsmedlemmer (27 uenige og 8 meget uenige) fordelt på 13 forskellige hovedvandoplande.

Der er i en vis grad sammenfald mellem de hovedvandoplande, hvor vandrådsmedlemmerne i en mindre grad følte sig involveret og hørt, jf. ovenfor, med de hovedvandoplande, hvor der også blev givet udtryk for utilfredshed med sekretariatskommunernes arbejde, ledelse og koordinering af arbejdet. Noget kan derfor tyde på, at der i de pågældende hovedvandoplande har været en proces, som har fungeret mindre tilfredsstillende, når der sammenlignes med de mange hovedvandoplande, hvor der kan spores en meget højere grad af tilfredshed med vandrådsarbejdet og i graden af involvering.

Spørgeskemaundersøgelsen viser desuden, at de fleste steder, hvor vandrådsarbejdet procesmæssigt har fungeret mindre godt (med en lavere grad af tilfredshed med faciliteringen), er steder, hvor sekretariatskommunerne ikke har formået at sikre en ligelig fordeling af interessenter.

En af kommunernes væsentlige opgaver var, som nævnt, at facilitere og lede vandrådsmøderne, (jf. vejledningen til kommuner og vandråd, 2014). I medlemsundersøgelsen svarede hele 94 procent af vandrådsmedlemmerne, at de oplevede, at møderne foregik i en ånd, hvor alle kunne deltage aktivt. Vandrådsmedlemmerne blev også spurgt om information og materialer var blevet udsendt i tide før og efter møderne. Hele 84 procent er meget enige eller enige i, at information og materialer var blevet sendt ud i tide.

I samme undersøgelse blev vandrådsmedlemmerne spurgt, om de mente, man skulle have organiseret vandrådsarbejdet anderledes, og i så fald hvordan? Her svarede 59 procent, at de ikke mente, at arbejdet skulle have været organiseret anderledes. De 41 procent, som svarede, at vandrådsarbejdet skulle have været organiseret anderledes, påpegede, at det primært skyldtes, at tiden havde været for kort (altså en del af rammen for arbejdet). Dette har således ikke haft noget med kommunernes rolle og facilitering at gøre. Dette understøtter igen den høje grad af tilfredshed med kommunernes sekretariatsbetjening og med de rammer for vandrådsarbejdet, som Naturstyrelsen havde sat.

Sammenfattende må det konkluderes, at sekretariatskommunerne for de fleste vandråd, er lykkedes med at facilitere og lede vandrådsmøderne på en god og ordentlig måde samtidig med, at kommunerne og vandrådene har leveret resultater til den opgave, som de blev bedt om at udføre. Der har fra

vandrådsmedlemmernes side været stor tilfredshed med sekretariatskommunernes arbejde, ledelse og koordinering af vandrådsarbejdet. Samtidig har sekretariatskommunerne formået at samle input fra alle kommuner og indsende indsatsprogrammer til tiden. De har dermed løst den opgave, som de blev stillet tilfredsstillende, og det må således også konkluderes, at det var hensigtsmæssigt, at kommunerne varetog sekretariatsbetjeningen af vandrådene.

Delspørgsmål 6. Var det hensigtsmæssigt at deltagelse i vandrådene var begrænset til specifikke foreninger og organisationer?

Efter lov om vandplanlægning, § 25, stk. 2, kan et vandråd sammensættes af: 1) Relevante landsdækkende erhvervsorganisationer, 2) Landsdækkende foreninger og organisationer, hvis hovedformål er beskyttelse af natur og miljø, eller som efter deres formål varetager væsentlige rekreative interesser, og 3) lokale foreninger og organisationer, der efter deres formål eller i øvrigt er knyttet til interesser forbundet med beskyttelse og benyttelse af vand.

Der deltog ca. 109 forskellige organisationer i de danske vandråd, som det blev vurderet faldt ind under afgrænsningen af mulige deltagende organisationer. I bilag 4 er der en oversigt over de organisationer og foreninger, der deltog i de danske vandråd. Det fremgår af oversigten, at der i de enkelte vandråd har været deltagere fra relevante lokale og nationale organisationer⁹ (landbrug, vand, skov, rekreative, natur og miljø, fiskeri samt i enkelte vandråd deltagere fra industriorganisationer). Der var deltagelse af landsdækkende erhvervsorganisationer, fx Landbrug & Fødevarer og Økologisk Landsforening. Der deltog landsdækkende foreninger og organisationer, hvis hovedformål er beskyttelse af natur og miljø, fx Danmarks Naturfredningsforening (DN) og Dansk Ornitologisk Forening (DOF) og landsdækkende foreninger og organisationer, der varetager rekreative interesser, fx Dansk Kano- og Kajakforbund og Danmarks Sportsfiskerforbund. Herudover deltog lokale foreninger og organisationer, der har interesser forbundet med beskyttelse, fx Farum naturparks venner, og benyttelse, fx Vandløbslaug ved Ryom Å.

Af oversigten fremgår det tydeligt, at der har deltaget repræsentanter for flere nationale organisationer end lokale organisationer. Ud af de 383 deltagende vandrådsmedlemmer repræsenterede 265

⁹ Nationale landbrugsorganisationer er fx Landbrug og Fødevarer, Danske Vandløb, Bæredygtigt Landbrug. Lokale landbrugsorganisationer er fx DLMO, GEFION, Gribskov Vandløbslaug osv. Nationale vandorganisationer er fx Dansk Vand og Spildevandsforening (DANVA), Foreningen af Danske Vandværker (FDV), Danske Kloakmestre osv. Der var kun deltagelse af få lokale vandorganisationer, som fx I/S Vandsamarbejdet Greve. Nationale skovorganisationer tæller primært Dansk Skovforening. Der var ikke deltagelse af lokale skovorganisationer. Nationale natur- og miljøorganisationer og foreninger tæller primært Danmarks Naturfredningsforening og Dansk Ornitologisk Forening. Meget få lokale natur- og miljøorganisationer deltog. Fiskeriorganisationer er fx Ferskvandsfiskeriforeningen for Danmark, Dansk Akvakultur osv. Rekreative organisationer er fx Friluftsrådet, Danmarks Sportsfiskerforbund, Dansk Kano og Kajakforbund, Danmarks Jægerforbund osv. Lokale rekreative organisationer er fx Løgstør Sportsfiskerforening, Liver å Lystfiskerforening osv. Erhverv og industriorganisationer tæller kun tre organisationer Dansk Industri, Dansk Miljøteknologi og IDA-FYN-BYG.

vandrådsmedlemmer landsdækkende organisationer og foreninger, mens kun 119 repræsenterede lokale organisationer og foreninger.

Ud af de 119 lokale organisationer og foreninger er der kun 23 lokale foreninger og organisationer, der har interesser forbundet med beskyttelse. Hovedparten af disse organisationer er lokale sportsfiskerforeninger. Ud af de 23 lokale beskytterforeninger og organisationer deltog kun 5 lokale natur- og miljøorganisationer. I to hovedvandoplande deltog der endvidere 2 lokale afdelinger af DN, hvilket var i mod kravene opstillet i "vandrådspakken"¹⁰. Derimod deltog der 60 forskellige lokale organisationer og foreninger, der har interesser forbundet med benyttelse. At netop kun organisationer og foreninger kunne deltage i vandrådene, betød en mere begrænset "bruttomængde" af mulige deltagere, end hvis fx privatpersoner også kunne have deltaget.

Af en oversigt over organisationer, som søgte om deltagelse i de danske vandråd, fremgår det, at potentialet for antallet af vandrådsmedlemmer kunne have været 488 mod de ca. 383 deltagende vandrådsmedlemmer (se tabel 2.). Det vil sige, at hvis vandrådsrammen havde tilladt at flere medlemmer fra samme organisation kunne være medlem, og hvis deltagerantallet ikke var begrænset til max. 20 medlemmer, ville der potentielt have siddet 105 flere vandrådsmedlemmer i de danske vandråd. Det fremgår desuden, at alle der ansøgte om deltagelse fik en plads i fem vandråd (Nissum Fjord, Lillebælt-Fyn, Vidå-Kruså, Østersøen, Kalundborg), mens der i andre hovedvandoplande var interessenter, som ikke fik plads. (Se tabel 2). Af de 105 medlemmer, som ikke deltog, var der en del, som havde fået plads, men som aldrig mødte op. I en rundspørge til sekretariatskommunerne blev der givet forskellige grunde til afslag til interessenterne.

Enkelte organisationer og foreninger fik afslag, fordi deres formålsparagraf blev vurderet til ikke at opfylde kravene til deltagelse i vandrådene. Derudover var den primære årsag til afslag, at sekretariatskommunerne ville sikre en ligelig fordeling af benytter- og beskytterinteresser i vandrådene. I andre vandråd fik medlemmer ikke afslag, men de trak sig frivilligt, fordi der inden for samme organisation var kommet flere tilmeldte underafdelinger.

Tabel 2. Oversigt over de 23 hovedvandoplande, antal ansøgere og antal der fik plads i vandrådene.

Hovedvandopland	Antal ansøgere	Antal deltagere
1.1 Kattegat- Skagerrak	20	19
1.2 Limfjorden	34	20

¹⁰ Det følger af § 25. Stk. 3. i Lov om vandplanlægning, at: *Ingen organisation eller forening kan være repræsenteret i et vandråd med mere end 1 medlem.*

1.3 Mariager Fjord	16	12
1.4 Nisum Fjord	16	16
1.5 Randers Fjord	31	20
1.6 Djursland	19	17
1.7 Aarhus Bugt	20	12
1.8 Ringkøbing Fjord	20	18 (17, én deltager mødte aldrig op)
1.9 Horsens Fjord	13	12
1.10 Vadehavet	20	15
1.11 Lillebælt-Jylland	20	18 (17, én deltager mødte aldrig op)
1.12 Lillebælt-Fyn	20	19 (18 ¹¹)
1.13 Odense Fjord	23	19
1.14 Storebælt	18	16
1.15 Det Sydfynske Øhav	21	19 (to deltagere mødte ikke op, derfor 19 deltagere)
2.1 Kalundborg	20	20
2.2 Isefjord-Roskilde Fjord	32	20
2.3 Øresund	25	15
2.4 Køge Bugt	20	20
2.5 Smålandsfarvandet	37 ¹²	16
2.6 Østersøen	13	13
3.1 Bornholm	15	14
4.1 Vidå-Kruså	15	15
Total¹³	Ca. 488	Ca. 383

¹¹ Der var to passive medlemmer, som ikke deltog ved møderne.

¹² I hovedvandopland Smålandsfarvandet og Limfjorden afviste man ikke direkte medlemmer, men lokale ålaug og interessenter blev inviteret til deltagelse i lokale arbejdsgrupper.

¹³ Det har været svært at opgøre præcist. Ikke alle hovedvandoplande har udarbejdet referater fra alle møder. Tallene fra tabel 2 bygger på tilbagemeldinger fra kommunerne, gennemgang af referater fra vandrådsmøder og data fra medlemsundersøgelsen.

Sammenfattende må det konkluderes, at det har været hensigtsmæssigt, at vandrådene var begrænset til specifikke foreninger og organisationer. Alle hovedvandoplande fik nok tilmeldinger, og der blev oprettet vandråd i alle 23 hovedvandoplande. Flere hovedvandoplande måtte endda give afslag, dog primært begrundet i formålsbestemmelserne om hvem der kunne deltage i vandrådsarbejdet. Der deltog ca. 383 mennesker i de danske vandråd, hvor potentialet ved en ændret ramme kunne have været 488 medlemmer. En ulempe ved at vandrådene var begrænset til specifikke foreninger og organisationer er, at det for "beskytterinteressenterne" har været svært at finde og rekruttere relevante medlemmer. Derudover viste undersøgelsen, at der kun var 23 lokale organisationer og foreninger forbundet med beskyttelse, og kun 5 som har et miljø- og naturmæssigt interesseomdrejningspunkt. Involvering af privat personer, som ikke er tilknyttet en forening eller organisationer ville betyde, at der formentlig ville være en større bruttomængde af natur- og miljøinteressenter, som kunne blive involveret i arbejdet. Der kan samtidig sættes spørgsmålstegn ved, om involvering af interesseorganisationer er det samme som at involvere offentligheden, som vandrammedirektivet foreskriver.

Delspørgsmål 7. Har det fungeret, at der maksimalt måtte være 20 medlemmer af et vandråd, og at der ved nedsættelsen af rådene skulle tilstræbes en ligelig repræsentation?

I Vejledning til kommuner og vandråd (2014) er det anført, at: *"For at sikre, at vandrådene bliver arbejdsdygtige, kan der højst være 20 medlemmer af det enkelte råd. (...) Den kommune, der varetager sekretariatsbetjeningen af vandrådet og har ansvaret for at nedsætte vandrådet, skal påse, at rådet ikke består af mere end 20 medlemmer".*

Dette krav er blevet overholdt i alle hovedvandoplande. Det har herudover været forskelligt, hvor mange medlemmer der deltog i hvert hovedvandopland. De mindste vandråd havde 12 deltagende medlemmer, og de største vandråd havde 20 deltagende medlemmer. Når man sammenligner hovedvandoplande på spørgsmålet om tilfredshed, findes den største grad af utilfredshed og den mindste grad af følelse af involvering i hovedvandoplande, hvor man var 16 - 20 vandrådsmedlemmer. Det skal dog samtidig pointeres, at nogle af de vandråd hvor vandrådsprocessen tilsyneladende har fungeret bedst, er i hovedvandoplande med op til 20 vandrådsmedlemmer. Derfor kan der ikke påvises en entydig sammenhæng mellem antallet af medlemmer, og hvordan det har fungeret. Men når alle skal involveres og høres i vandrådsarbejdet, er det klart, at der ikke kan være et ubegrænset antal medlemmer. Et begrænset antal medlemmer bidrager til, at alle kan komme til orde og dialogen kommer i højsædet.

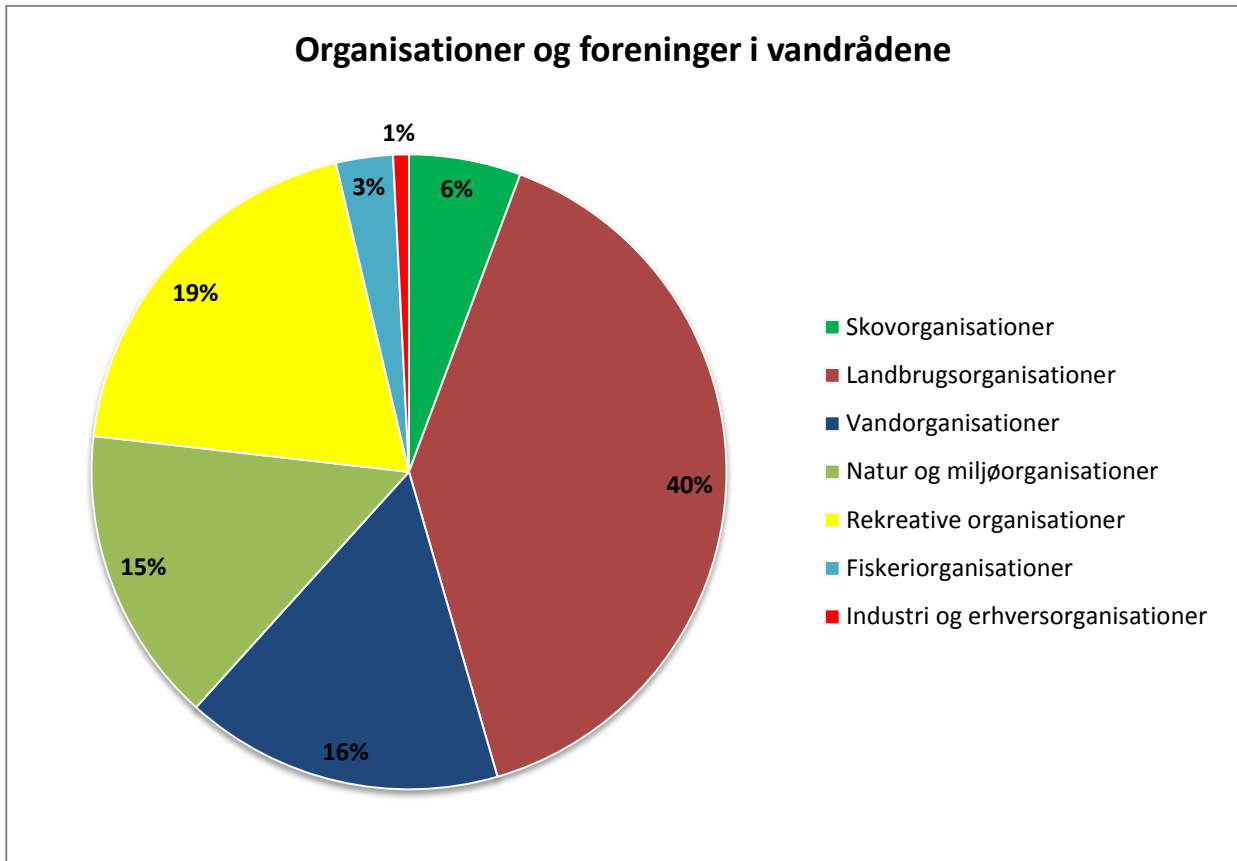
Omvendt - hvis vandrådene skal have en mere bred appel til alle i et opland, er det vigtigt, at alle kan få mulighed for at deltage (som i de svenske vandråd), men det betyder ikke, at alle absolut skal sidde med i vandrådet. Hvis der potentielt er mulighed for inklusion af mange relevante organisationer og foreninger,

kan arbejdet med fordel struktureres med lokale arbejdsgrupper. I to hovedvandoplande (Smålandsfarvandet og Limfjorden,) hvor man fik rigtig mange tilmeldinger (se tabel 2.), valgte man at etablere lokale arbejdsgrupper, hermed undgik man at ekskludere interessenter fra vandrådsarbejdet.

I en svensk undersøgelse, Lundmark & Jonssons (2014,) af et svensk vandråd blev det påvist, at det – når vandrådet var åbent for alle, og der var et stort fremmøde - kunne det være svært for deltagerne at gøre deres indflydelse gældende. Den svenske undersøgelse viste, at medlemmernes indflydelse i højere grad gjorde sig gældende ved vandrådsmøder med et begrænset antal fremmødte. Lundmark & Jonssons (2014) specificerede dog ikke præcist, hvilket antal der var optimalt for at sikre alles indflydelse. I en ny rundspørge fra 2015, til enkelte sekretariatskommuner, svarede de fleste, at grænsen på 20 medlemmer er mest hensigtsmæssig. Mange af sekretariatskommunerne mener samtidig, at et antal på omkring 14-16 medlemmer er mest optimalt.

Ud over grænsen for antallet af medlemmer i vandrådene har Naturstyrelsen også i Vejledning til kommuner og vandråd (2014) adresseret spørgsmålet om ligelig repræsentation: *"Det skal tilstræbes, at der i rådet er en ligelig repræsentation af organisationer og foreninger, der varetager forskellige interesser i forbindelse med vandplanlægning. Hermed forstås som udgangspunkt en ligelig repræsentation af natur-, miljø- og friluftinteresser på den ene side og erhvervsinteresser på den anden side. Kravet om ligelig repræsentation gælder også, hvis rådet består af færre end 20 medlemmer".*

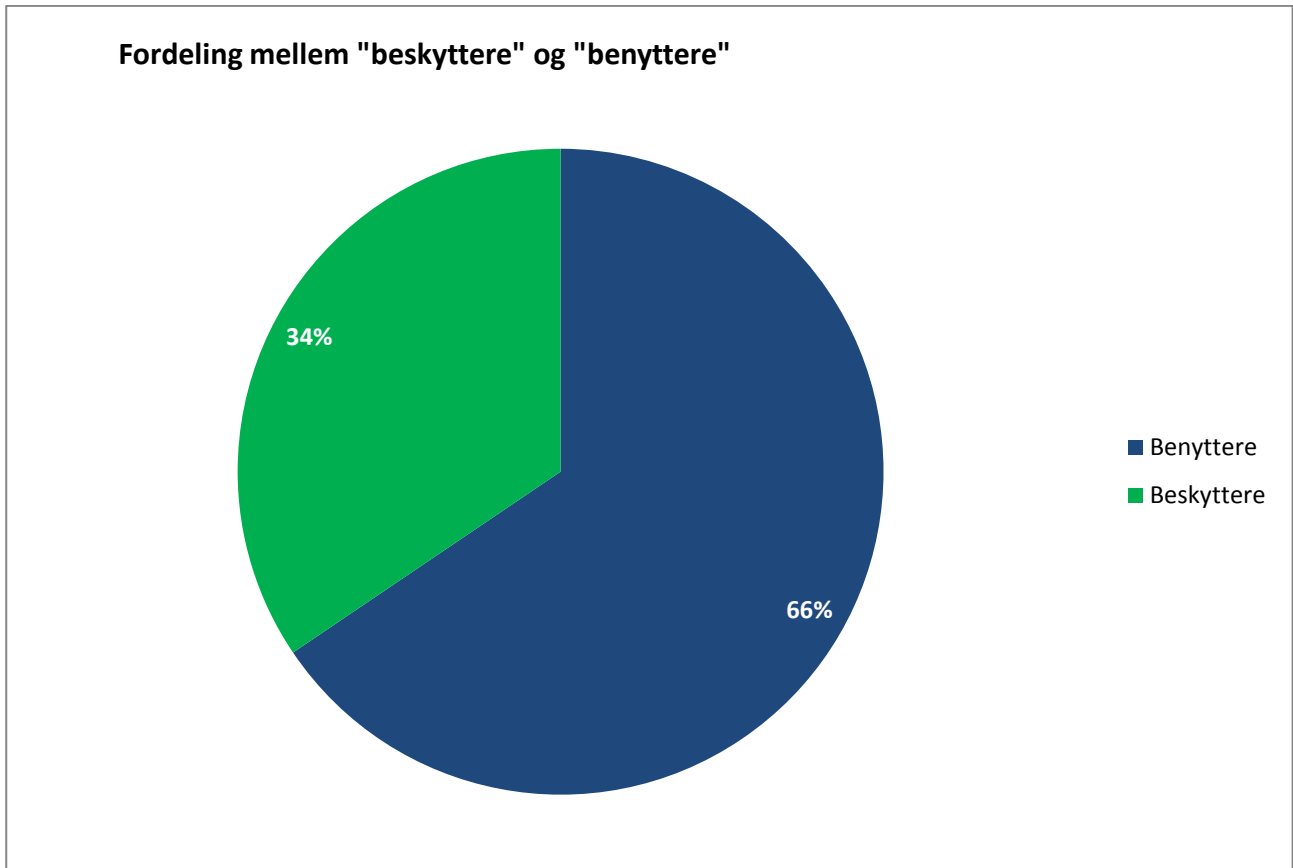
Som det fremgår af figur 14 har der samlet set været et bredt udsnit af relevante vandløbsinteressenter inkluderet i vandrådsprocessen. Landbrugsorganisationerne var repræsenteret med ca. 40 procent af medlemmerne, de rekreative organisationer med ca. 19 procent, vandorganisationerne med ca. 16 procent, natur- og miljøorganisationerne med ca. 15 procent, skovorganisationerne med ca. 6 procent, fiskeriorganisationerne med ca. 3 procent og industriorganisationerne med ca. 1 procent. (se figur 14.).

Figur 14. Fordelingen af forskellige organisationer og foreninger, som var repræsenteret i de danske vandråd, jf. fodnote 9.

Spørgsmålet om graden af ligelig repræsentation afhænger imidlertid af, hvordan man indplacerer organisationerne i forhold til begreberne "benyttere" og "beskyttere"¹⁴. I figur 15 nedenfor er interessenterne: Skov, - landbrug, - vand, - kloak, - fiskeri, - industri og erhvervsorganisationerne betragtet som benyttere, mens interessenterne: Natur, miljø og rekreative organisationer og foreninger kategoriseres som beskyttere.

¹⁴ Brug af kategorier, som beskytter- og benytterinteresser siger ikke altid noget om reelle interesser, da fx en landmand selvfølgelig også har og kan have interesser forbundet med både benyttelse og beskyttelse. Men da et vigtigt element i vandrådsarbejdet er ligelig repræsentation har det været nødvendigt at prøve at kategorisere de forskellige medlemmer og deres interesseorganisation i disse overordnede kategorier, som var indskrevet i lov om vandplanlægning og i vejledningen til vandrådsarbejdet.

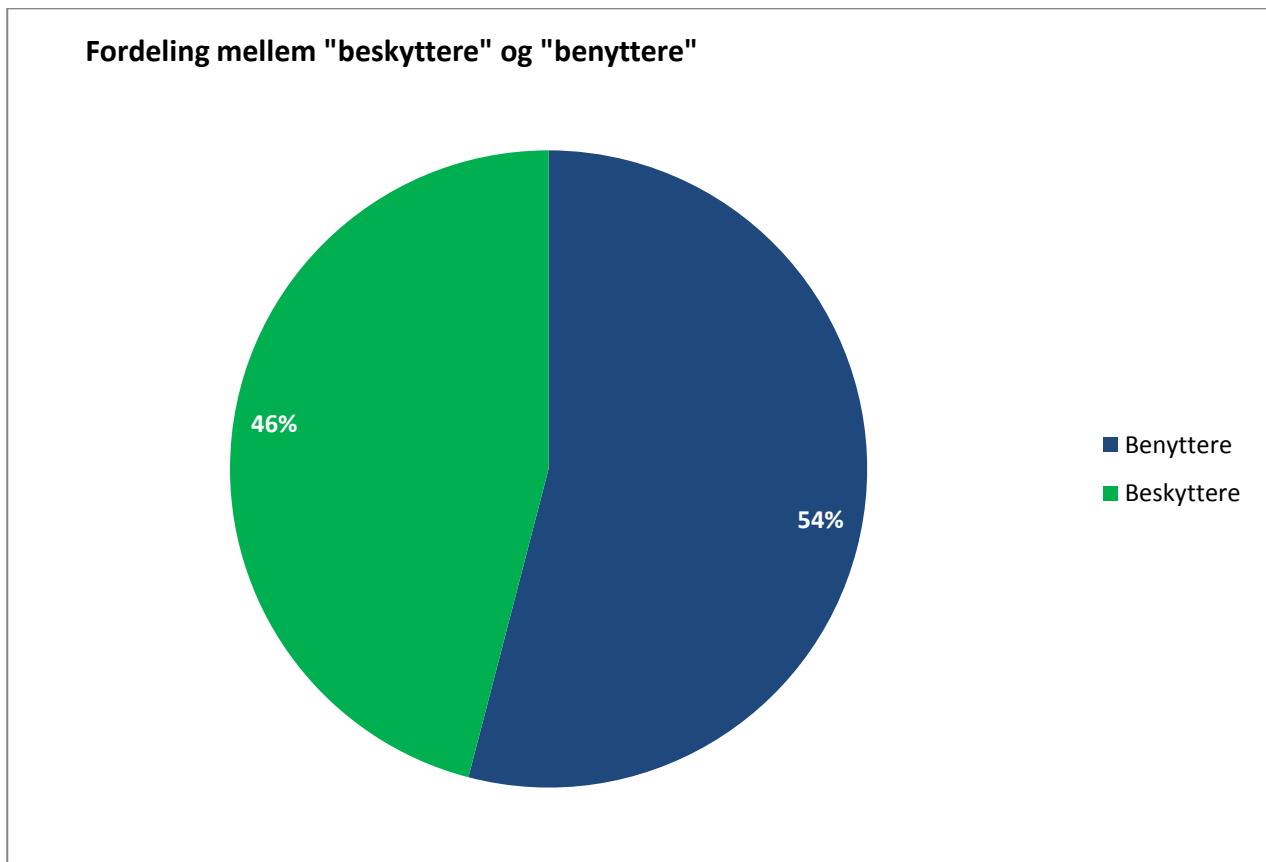

Figur 15. Viser fordelingen mellem beskyttere og benyttere i de danske vandråd.

Med denne opgørelsesmetode har natur-miljøorganisationerne og de rekreative organisationer (*beskytterforeninger og organisationerne*) været repræsenterede med ca. 34 procent, mens erhvervsorganisationerne (*benytterorganisationerne*) har været repræsenteret med ca. 66 procent (figur 15.). Hvis man vælger denne opgørelsesmetode har der således ikke været en ligelig fordeling af interesseorganisationer i de danske vandråd, som bekendtgørelse og vejledning ellers foreskrev.

I praksis har mange af vandorganisationerne imidlertid ofte haft sammenstemmende "*beskytter*" interesser med natur og miljøorganisationerne. Hvis man derfor tæller de "*benyttende*" vandorganisationerne (Dansk vand og spildevandsforening (DANVA), Foreningen af Danske Vandværker (FDV) og andre vandorganisationer) med på "*beskytter*" siden og de andre "*benyttende*" vandorganisationer (fx Danske Kloakmestre) på "*benytter*" siden, ændres billedet noget. Der er stadig en uligevægtig, men dog mere ligelig fordeling af interesser (figur 16). Ved denne opgørelsesmetode var natur-og miljøorganisationerne, de rekreative organisationer og vandkvalitetsorganisationerne (beskytterne) repræsenterede med ca. 46 procent af medlemmerne, mens erhvervsorganisationerne (benytterne) var repræsenteret med ca. 54 procent af medlemmerne. Det bemærkes i den forbindelse, at Danmarks Jægerforbund fx er opført under de rekreative organisationer og foreninger, men i praksis er mange medlemmer af denne organisation også

landmænd i lokalområderne. Det er derfor vanskeligt helt entydigt at vurdere den endelige fordeling af interesser.

Figur 16. Fordelingen mellem beskyttere og benytttere med vandorganisationerne på beskyttersiden og Danske Kloakmestre på erhvervs/benyttersiden.

Analysen ovenfor viser, at erhvervsorganisationerne og foreningerne (*benyttterne*) – i varierende grad efter opgørelsesmetode - har været repræsenteret i højere grad i de danske vandråd end "*beskyttersiden*" (se figur 14, 15 og 16.).

I en gennemgang af hvem sekretariatskommunerne valgte at karakterisere som henholdsvis benytttere og beskyttere, kan der konstateres forskelle. Dette er tydeligst med hensyn til vandorganisationerne, hvor organisationerne FDV og DANVA i nogle hovedvandoplande blev placeret på benyttersiden og i andre hovedvandoplande på beskyttersiden. I Vejledning til kommuner og vandråd (2014)¹⁵ nævnes DANVA blandt eksemplerne på relevante erhvervsorganisationer.

¹⁵ Af Naturstyrelsens vejledning fremgår følgende: "(...) Lovens forarbejder nævner som eksempler på relevante erhvervsorganisationer Landbrug & Fødevarer, Bæredygtigt Landbrug, Dansk Akvakultur, Danske Vandløb, Dansk Industri og DANVA. Som eksempler på landsdækkende grønne organisationer er nævnt Danmarks Naturfredningsforening, Danmarks Sportsfiskerforbund, Dansk Kano og Kajak Forbund og Friluftsrådet, men også andre organisationer kan komme på tale. De lokale foreninger og organisationer skal have et lokalt udspring og være selvstændige foreninger henholdsvis organisationer. Der er ikke tale om lokale afdelinger af landsdækkende organisationer."

Da Naturstyrelsen ikke herudover forud for nedsættelsen af vandrådene definerede, hvordan benytter- og beskyttersiderne skulle opgøres, har det ført til en uklarhed i rammen, der har medført, at der opstod en uligevægtig fordeling i enkelte hovedvandoplande.

I en nærmere analyse af om der i de enkelte vandråd har været en ligelig repræsentation af *beskyttere* på den ene side og *benytttere* på den anden side, kan det ses, at der i 15 hovedvandoplande har været en overrepræsentation af "*benytttere*" organisationer og foreningerne, mens der i 4 hovedvandoplande har været en overrepræsentation af "*beskyttere*" organisationerne. Kun i 4 hovedvandoplande har der været en ligelig fordeling af interessenter, som vejledningen og bekendtgørelse § 5. stk. 4 foreskrev (se tabel 3.). Tallene i tabel 3. er opgjort efter fordelingen i figur 16., hvor vandorganisationerne (DANVA og FVD) er medregnet på beskyttersiden, mens Danske Kloakmestre er medregnet på benyttersiden.

Tabel 3. Oversigt over de 23 hovedvandoplande og fordelingen mellem benytterinteressenter og beskytterinteressenter i de forskellige vandråd baseret på opdelingen i figur 16. De røde felter illustrerer overrepræsentation af enten benytter- eller beskytterinteresser. De grønne felter illustrerer hovedvandoplande med en ligelig repræsentation.

Hovedvandopland	"Benytttere" (% af alle)	"Beskyttere" (% af alle)
1.1 Kattegat- Skagerrak	52,6	47,4
1.2 Limfjorden	50	50
1.3 Mariager Fjord	50	50
1.4 Nissum Fjord	56,3	43,7
1.5 Randers Fjord	50	50
1.6 Djursland	52,9	47,1
1.7 Aarhus Bugt	50	50
1.8 Ringkøbing Fjord	55,6	44,4
1.9 Horsens Fjord	58,3	41,7
1.10 Vadehavet	46,7	53,3
1.11 Lillebælt-Jylland	52,9	47,1

1.12 Lillebælt-Fyn	63,2	36,8
1.13 Odense Fjord	63,2	36,8
1.14 Storebælt	56,2	43,8
1.15 Det Sydfynske Øhav	52,6	47,4
2.1 Kalundborg	60	40
2.2 Isefjord-Roskilde Fjord	60	40
2.3 Øresund	40	60
2.4 Køge Bugt	55	45
2.5 Smålandsfarvandet	62,5	37,5
2.6 Østersøen	61,5	38,5
3.1 Bornholm	42,9	57,1
4.1 Vidå-Kruså	46,7	53,3
Total	53,9	46,1

Sammenfattende kan det konkluderes, at det har fungeret formålstjenligt, at der maksimalt måtte være 20 medlemmer af et vandråd. Der kan dog spores den største grad af tilfredshed i vandråd, hvor man ikke har været oppe på maksimumsgrensen på 20 medlemmer. Evalueringen har samtidig vist, at der har været størst tilfredshed i de vandråd hvor der har været en stort set ligelig repræsentation af benytter- og beskytterinteresser.

I relation til spørgsmålet om, hvorvidt det har fungeret, at der ved nedsættelsen af rådene skulle tilstræbes en ligelig repræsentation er det i evalueringen påvist, at der i størstedelen af vandrådene ikke har været en ligelig fordeling af interesser, som ellers var en forudsætning for vandrådsarbejdet. Denne uligevægtige fordeling mellem benytter- og beskytterinteresser har haft en negativ effekt på, hvordan vandrådsarbejdet har fungeret i enkelte hovedvandopland. Den uligevægtig fordeling af interesser er da også blevet pointeret af flere vandrådsmedlemmer som en faktor, der har medvirket til, at enkelte vandråd har været mindre velfungerende. Det har desuden været uheldigt, at nogle interessegrupper har kunnet lade sig ("over") repræsentere ved at stille et kandidatur fra moder- søster- og datterorganisationer.

Ved en eventuel fremtidig nedsættelse af vandråd kunne det være relevant at bede organisationerne og foreningerne indsende deres "formålsbestemmelser" sammen med kandidaturet. Det ville gøre det lettere for sekretariatskommunerne at etablere et bredt sammensat råd, og ville også kvalificere grundlaget for eventuelle afslag. Man kunne også åbne for muligheden for at lokale afdelinger af landsdækkende foreninger og organisationer kunne få et sæde i vandrådene, hvis det ville være med til at skabe en mere ligevægtig afbalancering af interessenter mellem beskyttere og benytttere. Mange beskytterorganisationer har efterlyst denne mulighed.

Delspørgsmål 8. Har den geografiske inddeling med ét vandråd pr. hovedvandopland fungeret optimalt?

Ved nedsættelsen af vandrådene har der været elementer, hvor vandrådene har fungeret ensartet på tværs af hovedvandoplande: Vandrådene startede og sluttede alle deres arbejde nogenlunde samtidig. Derudover havde vandrådene, som tidligere beskrevet, alle den samme overordnede ramme for arbejdet og en klar opgaveafgrænsning. Men fordi hovedvandoplandene er så forskellige i størrelse, indsatsbehov, antal kommuner involveret og i sammensætningen af medlemmer, er det klart, at nedsættelsen af vandråd herudover har fungeret forskelligt i hvert vandråd.

Ideen bag vandrådsstrukturen - med ét vandråd pr. hovedvandopland – var begrundet i et administrativt hensyn, idet man tidligere havde udarbejdet såvel vandplaner som indsatsprogrammer på hovedvandoplandsniveau¹⁶. Et vigtigt aspekt ved vandrådsarbejdet var muligheden for at gøre brug af vandrådsmedlemmernes lokalkendskab og lokalviden. Det siger nok sig selv, at det er mere omstændeligt at involvere interessenter i meget store oplande og samtidig svært for de enkelte vandrådsmedlemmer at have viden om alle vandløb i meget store hovedvandoplande. Eksempler fra Graversgaard et al. 2015 undersøgelsen viser, at det er vanskeligere og mere omstændeligt at sikre den lokale involvering af interessenter og nyttiggørelse af deres viden i de store oplande med rigtig mange kommuner end i mindre oplande med få kommuner - især når tidsrammen samtidig er knap. I Graversgaard et al. 2015-undersøgelsen påvises det, at de geografisk store oplande ikke medførte lige adgang til viden og vanskeliggjorde tilstrækkelig vidensopbygning, hvorfor vandrådsmedlemmerne for at løse opgaven var afhængige af kommunernes viden om oplandet og vandløbenes karakteristika.

Nogle sekretariatskommuner forsøgte dog at modgå negative effekter af de geografisk og administrativt store hovedvandoplande ved at etablere lokale arbejdsgrupper. Dette har lokalt sikret, at den fornødne viden om vandløbsindsatsen blev kommunikeret op i systemet.

¹⁶Det bemærkes i den forbindelse, at vandområdeplaner og indsatsprogrammer for 2. planperiode og fremadrettet udarbejdes på vandområdedistriktniveau (Vandområdedistrikt Jylland og Fyn, Vandområdedistrikt Sjælland, Vandområdedistrikt Bornholm og Internationalt Vandområdedistrikt). Det blev vurderet, at en geografisk inddeling med ét vandråd pr. vandområdedistrikt ikke var hensigtsmæssigt, da Vandområdedistrikt Jylland og Fyn og Vandområdedistrikt Sjælland geografisk udgør meget store områder.

Sekretariatskommunerne for 5 vandråd valgte at oprette lokale arbejdsgrupper. Det skete i hovedvandoplandene: Limfjorden, Østersøen, Smålandsfarvandet, Køge Bugt og Mariager Fjord. I disse hovedvandoplande havde man valgt at nedsætte lokale arbejdsgrupper i de enkelte kommuner, så de kunne bidrage med kendskab til lokale vandløb og de tilstødende arealer. Arbejdsgrupperne var i nogle kommuner i hovedvandoplandet samlet omkring et enkelt vandløbssystem, mens de lokale arbejdsgrupper i andre kommuner dækkede hele kommunen. Som eksempel kan det nævnes, at sekretariatsbetjeningen for hovedvandopland Limfjorden (Limfjordssekretariatet) havde valgt, at hvis der i de enkelte oplandskommuner var et behov for nedsættelse af lokale arbejdsgrupper, var dette muligt men ikke et formelt krav. Der blev derfor oprettet forskellige typer af lokale arbejdsgrupper. Nogle arbejdsgrupper var forankret i hovedoplandskommunerne, (fx i Lemvig, Morsø og Struer kommuner m.fl.), mens arbejdsgrupperne i andre oplandskommuner tog udgangspunkt i kommunernes Grønne Råd (fx i Viborg, Skive kommuner m.fl.). De fleste arbejdsgrupper i hovedvandopland Limfjorden havde deres udgangspunkt i de forskellige vandløbssystemer med en koordinerende kommune som tovholder. Fx var Aalborg Kommune tovholder på 6 arbejdsgrupper (Hasseris Å; Østerå; Romdrup Å; Binderup; Vidkær og Dybvad Å; Lindholm Å og det øvrige Aalborg) mens fx Vesthimmerland Kommune var tovholder for en arbejdsgruppe for Halkær Å osv. Det var således ikke i alle 18 oplandskommuner, der var nedsat lokale arbejdsgrupper, men alene de steder hvor det gav mening.

Ud over de fordele, der er ved i højere grad at kunne inddrage lokal viden, kan en opretholdelse af de lokale arbejdsgrupper også sikre en kontinuitet i vandplanlægningsarbejdet, som fremadrettet sikrer en større lokal forankring og vidensdeling mellem myndigheder og interessenter. Fx er den lokale arbejdsgruppe for Ryå, Hovedvandopland Limfjorden, blevet opretholdt efter vandrådene afsluttede deres arbejde, og man har således bibeholdt dialogen. Kommuner og den lokale arbejdsgruppe mødes således jævnligt omkring Ryå vandprojekter.

I interviews med sekretariatskommunerne blev kommunerne spurgt om årsagen til, at de havde valgt eller fravalgt muligheden for oprettelse af lokale arbejdsgrupper. Langt de fleste sekretariatskommuner mente, at det var en god ide med lokale arbejdsgrupper, især i de større hovedvandoplande, men i mange hovedvandoplande havde man fravalgt muligheden pga. tidsnød. De relativt få vandråd med lokale arbejdsgrupper (5 ud af 23 vandråd) er således ikke et udtryk for, at sekretariatskommunerne ikke gerne ville have nedsat lokale arbejdsgrupper, men mere et spørgsmål om, at der ikke var tid nok til at organisere dette.

I et opland på størrelse med Limfjorden (1/6 af Danmarks samlede areal) giver det selvsagt mening at have lokale arbejdsgrupper, men opgørelsen over de fem vandråd med lokale arbejdsgrupper viser, at det ikke kun var i de store hovedvandoplande, at man valgte at have lokale arbejdsgrupper. Hovedvandopland

Mariager Fjord er et af de mindste vandråd, men her valgte man også at have lokale arbejdsgrupper, fordi det gav mening i dette vandråds kontekst.

I 19 vandråd valgte sekretariatskommunerne og vandrådene at tage på besigtigelsesekскурsion til udvalgte vandløb. (Hovedvandopland: Kattegat-Skagerrak, Mariager Fjord, Nissum Fjord, Randers Fjord, Djursland, Aarhus Bugt, Ringkøbing Fjord, Horsens Fjord, Lillebælt-Jylland, Lillebælt-Fyn, Odense Fjord, Storebælt, Det Sydfynske Øhav, Kalundborg, Isefjord- Roskilde Fjord, Øresund, Køge Bugt, Smålandsfarvandet og Vidå-Kruså). Desuden valgte enkelte lokale arbejdsgrupper fra hovedvandopland Limfjorden at tage på besigtigelsesekскурsion til udvalgte vandløbssystemer i Limfjordens opland. Dette har medvirket til, at vandrådsmedlemmerne har fået viden og overblik over opgaverne, virkemidler, mulige indsatser og lokale forhold. Et eksempel på, hvad man lavede på en sådan ekskursion, fremgår af boks 1. Her er en besigtigelsesekскурsion med vandrådet for hovedvandopland Det Sydfynske Øhav beskrevet.

Boks 1. På besigtigelsesekскурsion med Vandråd "Det Sydfynske Øhav".

"Fra kl. 16.00 havde Svendborg Kommune arrangeret en besigtigelsesekскурsion til forskellige vandløb. Første stop var Stokkebækken ved Vormark, hvor vandområdeplanernes kvalitetselementer (vandplanter, smådyr og fisk) blev demonstreret og forklaret. Der blev elektrofisket og indfanget smådyr på besigtigelsen. Næste stop var ved Hørup Å, her blev diskuteret, hvordan og med hvilke virkemidler man kan opnå målopfyldelse på en sådan strækning. Der var diskussion om vandløb er naturligt, og om det burde indgå i indsatsprogrammet. Det tredje og sidste stop var også ved Hørup Å (Hedevej). Her var en kort diskussion omkring vedligeholdelse af vandløbet og hvorledes miljømålet kan nås. Ekskursionen sluttede lidt efter kl. 19.00 ved Svendborg Rådhus" (Svendborg Kommune, 2014). (Foto Terkel Broe Christensen).

Foto: Præsentation af vandplanens kvalitetselementer: Vandplanter, smådyr og fisk ved bredden af Stokkebækken ved Vormark.

Som konklusion på delspørgsmål 8 kan det anføres, at det i de fleste hovedvandoplande har fungeret godt med den geografiske inddeling med ét vandråd pr. hovedvandopland. At vandrådsarbejdet - på trods af i visse tilfælde meget store geografier - er lykkedes og har fungeret tilfredsstillende i de fleste

hovedvandoplande må tilskrives kommunerne og deres væsentlige lokale viden. Derfor understøtter dette forhold også, at det var hensigtsmæssigt, at kommunerne varetog sekretariatsbetjeningen.

I delspørgsmål 4 blev det påvist, at der i enkelte hovedvandoplande kunne spores en mindre grad af tilfredshed med vandrådsarbejdet grundet manglende lokale arbejdsgrupper.

Når det er sagt, må det også anføres, at det selvsagt er vanskeligere og mere omstændeligt at sikre den lokale involvering af interessenter og viden i de store oplande med rigtig mange kommuner end i de mindre oplande med få kommuner - især når tidsrammen samtidig er knap. Muligheden for selvorganisering har dog sikret, at hovedvandoplandene har kunnet imødegå negative konsekvenser af de store geografiske og administrative størrelser ved at etablere lokale arbejdsgrupper, tage på besigtigelsesekskursion og ved at dele viden på tværs af medlemmer og kommunerne imellem. Samtidig kan det ikke udelukkes, at en organisering af vandråd på mindre geografiske enheder end hovedvandoplande, kunne have yderligere vanskeliggjort at sikre en ligelig repræsentation mellem beskytter- og benyttersiden i vandrådene, jf. delspørgsmål 7.

Delspørgsmål 9. Hvordan fungerede det indrapporteringsværktøj, som kommunerne fik stillet til rådighed af Naturstyrelsen?

I de ovennævnte interviews med sekretariatskommunerne blev der spurgt, hvordan det GIS-baserede indberetningsværktøj har fungeret for sekretariatskommunerne, som stod for indberetningen til Naturstyrelsen af foreslåede indsatser.

I undersøgelsen kan der spores en stor tilfredshed med det GIS-baserede værktøj. Især muligheden for at kommunerne kunne følge med i økonomien ved indberetningen, har fået stor ros. Der har dog for enkelte kommuner været problemer med indberetningsteknikken i det GIS-baserede indberetningsværktøj i forhold til placering af okkerrensaneanlæg (jf. afsnit 3.3 og bilag 1) samt i forhold til indberetningen af spærringer (jf. fodnote 6. afsnit.3.3).

Et vigtig aspekt ved GIS-værktøjet har været muligheden for at bruge det aktivt ved vandrådsmøderne. Ved mange vandrådsmøder har kommunerne skulle forklare om indsatser og forskellige vandløb på kort fra GIS-værktøjet. Her har vandrådsmedlemmer ytret ønske om indsigt/læseadgang til GIS-værktøjet, så de kunne følge med og have forberedt sig til arbejdet hjemmefra. Derudover har det været svært for enkelte sekretariatskommuner at printe materialet fra GIS-værktøjet i en ordentlig kvalitet til brug for vandrådsmedlemmernes arbejde, og dette forhold har gjort det svært at give vandrådsmedlemmerne indsigt i kortmaterialet til møderne. Om dette skyldes GIS-værktøjet eller forhold hos sekretariatskommunerne vides ikke, men flere vandrådsmedlemmer i medlemsundersøgelsen har ytret denne utilfreds/anbefaling om forbedring. Problemstillingen vil fremover kunne imødegås ved at tænke det

GIS-baserede værktøj en smule om, så det ikke kun skal fungere som et indberetningsværktøj, men også som et kommunikationsværktøj mellem Naturstyrelsen, kommunerne og vandrådsmedlemmerne og eventuelle andre interesserede.

Sammenfattende kan det konkluderes, at det GIS-baserede indberetningsværktøj, som kommunerne fik stillet til rådighed af Naturstyrelsen, fungerede efter hensigten, men at der skal udvikles på en bedre mulighed for placering af okkerrensaneanlæg og spærringer. Samtidig kan det anbefales at tillade læseadgang for vandrådsmedlemmerne i GIS-systemet.

Delspørgsmål 10. Var det hensigtsmæssigt, at vandrådene kunne komme med mindretalsudtalelser til Naturstyrelsen?

Af Vejledning til kommuner og vandråd (2014) fremgår det, at: *"Ethvert medlem af vandrådet kan kræve, at sekretariatskommunen i forbindelse med fremsendelse til Naturstyrelsen af det samlede forslag for hovedvandoplandet medsender bemærkninger til forslaget, mindretalsudtalelse og lignende"*.

Hvis man ser på resultaterne af vandrådsarbejdet, er det ikke kun selve opgaven, som blev løst tilfredsstillende. Det fremgår af referaterne fra det sidste møde i hvert af de 23 vandråd og fra indsendte følgebrev/fælles statements fra enkelte vandråd og kommuner, at hele 11 ud af 23 vandråd var enige om indsatsprogrammet, som blev indsendt til Naturstyrelsen. I yderligere 6 vandråd er der indsendt fællesudtalelse, som indikerer enighed, uden at dette dog er eksplicit skrevet. Kun i 6 hovedvandoplande var der uenighed omkring indsatsprogrammet. Enkelte steder er det enkeltorganisationer, som er uenige i valg af virkemiddel. Ikke desto mindre blev der indsendt mindretalsudtalelser fra medlemmer af i alt 16 vandråd. De "egentlige" mindretalsudtalelser udgør således kun en mindre del heraf.

I en række hovedvandoplande har henholdsvis de grønne organisationer og landbruget benyttet sig af muligheden til primært at fremsende generelle – og ofte kendte – synspunkter vedrørende vandplanlægningen. Der er således fx fremsat ønsker om udpegning af flere kunstige og stærkt modificerede vandområder og forventninger om fuld kompensation for indsatserne. Herudover har man fx i tre hovedvandoplande anbefalet, at "ændret vandløbsvedligeholdelse" genindføres som virkemiddel i vandplanerne, og i hovedvandoplande med kraftværksøer er der opfordret til, at der findes en løsning på spærringsproblematikken. Der er desuden peget på flere konkrete spærringer, som ønskes fjernet, men som ikke er blevet en del af det indsendte forslag til indsatsprogram.

De egentlige mindretalsudtalelser har især omhandlet forskellige aspekter omkring anvendelsen af virkemidlerne "udlægning af groft materiale" og "udskiftning af bund". I et hovedopland har der været utilfredshed med, at man har valgt at anvende virkemidlet "udskiftning af bund" fremfor "udlægning af

groft materiale”, mens det i andre hovedvandoplande er det omvendte. Her har nogle fundet, at ”udlægning af groft materiale” er anvendt for meget.

Naturstyrelsen har i forbindelse med denne evaluering oplyst, at alle mindretalsudtalelser er læst og vurderet, og at Naturstyrelsen har bemærket sig de indkomne synspunkter. I flere tilfælde er der i udtalelserne peget på relevante problemstillinger/fokusområder, som styrelsen vil inddrage i sit videre arbejde med vandplanlægningen. I de 6 tilfælde, hvor uenighed i vandrådet om indsatserne har ført til en egentlig mindretalsudtalelse, har Naturstyrelsen imidlertid ikke fundet grundlag for at sætte spørgsmålstegn ved de faglige skøn, som kommunerne har udøvet ved vurderingen af, hvilke indsats og virkemidler, der vil føre til målopfyldelse i vandløbene. De indsendte mindretalsudtalelser har således ikke ført til ændringer af de forslag til indsatsprogrammer, som er blevet indsendt af sekretariatskommunerne. Når spørgsmålet om, hvorvidt det var ”hensigtsmæssigt, at vandrådene kunne komme med mindretalsudtalelser til Naturstyrelsen” skal vurderes, må svaret være ”ja”. Selvom mindretalsudtalelserne ikke direkte førte til ændringer, var der, som nævnt, flere tilfælde, hvor der i udtalelserne blev peget på relevante problemstillinger/fokusområder, som Naturstyrelsen med fordel vil kunne inddrage i sit videre arbejde med vandplanlægningen. De mange indsendte udtalelser afspejler også, at medlemmerne har haft et behov for at gøre både Naturstyrelsen og offentligheden opmærksom på de særlige synspunkter, som de har haft. Muligheden for indsendelse af mindretalsudtalelser understøtter ligeledes vandrammedirektivets bestemmelse om, at medlemsstaterne skal tilskynde til, at alle interesserede parter inddrages i vandplanlægningen. Det kan således anbefales, at muligheden for afgivelse af mindretalsudtalelser fastholdes fremadrettet.

3.5. Konklusion

På baggrund af evalueringen af om kommunerne og vandrådene løste opgaven, og af hvordan vandrådene fungerede i de enkelte hovedvandoplande, kan det konstateres, at sekretariatskommunerne med bidrag fra vandrådene har leveret det stykke arbejde, der stod i opdraget. Alle hovedvandoplande og vandråd har holdt sig inden for opgaveafgrænsningen. Man har foreslået flere indsats end krævet og samtidig samlet set holdt den økonomiske ramme. Alle sekretariatskommuner og vandråd indleverede indsatsprogrammer til tiden og anvendte de forskellige virkemidler fra virkemiddelkataloget. Det GIS-baserede værktøj blev brugt til indberetning i alle hovedvandoplande. Derfor må opgaven, som vandrådene og sekretariatskommunerne fik stillet, siges, at være gennemført yderst tilfredsstillende.

Under besvarelsen af delspørgsmål 1 og 2 påvistes det ydermere, at rammerne i vandrådspakken har været tilstrækkeligt klare for både sekretariatskommuner og vandrådsmedlemmer. De relativt få vandrådsmedlemmer, der har været utilfredse med vandrådspakken og vandrådenes arbejdsopgave og

formål, har bl.a. været generelt utilfredse med vandplanlægningens mål, eller ønsket at vandrådene kunne foreslå indsatser på flere områder. Dette forhold understreger betydningen af, at vandrådsarbejdet indledes med en grundig forventningsafstemning, og at tvivlsspørgsmål adresseres hurtigt og besvares.

Den stramme tidsramme og tidsnød har af mange vandrådsmedlemmer været nævnt som et problem, men samtidig har denne tidsramme også været fremmende for proces og stillingtagen i og med, at man har holdt fokus på opgaven og leveret resultater. Det kan dog ikke udelukkes, at bedre tid og bredere rammer kunne have yderligere kvalificeret vandrådernes bidrag til vandplanlægningen i form af forslag til valg af løsninger, virkemidler og indsatser. Samlet set viser evalueringen, at der bør afsættes længere (men ikke for lang) tid til vandrådsarbejdet ved en fremtidig involvering af vandråd i udarbejdelsen af forslag til indsatsprogram i VP3.

Der har fra vandrådsmedlemmernes side samlet set været stor tilfredshed med sekretariatskommunernes ledelse og koordinering af arbejdet. Det er generelt lykkedes for sekretariatskommunerne at facilitere og lede vandrådsmøderne på en god og ordentlig måde samtidig med, at kommunerne og vandrådene har leveret resultater til den opgave, som de blev bedt om at udføre. Sekretariatskommunerne har dermed løst deres opgave tilfredsstillende, og det må således konkluderes, at det var hensigtsmæssigt, at kommunerne varetog sekretariatsbetjeningen af vandrådene.

I de fleste vandråd har der været en høj grad af tilfredshed med, hvordan vandrådsarbejdet fungerede og en følelse af høj grad af involvering og af at vandrådsmedlemmers bidrag til arbejdet har haft en betydning. Der er dog enkelte hovedvandoplande, hvor vandrådsarbejdet tilsyneladende har fungeret mindre godt, og hvor der har været en mindre grad af tilfredshed. Som årsag hertil er især angivet, at tidsrammen har været begrænsende og stressende for arbejdet, jf. ovenfor, at sammensætningen af vandrådsmedlemmer ikke har været ligelig fordelt eller er opfattet som uligevægtig i forhold til et overtal af erhvervsinteresser (flere *"benyttere"* overfor *"beskyttere"*), og at der har været en følelse af manglende involvering af vandrådsmedlemmerne.

I relation til spørgsmålet om manglende ligelig repræsentation af interessenterne i vandrådene har evalueringen vist, at der i størstedelen af vandrådene ikke har været en ligelig fordeling af interesser, som ellers var en forudsætning for vandrådsarbejdet. Evalueringen indikerer en højere grad af tilfredshed i vandråd, hvor der har været tilstræbt en ligelig repræsentation af benytter- og beskytterinteresser, og den uligevægtige fordeling mellem benytter- og beskytterinteresser haft en negativ effekt på, hvordan vandrådsarbejdet har fungeret i enkelte hovedvandopland.

Der kan gives flere forklaringer på den ulige fordeling: Det har formodentlig i flere tilfælde været vanskeligt for kommunerne at gennemskue, hvilke interesser de forskellige interessenter reelt repræsenterede. Nogle interessegrupper kan fx være blevet overrepræsenteret ved, at der er blevet optaget medlemmer fra

moder- søster- og datterorganisationerne, selvom de reelt har repræsenteret samme landsdækkende organisation. Det har desuden været tilmeldt flest potentielle vandrådsmedlemmer fra de landsdækkende erhvervsorganisationer og fra de lokale organisationer og foreninger med benytterinteresser – formodentlig især fordi de repræsenterer lodsejerinteresser, som der naturligt er mange af ved vandløbsindsatsen. Desuden har det været vanskeligt at få nok kandidater fra beskytter-siden, idet der ikke er mange "rene" lokale beskytterforeninger, men en højere grad findes landdækkende beskytterforeninger med tilhørende lokalforeninger. Her er deltagelsen af beskytterrepræsentanter blevet begrænset af bestemmelsen om, at ingen organisation eller forening kan være repræsenteret med mere end et medlem. Endelig har der været usikkerhed om på, hvilken side (benytter eller beskytter) visse organisationer skulle placeres. Især har der været usikkerhed om, hvor vandorganisationerne skulle placeres, og der har også været tilfælde, hvor fx en jagtforening er blevet betragtet som en rekreativ beskytterforening, men hvor medlemmerne reelt har repræsenteret erhvervsinteresser, fordi jægerne også var lodsejere.

Konklusionen er, at kommunerne - enten uden at have villet det, eller fordi de har været nødsaget til det - har fået sammensat vandråd med ulige fordeling af interesser. Dette er sket i hele 15 vandråd. Ved en eventuel fremtidig nedsættelse af vandråd kunne det derfor være relevant at bede organisationerne og foreningerne indsende deres "formålsbestemmelser" sammen med kandidaturet. Det ville gøre det lettere for sekretariatskommunerne at etablere et bredt sammensat råd, og ville også kvalificere grundlaget for eventuelle afslag. Man kunne også åbne for muligheden for at lokale afdelinger af landsdækkende foreninger og organisationer kunne få et sæde i vandrådene, hvis det ville være med til at skabe en mere ligevægtig afbalancering af interessenter mellem beskyttere og benytttere. Mange beskytterorganisationer har efterlyst denne mulighed, og hvis den lokale inddragelse skal tages alvorligt, bør der være mulighed for at inddrage lokale interessenter og ikke kun de nationale hovedinteressenter. Endelig ville det være hensigtsmæssigt, hvis Naturstyrelsen forud for nedsættelsen af vandrådene gav vejledning om hvordan benytter- og beskyttersiderne skulle opgøres, fx for så vidt angår vandorganisationerne.

I relation til spørgsmålet om det var hensigtsmæssigt, at der maksimalt måtte være 20 deltagere i vandrådene viser evalueringen, at den største grad af utilfredshed og den mindste grad af følelse af involvering i hovedvandoplande, var hvor man var 16 - 20 vandrådsmedlemmer. Omvendt har nogle af de bedst fungerende vandråd haft op til 20 vandrådsmedlemmer. Der kan derfor ikke påvises en entydig sammenhæng mellem antallet af medlemmer, og hvordan det har fungeret, men det kan konstateres, at et begrænset antal medlemmer bidrager til, at alle kan komme til orde og dialogen kommer i højsædet. Evalueringen peger således på, at det var hensigtsmæssigt, at der maksimalt måtte være 20 deltagere i vandrådene, og at eventuel involvering af yderligere deltagere derfor mest hensigtsmæssigt fremover bør ske på anden vis, fx ved etablering af arbejdsgrupper.

Det kan ikke konkluderes, at vellykket involvering kun kan ske på én geografisk skala, som i 2014 med ét vandråd pr. hovedvandopland, men meget tyder på, at de geografiske enheder, som vandrådene skal arbejde med, ikke må være for store. Det er vanskeligere og mere omstændeligt at sikre den lokale involvering af interessenter og inddragelse af lokal viden i de store oplande med rigtig mange kommuner end i mindre oplande med få kommuner. I de geografisk store oplande har vandrådsmedlemmerne desuden i højere grad været afhængige af kommunernes viden om oplandet og vandløbenes karakteristika for at kunne løse opgaven. I vandrådsrammen har der været mulighed for, at sekretariatskommunerne og vandrådene selv kunne strukturere vandrådsprocessen og organisere dele af vandrådsarbejdet. I de forskellige vandråd har man haft glæde af at kunne udnytte den fleksibilitet, der var indskrevet i rammen, og fleksibilitet har bidraget til, at vandrådene har fungeret rigtig godt de fleste steder. Muligheden for selvorganisering har således fx sikret, at nogle hovedvandoplande har kunnet imødegå ulemperne ved de store geografiske og administrative størrelser ved at etablere lokale arbejdsgrupper, tage på besigtigelsesekskursion og ved at dele viden på tværs af medlemmer og kommunerne imellem. I enkelte hovedvandoplande har der kunnet spores en mindre grad af tilfredshed med vandrådsarbejdet grundet manglende lokale arbejdsgrupper.

Når det fremover eventuelt skal besluttes, hvilket geografisk niveau de kommende vandråd skal arbejde på, bør muligheden for selvorganisering på vandrådsområdet som udgangspunkt bevares pga. de positive erfaringer hermed. Man bør dog også samtidig være opmærksom på, at det hermed overlades til kommunerne selv at beslutte, hvor stor grad af lokal involvering, der skal være i processen, og at der derfor kan blive forskelle i graden af lokal involvering på tværs af landet. For at undgå, at der bliver for store forskelle i graden af involvering kan Naturstyrelsen med fordel adressere dette i en kommende vejledning. Samtidig bør man ved nedsættelse af mange lokale arbejdsgrupper være opmærksom på, at organisationerne – især på beskyttersiden – kan få vanskeligt ved at finde egnede deltagere.

I relation til det GIS-baserede indberetningsværktøj anbefales det bl.a. på baggrund af evalueringen, at der fremover gives læseadgang for vandrådsmedlemmerne i GIS-systemet. Endelig har evalueringen vist, at det var hensigtsmæssigt, at vandrådene kunne komme med mindretalsudtalelser til Naturstyrelsen.

Udtalelserne har peget på konkrete relevante vandløbsproblemstillinger, som Naturstyrelsen vil inddrage i sit videre arbejde med vandplanlægningen.

Samlet set anbefales det, at:

- Vandrådsarbejdet indledes med en grundig forventningsafstemning, og at tvivlsspørgsmål adresseres hurtigt og besvares med henblik på at sikre størst mulig tilfredshed blandt vandrådsmedlemmerne.

- Der afsættes længere (men ikke for lang) tid til vandrådsarbejdet ved en fremtidig involvering af vandråd i udarbejdelsen af forslag til indsatsprogram i VP3.
- Der sikres en mere ligelig repræsentation af vandrådene mellem benytter- og beskytterinteresser, fx ved at: 1) bede organisationerne og foreningerne indsende deres "formålsbestemmelser" sammen med kandidaturet, 2) åbne for muligheden for at lokale afdelinger af landsdækkende foreninger og organisationer kan få et sæde i vandrådene sammen med en repræsentant for den landsdækkende del af organisationen, og ved at 3) Naturstyrelsen forud for nedsættelsen af vandrådene giver vejledning om, hvordan benytter- og beskyttersiderne skal opgøres.
- Det fastholdes, at der maksimalt må være 20 deltagere i vandrådene, og at eventuel involvering af yderligere deltagere fremover sker på anden vis, fx ved etablering af arbejdsgrupper.
- Der skal være opmærksomhed på problemstillingen med, at nogle organisationer, især på beskyttersiden, kan have problemer med at finde egnede kandidater til at indgå i arbejdet.
- Vandrådernes mulighed for selvorganisering fastholdes – uanset hvilket geografisk niveau det fremover vælges at organisere vandrådene på (hovedvandoplande eller andet niveau).
- Det GIS-baserede indberetningsværktøj forbedres, bl.a. så der fremover gives læseadgang for vandrådsmedlemmerne i GIS-systemet.
- Det anbefales, at muligheden for afgivelse af mindretalsudtalelser fastholdes fremadrettet.

4. Identifikation af de elementer og forudsætninger, der skal være til stede, for at det kan forventes, at involvering af vandråd i vandplanarbejdet bliver en succes

I dette kapitel 4 identificeres de elementer og forudsætninger, som skal være til stede, for at det kan forventes, at involvering af vandråd i vandplanarbejdet bliver en succes. Dette sker på baggrund af analysen i kapitel 3.

Formålet med at identificere disse elementer er, at de kan indgå og lægges til grund, når det i de kommende kapitler vurderes, om det vil være hensigtsmæssigt dels at inddrage vandrådene i gennemførelsen af de konkrete VP2-indsatser (kapitel 5), dels at bede vandrådene bidrage til udarbejdelsen af forslag til indsatsprogrammet for VP3 på flere områder end den fysiske vandløbsindsats (kapitel 6).

Et bredt ønske blandt alle de forskellige interessenter om at blive inddraget

En helt grundlæggende forudsætning for, at vandrådsarbejdet bliver en succes er, at der er bred opbakning til projektet. Alle interessenter skal have et reelt ønske om at bidrage til arbejdet. Den forudsætning var efter alt at dømme opfyldt, da vandrådene blev nedsat i 2014. Og det blev en succes, fordi grupper af mennesker, der umiddelbart ikke har meget til fælles, netop fik noget til fælles, fordi de var indstillet på at løse den opgave, de fik stillet, i fællesskab. De samme helt grundlæggende forhold skal således være til stede ved fremtidige involveringer af vandråd.

Klar ramme og opgaveafgrænsning

Et vigtigt element i "succesen" med de første vandråd var, at rammerne for vandrådsarbejdet har været tilstrækkeligt klare for både sekretariatskommuner og vandrådsmedlemmer. Formålet har været klart defineret for både sekretariatskommuner og vandrådsmedlemmer, og dette gjorde, at alle vandråd holdt sig inden for opgaveafgrænsningen og kunne løse den opgave, som de blev stillet.

Forventningsafstemning og accept af opgaven

Bred accept af den opgave, som vandrådet skal løse, er vigtigt for at arbejdet bliver succesfuldt. Der kunne i evalueringen af vandrådenes arbejde i 2014 spores en lille grad af utilfredshed i 7 hovedvandoplande med formålet og mandatet for vandrådsarbejdet. Årsagen hertil har - efter alt at dømme - især været, at nogle vandrådsmedlemmer grundlæggende har været uenige i målet med arbejdet eller fx har ønsket et bredere arbejdsfelt end alene at foreslå indsatser i forhold til fysiske forbedringer af forholdene i vandløbene.

Desuden har enkelte medlemmer været utilfredse med, at vandrådernes eventuelle videre virke ikke var afklaret. Dette understreger vigtigheden af, at der foretages en forventningsafstemning med vandrådsmedlemmerne, før arbejdet indledes, således at der sikres en bred accept af den opgave, der helt konkret skal løses.

Passende tidsramme og "fast bagkant"

Den stramme tidsramme for vandrådsarbejdet i 2014 var både begrænsende og fremmede for arbejdet. Begrænsende i forhold til, at vandrådsmedlemmerne og kommunerne har haft meget kort tid til vandrådsopgaven, og fremmede for stillingtagen og processen, i og med man har holdt fokus på opgaven og leveret resultater. Det er vigtigt, at vandrådene i deres eventuelle fremtidige arbejde gives tilstrækkelig tid til både at sikre forventningsafstemning og til løsning af opgaven. En tidsmæssig "fast bagkant" vurderes som en forudsætning for, at vandrådene kan løse deres opgave, samtidig med at tidsrammen ikke må være så stram, at vandrådene fx ikke får mulighed til at tænke løsningen af de forskellige opgaver sammen på tværs, så den fornødne synergi sikres.

En professionel og involverende styring af arbejdet og reel mulighed for indflydelse

I de fleste vandråd fungerede vandrådsarbejdet tilfredsstillende, og der har været en høj grad af tilfredshed med sekretariatskommunernes arbejde.

Der er dog enkelte hovedvandoplande, hvor der har været en mindre grad af tilfredshed, og hvor vandrådsarbejdet har fungeret mindre godt. Utilfredsheden relaterer sig i enkelte hovedvandoplande bl.a. til, hvordan de enkelte sekretariatskommuner har faciliteret og organiseret processen. (*Uligevægtig fordeling af interessenter, mangel på undergrupper, manglende følelse af involvering og i at blive hørt*).

I de fleste hovedvandoplande har der desuden været en udbredt følelse af involvering og i at blive hørt, samt en høj grad af følelse blandt vandrådsmedlemmer af, at deres vandrådsarbejde har haft en betydning. De steder, hvor involveringen af vandrådsmedlemmer (*følelsen af involvering, og i at blive hørt*) er lykkedes mindre godt, er i de hovedvandoplande, hvor det vurderes, at sekretariatskommunerne ikke har formået at facilitere processen i tilstrækkelig grad til, at de fik en følelse af aktivt at blive involveret og hørt i vandrådsarbejdet. En professionel og involverende styring af vandrådsarbejdet og vandrådsmedlemmernes mulighed for at få reel indflydelse på arbejdets resultat har således vist sig at være en væsentlig forudsætning for succes og tilfredshed i vandrådsarbejdet.

Mulighed for fleksibilitet i proces og selvorganisering

I vandrådsrammen har der været mulighed for, at sekretariatskommunerne og vandrådene selv kunne strukturere vandrådsprocessen og organisere dele af vandrådsarbejdet. Vandrådene har med fordel benyttet sig af denne mulighed - bl.a. med nedsættelsen af lokale arbejdsgrupper. Evalueringen af vandrådsarbejdet har vist, at denne fleksibilitet har været med til, at mange af vandrådene har fungeret rigtig godt. Ved en eventuel videreførelse af vandrådene kan det således anbefales, at mulighederne for fleksibilitet og selvorganisering internt i de forskellige vandråd videreføres inden for den overordnede ramme for arbejdet.

Et begrænset antal deltagere i vandrådet og ligelig fordeling af interessenter

Evalueringen i kapitel 3 viste, at deltagerantallet i vandrådene ikke bør overstige 20 deltagere, og at eventuel involvering af yderligere deltagere derfor mest hensigtsmæssigt fremover bør ske på anden vis, fx ved etablering af arbejdsgrupper.

Der var i vandrådsarbejdet deltagelse af alle relevante foreninger og organisationer, som opfyldte kravene i lov om vandplanlægning. En uligevægtige fordeling mellem foreninger og organisationer på benytter - og beskyttersiden har imidlertid i nogle vandråd haft en negativ indvirkning på, hvordan vandrådsarbejdet har fungeret. Af evalueringen kan det udeledes, at en af de faktorer, som har ført til en vis grad af utilfredshed blandt vandrådsmedlemmerne var, når sammensætningen af vandrådsmedlemmer var ulige fordelt eller blev opfattet som uligevægtig i forhold til et overtal af erhvervsinteressenter ("*benytttere*" overfor "*beskyttere*").

Ved en eventuel fremtidig nedsættelse af vandråd er det således en forudsætning for succes, at principperne med et begrænset antal deltagere videreføres, og at der sikres en ligelig fordeling af interessenter i vandrådene.

Adgang til gode og let anvendelige IT-værktøjer

Det er en forudsætning for succes, at de IT-værktøjer, der er stillet til rådighed for vandrådene fungerer helt efter hensigten. Samtidig vil det fremme processerne, og vandrådsmedlemmernes tilfredshed, hvis der tillades læseadgang for vandrådsmedlemmerne i GIS-systemet. Udover at give læseadgang kan det påpeges at der kunne undersøges mulighederne for at videreudvikle på det GIS-baserede vandplanlægningsværktøj, som kan facilitere den aktive involvering af interessenter.

Sammenfatning

De elementer og forudsætninger, som er identificeret oven for, har alle haft betydning for, at vandrådsarbejdet i 2014 grundlæggende opfattes som en succes. Der er imidlertid nogle af elementerne, som er helt centrale for, at et eventuelt vandrådsarbejde også fremover vil blive en succes. Mens vandrådene formodentlig godt vil kunne blive en succes uden mulighed for selvorganisering, er det imidlertid helt afgørende, at interessenterne ønsker at indgå i arbejdet og samarbejde, at den opgave, de skal løse, er klart afgrænset, og at der gives vandrådene reel mulighed for indflydelse på de beslutninger, der træffes. Vandrådsmedlemmerne skal opleve, at de bliver hørt, og at deres arbejde giver mening.

Det vil derfor være muligheden for, at vandrådsmedlemmerne reelt kan få indflydelse, der vil stå helt centralt, når det i de to næste kapitler vurderes, om det vil være hensigtsmæssigt at lade vandrådene indgå i arbejdet med udmøntning af VP2-indsatserne (kapitel 5) og hensigtsmæssigt at bede vandrådernes bidrage til udarbejdelsen af forslag til indsatsprogrammet for VP3 på flere områder end den fysiske vandløbsindsats (kapitel 6).

Det forudsættes således, at det i alle situationer med fremtidig involvering af vandråd i en opgave vil være muligt at fastlægge: en klar ramme for det arbejde, der skal udføres, en klar opgaveafgrænsning og en passende tidsramme og fast bagkant. Det forventes desuden, at det uanset opgave vil være muligt at sikre en professionel styring af arbejdet, at der gennemføres en forventningsafstemning, at vandrådene får et begrænset antal medlemmer og en ligelig sammensætning, samt at der vil kunne udvikles gode og anvendelige IT-redskaber til brug for vandrådernes arbejde.

5. Vurdering af hensigtsmæssigheden af at inddrage vandrådene i kommunernes arbejde med at iværksætte VP2-indsatserne

Vandrådene færdiggjorde deres arbejde i 2014, og vandrådsprocessen betragtes grundlæggende som en succes. Det viste evalueringen i kapitel 3.

Vi er på nuværende tidspunkt i en mellempriode, hvor der er flere år til, at der forud for VP3 skal fastsættes nye indsatser, og det kunne give god mening at opretholde vandrådene i en eller anden form, så samarbejdet og kompetencerne i vandrådene kan blive videreudviklet frem mod VP3. Hvis vandrådene ikke opretholdes, mistes meget af den pondus, viden og engagement, som medlemmerne har og kan bidrage med. På den anden side skal vandrådene ikke gives nye opgaver bare for at "holde dem i gang". Det skal give mening, og der skal være en reel mulighed for involvering og indflydelse på løsningen af de opgaver, som vandrådene stilles. Et af de udsagn, der er gået igen ude i vandrådene er: *"Vi vil ikke bare være en kaffeklub. Det skal give mening, og der skal være ressourcer og mulighed for aktiv involvering, hvis vi skal være med!"*. I dette kapitel vurderes det, om forudsætninger for at involvere vandrådene i selve udmøntningen af VP2-indsatserne er til stede. Vurderingen foretages med udgangspunkt i de elementer, der i kapitel 4 er identificeret som er helt centrale for, at et eventuelt vandrådsarbejde også fremover vil blive en succes

VP2-indsatserne

Når VP2 er endeligt vedtaget, skal indsatserne konkret iværksættes i de danske kommuner. For at nå målsætningerne i VP2 skal kommunerne i henhold til forslag til VP2 gennemføre følgende indsatser:

- Vådområdeindsatsen (etablering af fosforvådområder og kvælstofvådområder).
- Vandløbsindsatsen (vandløbenes fysiske forhold).
- Sørestaureringsindsatsen.
- Spildevandsindsatsen (forbedret rensning af spildevandet fra ukloakerede ejendomme i spredt bebyggelse, indsats overfor regnbetingede udløb og forbedret rensning på renseanlæg).

Som grundlag for at vurdere hensigtsmæssigheden af at involvere vandrådene i kommunernes arbejde med at udmønte indsatserne, indledes vurderingen af hvert indsatsområde med lidt fakta om den indsats, der skal gennemføres og en beskrivelse af den proces, som kommunerne skal følge ved udmøntningen af indsatserne. Derefter vil det blive vurderet, om der er grundlag for at inddrage vandrådene i kommunernes arbejde med at iværksætte VP2-indsatserne. Herunder vil det blive vurderet om de forudsætninger for

succes, som er identificeret i kapitel 4, vil være til stede – eller vil kunne komme til stede - ved en eventuel inddragelse af vandrådene i udmøntningen på indsatsområderne. Kapitlet afrundes med en sammenfatning og anbefalinger.

5.1. Vådområder- kvælstof- og fosforvådområder

Formålet med vådområdeindsatsen er at reducere udvaskningen af kvælstof og fosfor til søer, fjorde og kystvande. For at fjerne henholdsvis kvælstof og fosfor skelnes der i vandplanlægningen mellem to typer af vådområder: Kvælstofvådområder¹⁷, der skal mindske udledningen af kvælstof til fjorde og kystvande, og fosforvådområder¹⁸, der er placeret opstrøms søer for at mindske fosforudledningen til søer.

Kvælstofvådområder

Til reduktion af kvælstoftilførslen blev det i forslag til VP2 foreslået, at der i 2. planperiode skal etableres ca. 8.800 ha vådområder med en samlet effekt på ca. 1.150 tons kvælstof. I tabel 4 ses de 15 hovedvandoplande, hvor det fastsatte kvælstofsreduktionskrav skal nås ved etablering af kvælstofvådområder.

Tabel 4. Viser hovedvandoplande med kvælstofindsatskrav.

Hovedvandopland	Kvælstofeffekt (Tons N)	Hovedvandopland	Kvælstofeffekt (Tons N)
Limfjorden	305	Lillebælt-Fyn	55
Mariager Fjord	24	Odense Fjord	72
Nissum Fjord	53	Storebælt	5
Randers Fjord	11	Det Sydfynske Øhav	7
Ringkøbing Fjord	183	Øresund	8
Horsens Fjord	74	Smålandsfarvandet	4
Vadehavet	24	Østersøen	1
Lillebælt-Jylland	209		

¹⁷ Kvælstofvådområder kan fjerne nitrat fra gennemstrømmende grundvand, fra drænvand der overrisler eller gennemstrømmer jordmatrix, eller fra vand der oversvømmer et areal. Kvælstoffjernelsen foregår hovedsagelig via denitrifikation, hvor bakterier i iltfrie miljøer omsætter nitrat til frit kvælstof.

¹⁸ Etablering af fosforvådområder opstrøms søer reducerer tilførslen af fosfor. Fosforvådområder skal placeres ovenfor søerne for at få en effekt og etableres ved at ændre vandløbet, så der kommer midlertidige oversvømmelser af vandløbsnære arealer, når der er store vandføringer.

Fosforvådområder

Fosfor er et særligt problem i søer. Ligesom kvælstof kan fosfor resultere i iltvind. Derudover indvirker fosfor negativt på mange af søens organismer. Etableringen af fosforvådområderne vil reducere fosforudledningen i kraft af, at hidtil dyrkede arealer inddrages i vådområderne, og driften på disse arealer ekstensiveres. Ifølge forslag til VP 2 skal der etableres ca. 900 ha. fosforvådområder med en effekt på mindst 5 tons fosfor i søerne. I tabel 5. ses de 11 hovedvandoplande, hvor det fastsatte fosforreduktionskrav skal nås ved etablering af fosforvådområder.

Tabel 5. Viser hovedvandoplande med fosforindsatskrav.

Hovedvandopland	Fosforeffekt (min. kg P/år)	Hovedvandopland	Fosforeffekt (min. kg P/år)
Limfjorden	1720	Lillebælt-Jylland	510
Randers Fjord	1100	Isefjord og Roskilde Fjord	330
Århus Bugt	80	Øresund	240
Ringkøbing Fjord	60	Køge Bugt	90
Horsens Fjord	360	Smålandsfarvandet	260
Vadehavet	250		

Samlet set foreslås det, at der etableres kvælstof- og/eller fosforvådområder i 18 af de i alt 23 hovedvandoplande i forbindelse med realiseringen af VP2.

Den kommunale vådområdeindsats

Der er endnu ikke truffet beslutning om, hvordan vådområdeindsatsen skal forløbe fra 2015-2021. Den eksisterende aftale om gennemførelsen af vådområdeindsatsen mellem det daværende Miljøministerium, nu Miljø- og Fødevareministeriet, og KL fra 2009 udløber med udgangen af 2015. I tilfælde af, at vådområdeindsatsen videreføres i VP2, skal der derfor tages stilling til, hvordan indsatsen organiseres fremadrettet. I denne evaluering forudsættes det dog, at en del af indsatsprogrammet for VP2 vil bestå af en ny vådområdeordning, der ligger i forlængelse af den eksisterende ordning, hvor vådområder etableres med statslig økonomisk støtte og støtte fra EU's Landdistriktsprogram.

Nedenfor beskrives det, hvordan vådområdeindsatsen i VP1 hidtil er blevet gennemført. Med det udgangspunkt vil det blive vurderet, om det vil være hensigtsmæssigt at inddrage vandrådene i

udmøntningen af indsatserne. Det forudsættes således, at både kvælstof- og fosforvådområdeprojekterne under VP2 gennemføres efter samme proces, som under VP1.

Processen for etablering af et vådområde under VP1

Vådområdearbejdet har under VP1 overordnet set været organiseret på hovedvandoplandsniveau. For hvert af de hovedvandoplande, hvor der har skullet gennemføres en vådområdeindsats, har kommunerne skullet etablere en tværkommunal "Vandoplandsstyregruppe"¹⁹ (VOS). VOS'erne har koordineret kommunernes arbejde og stillet forslag til Naturstyrelsen til prioritering af gennemførelsen af kommunernes projektforslag. Det er således kommunerne, der har udarbejdet konkrete projektforslag for de enkelte vådområder og videregivet disse til vandoplandsstyregruppen for det pågældende hovedvandopland. Vandoplandsstyregruppen har på den baggrund udarbejdet en såkaldt vandoplandsplan (VOP), der er et projektkatalog med mulige projekter. Forudsætningen for at kunne søge om tilskud til vådområdeprojekterne var, at vådområdeprojektet fremgik af den gældende vandoplandsplan.

Kommunerne er projektansvarlige. Kommunalbestyrelserne beføjelser er fastsat i bekendtgørelse nr. 852 af 30/06/2010 om kommunalbestyrelsens beføjelser ved genopretning af vådområder. Kommunerne har metodefrihed i vådområdeindsatsen, og baseret på hidtidige erfaringer vil nogle kommuner formodentlig allerede have projektideer klar, når anden planperiode indledes med den endelige vedtagelse af VP2. I nogle af disse tilfælde vil projektmulighederne ligeledes være screenet - dvs. at fremkommelighed ift. interesseorganisationer/lodsejere allerede være sonderet. I det nedenstående tages der imidlertid udgangspunkt i, at VOS'erne mødes, når VP2 er endeligt vedtaget, og drøfter den vådområdeindsats, som hver enkelt VOS skal søge gennemført i planperioden, hvorefter kommunerne starter arbejdet med at finde egnede projektområder. Faserne i gennemførelsen af vådområdeprojekter er med det udgangspunkt sammenfattet nedenfor i boks 2.

Boks 2. Vådområdeprojekter

Fase 1. VOS-arbejdet igangsættes, og kommunale projektforslag udarbejdes

Vandoplandsstyregruppen (VOS) mødes efter endelig vedtagelse af VP2. Arbejdet med

¹⁹ Vandoplandsstyregrupperne (VOS) er nedsat af kommunerne i det enkelte vandopland. Medlemmer er de kommuner som er aktive i vådområdeindsatsen (besluttet regionalt). Der udpeges en formand/kontaktperson. VOS skal løbende opdatere et projektkatalog (Vandoplandsplan VOP), som skal indsendes til staten (Naturstyrelsen). VOS påser, at kommunerne indsender de projekter, som fremgår af VOP.

vådområdeindsatsen indledes.

Som opfølgning herpå sonderer kommunerne mulighederne for at realisere og etablere vådområder inden for kommunens grænse eller i samarbejde over kommunegrænsen²⁰. I arbejdet indgår:

- Foreløbige ejendomsmæssige sonderinger.
- Foreløbige tekniske/økonomiske vurderinger i kommunen.
- Politisk afgørelse.
- Indmelding til VOS.

Fase 2. Vandoplandsstyregruppens behandling af projektforslag, herunder udarbejdelse af vandoplandsplan (VOP) med indsatser og et projektkatalog med mulige projekter

Efter kommunerne har indsendt projektforslag til VOS'erne, skal VOS'erne udarbejde forslag til prioritering mellem forslagene. Den foreslåede prioritering af projekterne skal fremgå af de VandOplandsPlaner (VOP), som VOS'erne udarbejder. Den endelige prioritering foretages af Naturstyrelsen og NaturErhvervsstyrelsen.

Fase 3. Ansøgning om tilskud til tekniske og ejendomsmæssige forundersøgelser

Når VOS'en har indstillet det enkelte projekt til gennemførelse, kan kommunen søge Naturstyrelsen og NaturErhvervsstyrelsen om tilskud til at udarbejde en egentlig forundersøgelse.

Fase 4. Forundersøgelse

Forundersøgelsen består af:

- En ejendomsmæssig forundersøgelse.
- En teknisk forundersøgelse.

Efter gennemført forundersøgelse tilrettes projektet i fornødent omfang, og kommunerne melder ændringer ind til VOS'erne, som på den baggrund opdaterer VOP'erne og foretager en vurdering af, om der fortsat er grundlag for at indstille til Naturstyrelsen og NaturErhvervsstyrelsen, at projektet prioriteres og gennemføres.

²⁰ Etablering af vådområdeprojekter kan også ske efter lodsejere selv har henvendt sig til kommunerne med ønske om at gennemføre et vådområdeprojekt (fx igennem pumpelag).

Fase 5. Realiseringsfasen – intensiv proces med lodsejere²¹ (jordfordeling, aftaler om arealtilskud osv.)

- Ansøgning om støtte til realisering indsendes.
- Hjemtagning af tilskud.²² Støtte bevilges.
- De ejendomsmæssige forudsætninger for projektet gennemføres, dvs. at lodsejeren enten 1) sælger projektjorden, 2) sælger projektjorden med efterfølgende mulighed for at købe ny landbrugsjord eller, 3) beholder projektjorden med mulighed for at indgå en aftale om 20 årigt tilskud til fastholdelse af vådområde.
- Vådområdet anlægges.

5.1.1. Involvering af vandråd i de forskellige faser af vådområdeindsatsen

I den følgende vurdering af mulighederne for at inddrage vandrådene i udmøntningen af vådområdeindsatsen tages der udgangspunkt i, at processen med VOS'er og VOP'er fortsætter som hidtil.

Det forudsættes desuden, at der på vådområdet alene er udmeldt et tal for, hvor stor en henholdsvis fosfor – og kvælstofreduktion, der i VP2-perioden skal nås ved etablering af vådområder indenfor nærmere angivne oplande til søer og kystvande. Der er således tale om et indsatsområde, hvor arbejdet med selve udmøntningen af indsatserne som udgangspunkt har lighedspunkter med vandrådernes vandløbsarbejde forud for VP2.

Fase 1. VOS-arbejdet igangsættes, og kommunale projektforslag udarbejdes

VOS'erne arbejder på hovedvandoplandsniveau og på tværs af disse, hvilket minder om organiseringen af vandrådsarbejdet. En inddragelse af vandrådene i VOS-samarbejdet vil kunne tilføre andre perspektiver til VOS-samarbejdet, herunder vil vandrådene kunne bidrage til, at der opnås synergi og sammenhæng på det rådgivende stadie, og vandrådene ville kunne være kommunerne behjælpelige med den konkrete præcisering af de tiltag, der skal gennemføres i forbindelse med vådområdeindsatsen. VOS'erne vil ved eventuelt at skulle samarbejde med vandrådet overgå fra alene at være et tvær-kommunalt anliggende til

²¹Lodsejere i potentielle kommunale projektområder vil mod betaling blive tilbudt at lade deres jord indgå i et vådområdeprojekt. Der er frivilligt om lodsejere vil deltage i projekterne. Lodsejere kan også, som tidligere nævnt, selv etablere vådområder mod et tilskud.

²²Naturstyrelsen afgør, om et projektforslag er berettiget til en bevilling. For at være berettiget til en bevilling skal projektet være opført i vandoplandsplanen for det pågældende hovedvandopland og desuden være omkostningseffektivt vurderet ud fra prisen pr. kg kvælstof eller fosfor, der reduceres. Miljø- og Fødevarerministeriet er bevillingsstyrende. Når et projekt er godkendt i Naturstyrelsen, sendes det videre til NaturErhvervstyrelsen, der giver tilsagn om bevilling. Midler til forundersøgelser og projektgennemførelse, herunder til administration af projekterne, tildeles i form af et tilsagn om støtte efter en særlig ordning under landdistriktsprogrammet. NaturErhvervstyrelsen giver tilsagn om bevilling og varetager køb og salg af jord.

også at blive et forum, hvor relevante interessenter inddrages tidligt i processen i overensstemmelse med vandrammedirektivets tilskyndelse til aktiv involvering.

Vandrådene vil allerede i den indledende fase af VOS-arbejdet ud fra deres lokalviden kunne rådgive om, hvor nye vådområder eventuelt kan etableres. Samtidig vil et samarbejde mellem VOS'en og vandrådet bidrage til at opbygge interessenternes viden om baggrund og grundlag for at gennemføre indsatserne. Allerede hermed vil første skridt være taget til, at de kommende vådområder kan etableres med større grad af lokal forankring og accept. Samtidig vil der ved at involvere vandrådsmedlemmerne formentlig kunne tilvejebringes nogle løsninger, som er nemmere at implementere i projektgennemførelsen, fordi kommunerne har fået relevante interessenters syn på de enkelte vådområdeprojekter.

På baggrund af identifikationen af de elementer og forudsætninger, der skal være til stede for at opnå en succesfuld involvering af vandråd i vandplanarbejdet, synes forudsætningerne for at inddrage vandrådene (med den hidtidige organisering) i VOS'ernes indledende arbejde på hovedvandoplandsniveau at være opfyldt. Det må som udgangspunkt forventes, at interessenterne vil have interesse i at blive inddraget i spørgsmålet om, hvor de kommende vådområder bedst etableres. Der vil desuden kunne foretages en klar afgrænsning af, hvilken opgave vandrådene skal bidrage til løsningen af, og være en reel mulighed for at vandrådet kan få indflydelse på, hvor der skal etableres vådområder. De øvrige forudsætninger for en succesfuld inddragelse af vandrådene må også forventes at kunne tilvejebringes, dvs. at der gives en passende tidsramme og fast bagkant, at der kan sikres en professionel og involverende styring, at der sikres en ligelig repræsentation mellem benytter- og beskyttersiden osv.

I "første runde vandråd" rådgav vandrådet på hovedvandoplandsniveau kommunerne om, hvilke vandløbsindsatser der skulle foreslås. På samme måde kan vandrådene på hovedvandoplandsniveau rådgive VOS'erne om gennemførelsen af vådområdeindsatsen. Når VOS'erne under inddragelse af vandrådet har igangsat arbejdet, skal kommunerne følge op herpå ved at sondere mulighederne for at etablere vådområderne og udarbejde projektforslag. Projektforslagene er mindre beskrivelser af formål, vurdering af tekniske og økonomiske forhold, lodsejerforhold og/eller eventuelle synergier. Arbejdet kan inkludere VVM-screening eventuelt VVM-procedure. På baggrund af kommunernes sonderinger vil kommunalbestyrelserne i de enkelte kommuner sædvanligvis træffe politisk afgørelse om, hvilke projekter der skal indmeldes til VOS'en.

En stor del af kommunernes sonderinger består af tekniske vurderinger af muligheder for at realisere vådområdeprojekterne mest omkostningseffektivt, dvs. et arbejde, som vandrådsmedlemmerne formodentlig ikke har de fornødne faglige kompetencer til at bidrage til. Det skønnes derfor ikke

hensigtsmæssigt, at inddrage vandrådet, der jo er nedsat på hovedvandområdsniveau, i kommunernes mere detaljerede sonderingsarbejde. Baseret på erfaringer fra første runde vandråd, bør muligheden for at dette kan ske, eller for at inddragelse kan ske i en anden form, fx i lokale arbejdsgrupper, imidlertid være til stede. Der bør således også fremover ved en eventuel inddragelse af vandrådene i vådområdearbejdet være mulighed for fleksibilitet og selvorganisering i vandrådernes og VOS'ernes arbejde.

Fase 2. Vandområdsstyregruppens behandling af projektforslag, herunder udarbejdelse af vandområdsplan (VOP) med indsatser og et projektkatalog med mulige projekter

Efter kommunerne har indsendt projektforslag til VOS'erne, skal VOS'erne udarbejde en VOP. VOP'en er, som nævnt, et slags projektkatalog over konkrete projekter, der bl.a. skal sikre, at reduktionsmålene for næringsstofferne kan opfyldes. I VOP'en udpeges én projektansvarlig kommune for hvert projekt, og den løbende vurdering af projekternes mulige kvælstof/fosforreduktion anføres i planen sammen med det forventede areal i hektar. Endvidere indeholder planen et budget over udgifter til forundersøgelse og realisering. VOS'en skal på baggrund af VOP'en udarbejde forslag til prioritering mellem forslagene. Prioriteringen af projekterne skal også fremgå af VOP'en. Opgaven med prioriteringen af forslagene har en sådan karakter, at vandrådene med fordel ligeledes kan involveres heri. Opgaven har mange lighedspunkter med den opgave, som vandrådene havde med vandløbene, hvor rådene også skulle rådgive om konkrete prioriteringer. Vandrådene ville kunne kvalificere prioriteringerne pga. deres medlemssammensætning, deres lokale viden og hidtidige erfaring fra vandløbsindsatsen.

Det vurderes dog ikke at være hensigtsmæssigt at involvere vandrådet i selve udarbejdelsen af vandområdsplanerne. Dette er en skrivebordsopgave. I vandrådsarbejdet med forslag til indsatsprogram for vandløbene, var vandrådene ikke med i selve skrivningen af forslagene til indsatsprogrammerne, men medvirkede som rådgivere og sparringspartnere på, hvilke indsatser der skulle prioriteres.

Fase 3. Ansøgning om tilskud til tekniske og ejendomsræssige forundersøgelser

Når VOS'ernes forslag til prioritering foreligger, kan kommunerne søge Naturstyrelsen og NaturErhvervsstyrelsen om tilskud til gennemførelse af en forundersøgelse af mulighederne for helt konkret at gennemføre kvælstof- og fosforvådområdeprojekterne, jf. bekendtgørelse nr. 107 af 02/02/2015 om tilskud til kommunale vådområdeprojekter.

Der gives kun tilskud til gennemførelse af forundersøgelser, hvis det ud af ansøgningen fremgår, at forundersøgelsen vil muliggøre en vurdering af, om et vådområdeprojekt vil kunne opfylde bestemmelserne i bekendtgørelse nr. 109 af 30/01/2015 om kriterier for vurdering af kommunale vådområdeprojekter og bekendtgørelse nr. 110 af 30/01/2015 om kriterier for vurdering af kommunale

projekter vedrørende fosforvådområder. Det er de to styrelser, der endeligt beslutter, hvilke projekter, der skal prioriteres.

Opgaven med indsendelse af ansøgninger er en kommunal opgave, som må vurderes at ligge uden for rammerne for vandrådets arbejde, men vandrådene kan med fordel holdes løbende orienteret om progressionen i ansøgningsprocessen.

Fase 4. Forundersøgelsen

Forundersøgelser gennemføres, som nævnt, forud for etablering af vådområder for at vurdere, om projektet kan realiseres. Forundersøgelsen skal bestå af to overordnede dele: En ejendomsmæssig forundersøgelse og en teknisk forundersøgelse.

Den ejendomsmæssige forundersøgelse skal bl.a. indeholde oplysning om ejerskab, ejendommens/ejendommenes beliggenhed og driftsform, beskrivelse af lodsejertilslutning, om lodsejeren/lodsejerne ønsker at sælge jorden eller ønsker tilskud til fastholdelse af vådområde, om der skal tilvejebringes erstatningsjord og projektets samlede økonomi for så vidt angår lodsejernes erstatningsønsker.

Den tekniske forundersøgelse skal bl.a. indeholde en beskrivelse af projektets forventede kvælstoffjernelse eller projektets fosfordeponering. For kvælstofvådområder tillige en vurdering af projektets betydning for fosforbelastning af overfladevand, og for fosforvådområder en vurdering af risikoen for fosforfrigivelse fra jorden. Den tekniske forundersøgelse skal herudover bl.a. indeholde oplysning om områdets topografi og hydrologi, plangrundlag (udpegninger, beskyttelseslinjer, beskyttet natur og kultur), arealanvendelse (dyrkningsjord, eng med høslet/græsning/brak, beskyttet natur), konsekvenser for flora og fauna og eventuelt nærliggende Natura 2000-områder, projektets konsekvenser for yngle- og rasteområder for beskyttede arter og for beskyttede plantearter, samt risiko for okkerudvaskning.

Mens den ejendomsmæssige forundersøgelse især skal baseres på drøftelser mellem repræsentanter fra de pågældende kommuner og den/de enkelte involverede lodsejere, vil de tekniske forundersøgelser blive udført af specialister – enten ansat i kommunen eller i et rådgivende firma.

Etablering af vådområder sker som udgangspunkt gennem frivillige aftaler med lodsejerne. Hvilken aftale, der kan indgås med lodsejeren/lodsejerne, søges afklaret i forbindelse med forundersøgelsen. Det synes ikke hensigtsmæssigt, at lade et vandråd - der opererer på hovedvandoplandsniveau, og som kan bestå af op til 20 medlemmer - indgå i de drøftelser med lodsejere, der skal gennemføres i forbindelse med den ejendomsmæssige forundersøgelse. Der vil være tale om at afklare helt konkrete spørgsmål omkring jordfordeling osv., og af hensyn til lodsejeren synes det heller ikke rimeligt at inddrage en række interesseorganisationer i denne proces. Vandrådene vil imidlertid via inddragelse i de tidligere projektfaser,

jf. ovenfor, formodentlig pege på arealer, hvor lodsejerne er positivt indstillet overfor vådområdeprojekterne, og på den måde have bidraget til løsning af de ejendomsæssige problemstillinger.

I relation til den tekniske forundersøgelse kan den fornødne specialistviden ikke forudsættes at være til stede i vandrådet, men vandrådene kan holdes orienteret om fremdrift og resultater i forundersøgelserne, og vandrådene kan indgå med rådgivning til VOS'en, hvis en forundersøgelses resultater giver grundlag for en ændring af de prioriteringer af projekterne, som VOS'erne tidligere har besluttet.

Desuden vil kommunerne kunne vælge fx at oprette en særlig "interessentfølgegruppe" til en forundersøgelse, hvis der er interesse herfor, og hvis kommunen finder det hensigtsmæssigt. Dette vil ligge fint i tråd med den mulighed for selvorganisering, som blev givet til vandrådene, da de skulle udarbejde forslag til VP2- vandløbsindsatserne.

Fase 5. Realiseringsfasen

Når forundersøgelsen er afsluttet, og hvis VOS'en på baggrund heraf stadig prioriterer gennemførelse af projektet, skal ansøgning om realisering indsendes til Naturstyrelsen og NaturErhvervstyrelsen. Når styrelserne har bevilget støtte til projektet, kan realiseringen gå i gang. De aftaler, som der i forbindelse med forundersøgelsen er indgået med lodsejeren omkring jorden, skal realiseres og "spaden skal i jorden". Det vurderes, at der ikke er relevante opgaver at løse for vandrådene i realiseringsfasen, men en løbende orientering af vandrådene om fremdrift i realiseringen af vådområdeprojekter vil både være oplagt og hensigtsmæssig, ligesom eventuelle nedsatte interessentfølgegrupper kan følge arbejdet fra sidelinjen.

5.1.2. Hvad mener interessenterne?

I svarene på et spørgeskema, som Naturstyrelsen tidligere har udsendt til medlemmerne af Blåt Fremdriftsforum²³ om deres ønsker til involvering af vandråd i vandplanlægningen fremover, tilkendegav alle de deltagende interesseorganisationer samstemmigt, at vandrådene bør og skal inddrages i udmøntningen af indsatsen på vådområdet i VP2.

Om vådområdet skriver **KTC**: "*Skal samtænkes med de nedsatte Vandoplandsstyregrupper. Det er dog vigtigt også i denne sammenhæng, at der alene bliver tale en rådgivende funktion. Vandrådet kunne fx udtale sig om vådområdeprojekterne efter forundersøgelsen. Vandrådets udtalelse kan indgå i beslutningsgrundlaget, når kommunen skal tage stilling til realisering af projektet*".

²³ Naturstyrelsen etablerede i 2013 et Blåt Fremdriftsforum bestående af de væsentligste interessenter på vandplanområdet (KL, KTC, Landbrug & Fødevarer, Danmarks Sportsfiskerforening, DN og DANVA). Fremdriftsforummet følger udviklingen i gennemførelsen af 1. generations vandplaner og 2. generations vandområdeplaner.

Landbrug & Fødevarer skriver: "Vandrådene kan bidrage til placering af vådområder og gennemførelse af vådområder. Afhængigt af, hvordan det yderligere kvælstofreduktionsmål skal løses, bør vandrådene (med tilpasset sammensætning) involveres. Eventuelt kan vandrådene bidrage til at pege på lokale løsninger".

KL supplerer: "Vandrådene rådgiver i vidt omfang inden for samme geografi, som de eksisterende vandoplandsstyregrupper. Det er derfor helt oplagt, at rådene rådgiver vedr. lokalisering, lokalt ejerskab og synergi ift. naturbeskyttelse. Det kan desuden overvejes, at vandrådene rådgiver kommunerne på samme måde som foreslået i forhold til søprojekter. Rådene kan være med til at sikre synergi ml. og efficiens i vandløbs-, vådområde- og klimaindsatsen. Det er indsatser, som er tæt knyttet til hinanden i den fysiske virkelighed og dermed også for borgerne".

5.1.3 anbefalinger

I ovenstående er mulighederne for at involvere vandrådene i de forskellige faser af vådområdeprojekter vurderet. I nedenstående tabel 6. præsenteres de anbefalinger, som - på baggrund heraf - kan gives.

Tabel 6. Sammenfatning af anbefalinger til involvering af vandråd på hovedvandoplandsniveau i vådområdeindsatsen.

Vådområdeindsatser	Involvering af vandråd
<i>Fase 1: VOS-arbejdet igangsættes, og kommunale projektforslag udarbejdes.</i>	<i>Ja. Rådgivning på hovedvandoplandsniveau. Når kommunerne efterfølgende skal udarbejde projektforslag, skal organiseringen være op til de enkelte VOS'er/kommunerne.</i>
<i>Fase 2: VOS'ens behandling af projektforslag, herunder udarbejdelse af VOP med indsatser og et projektkatalog over mulige indsatser.</i>	<i>Ja til inddragelse i prioriteringen af de indsendte projekter.</i>
<i>Fase 3: Ansøgning om tilskud til tekniske og ejendomsræssige forundersøgelser.</i>	<i>Nej. Inddrages ikke, men holdes løbende orienteret.</i>
<i>Fase 4: Forundersøgelse.</i>	<i>Nej til inddragelse af vandråd på hovedvandoplandsniveau, men løbende orientering om fremdrift. Mulighed for selvorganisering på kommunalt niveau.</i>
<i>Fase 5: Realiseringsfasen.</i>	<i>Nej, men løbende orientering om fremdrift. Mulighed for selvorganisering på kommunalt niveau.</i>

På baggrund af identifikationen (i kapitel 4) af de elementer og forudsætninger, der skal være til stede for at opnå en succesfuld involvering af vandråd i vandplanarbejdet, synes forudsætningerne for at inddrage

vandrådene (med den hidtidige organisering) i VOS'ernes arbejde på hovedvandoplandsniveau, at være opfyldt. Der vil kunne foretages en klar afgrænsning af, hvilken opgave vandrådene skal bidrage til løsningen af, og være en reel mulighed for at vandrådet kan få indflydelse på, hvor der skal etableres vådområder. I "første runde vandråd" rådgav vandrådet på hovedvandoplandsniveau kommunerne om, hvilke vandløbsindsatser der skulle foreslås. På samme måde kan vandrådene på hovedvandoplandsniveau rådgive VOS'erne om gennemførelsen af vådområdeindsatsen.

Selv om en involvering af vandrådene umiddelbart vil tage tid og være ressourcekrævende, vil fordelene formodentligt langt overstige ulemperne, idet vandrådene ville kunne kvalificere prioriteringerne pga. deres medlemssammensætning, deres lokale viden og hidtidige erfaring fra vandløbsindsatsen. Samtidig må det forventes, at en inddragelse af vandråd i arbejdet vil føre til større accept af indsatserne og en lettere implementering af disse.

Vandrådernes aktive involvering skønnes relevant i arbejdets fase 1 og 2. I de øvrige faser skønnes det kun hensigtsmæssigt at inddrage vandrådet på et orienteringsniveau. Baseret på erfaringer fra første runde vandråd, bør muligheden for interessentinddragelse i de øvrige faser af arbejdet ske i en anden form, fx i lokale arbejdsgrupper. Der bør således også fremover ved en eventuel inddragelse af vandrådene i vådområdearbejdet være mulighed for fleksibilitet og selvorganisering i vandrådernes og VOS'ernes arbejde.

Det skal bemærkes, at den ovenstående vurdering af hensigtsmæssigheden af at inddrage vandråd i vådområdearbejdet, ikke omfatter en vurdering af sammensætningen af medlemmer i vandrådene, dvs. om det skal være de samme interesseorganisationer, der deltager, som i forbindelse med vandløbsarbejdet. Dette spørgsmål bør nok tages op til vurdering, hvis det besluttet fremover at inddrage vandrådene i vådområdearbejdet. Det skal dog samtidig understreges, at evalueringen i kapitel 3 har vist, at det er en afgørende forudsætning for vandrådernes succes, at der er en ligelig sammensætning af repræsentanter for henholdsvis benytter- og beskyttersiden i vandrådene. Princippet om ligelig repræsentation bør således opretholdes ved en eventuel revurdering af sammensætningen af vandrådene i forbindelse med inddragelse af vandrådet i arbejdet med vådområdeindsatserne.

5.2. Vandløbsindsatsen (de fysiske forhold)

På vandløbsområdet har vandrådene i samarbejde med kommunerne i 2014 foreslået konkrete indsatser/virkemidler, som i det omfang de videreføres i den vedtagne VP2, alle skal gennemføres som vandløbsrestaureringer²⁴ efter vandløbsloven²⁵. Kommunerne skal i arbejdet følge bestemmelserne for

²⁴ Vandløbsrestaurering er en særlig form for vandløbsregulering med henblik på at forbedre de fysiske forhold i og omkring vandløb, mens vandløbsreguleringen kan have betydning for ændring af vandløbets skikkelse, herunder vandløbets forløb, bredde, bundkote og skråningsanlæg.

gennemførelse af vandløbsrestaureringer indeholdt i bekendtgørelse nr. 1436 af 11. december 2007 om vandløbsregulering og – restaurering m.v., ændret ved bekendtgørelse nr. 1649/2010 og nr. 1362/2011.

Et vandløbsrestaureringsprojekt kan både bestå af gennemførelsen af en enkelt indsats eller bestå af flere indsatser i et vandløb eller vandløbssystem, og kan således f.eks. indeholde fjernelse af en/flere spærringer, åbning af en rørlagt strækning samt udlægning af sten og gydegrus mm. Projektet kan udarbejdes af en enkelt eller af flere kommuner i samarbejde, men med én kommune som projektansvarlig. I næste afsnit beskrives det, hvordan vandløbsrestaureringsprojekter gennemføres.

Vandløbsrestaureringsprojekter

Når kommunerne skal realisere gennemførelse af et vandløbsrestaureringsprojekt forløber processen overordnet i forundersøgelse, høring, endelig vedtagelse og projektgennemførelse. Processen er beskrevet i boks 3.

Boks 3. Vandløbsrestaureringsprojekter

Fase 1: Forundersøgelse

En forundersøgelse skal indeholde en redegørelse for, hvordan vandløbsrestaureringen forventes at kunne gennemføres, samt hvordan den forventes at kunne bidrage til at opnå den ønskede tilstand i vandløbet. Forundersøgelsen skal således belyse alle de informationer og aspekter, der er nødvendige med henblik på at kunne ansøge om tilskud til gennemførelse af et vandløbsrestaureringsprojekt. I arbejdet indgår:

- En redegørelse for, hvilke indsatser i vandområdeplanen projektet har til formål at gennemføre.
- En VVM-screening og evt. VVM-undersøgelse hvis nødvendigt.
- En overordnet redegørelse for de anlægstekniske muligheder og/eller et detailprojekt indeholdende:
 - En redegørelse for målsætningen for vandløbet og hensigten med indsatsen. I

Vandløbsrestaurering i vandplanlægningen er overordnet opdelt i: 1) Mindre restaureringer, 2) Større restaureringer, 3) Åbning af rørlægninger, 4) Fjernelse af spærringer, og 5) Etablering af okkerrensingsanlæg.

²⁵ I § 37 i vandløbsloven er følgende fastsat: For at forbedre de fysiske forhold i og omkring vandløb kan vandløbsmyndigheden beslutte, at der gennemføres restaureringsforanstaltninger, herunder genopretning af vandløbs naturlige løb og fjernelse af fysiske spærringer for vandgennemstrømningen. *Stk. 2.* Vandløbsmyndigheden afholder udgifterne ved restaureringer. Miljøministeren kan inden for rammerne af de bevillinger, der afsættes på de årlige finanslove, yde tilskud til gennemførelse af restaureringsprojekter. *Stk. 3.* Foranstaltninger efter stk. 1 kan ikke gennemføres, hvis der derved tilsidesættes væsentlige kulturhistoriske interesser. *Stk. 4.* Enhver, der lider tab ved en foranstaltning som nævnt i stk. 1, har ret til erstatning.

forundersøgelsen vurderes de afstrømnings- og afvandingsmæssige konsekvenser, projektets konsekvenser for passage og/eller gyde- og opvækstforhold for fisk og/eller for anden akvatisk flora og fauna i vandløbet.

- Oplysninger om vandløbets nuværende og fremtidige skikkelse, vandføringsevne og de dertil knyttede vandspejlsforhold og arten af den planlagte restaurering. Projektets konsekvenser i relation til Natura2000-direktiverne og/eller til beskyttede arter, evt. dispensation efter naturbeskyttelseslovens § 3 og evt. landzonetilladelse efter planlovens § 35.
- En oversigt over berørte lodsejere og deres holdning til projektet.
- Skitser og kortmateriale, og
- En tidsplan tilknyttet et budget for gennemførelse af indsatserne og det samlede restaureringsprojekt i form af overslag over anlægs- og driftsudgifter.

Såfremt forundersøgelsen viser, at projektet kan gennemføres, udarbejdes et detailprojekt (hvis dette ikke allerede er sket, jf. ovenfor), og kommunerne søger om tilskud til gennemførelse af projektet. Der skal derefter foretages partshøring efter forvaltningsloven af berørte lodsejere.

Fase 2. Høring

Godkendes restaureringsprojektet politisk, sendes dette i høring. Følgende procedure skal følges:

- Der skal være en offentlig høring på min. 8 uger.²⁶
- Bredejere skal underrettes særskilt.
- Projektforslaget skal til udtalelse hos berørte myndigheder og klageberettigede organisationer.

Fase 3. Endelig vedtagelse af restaureringsprojekt

Efter endt høringsperiode er den videre procedure som følger:

- Kommunerne skal behandle bemærkninger og indsigelser modtaget i høringsfasen.
- Der skal indhentes de fornødne tilladelser efter anden lovgivning, med mindre det er sket før høringsfasen (udarbejdelse af tilladelser er myndighedsarbejde, som ikke er tilskudsberettiget).
- Endelig politisk vedtagelse af projektet.

²⁶ Kan gennemføres udelukkende digitalt.

- Offentliggørelse af det endeligt vedtagne projekt med oplysning om, at afgørelsen kan påklages til Natur- og Miljøklagenævnet inden for 4 uger.
- Evt. klage har opsættende virkning.

Fase 4. Projektgennemførelse

Selve projektgennemførelsen udmøntes ved:

- Aftaler med lodsejere om evt. erstatninger²⁷.
- Gennemførelse af selve anlægsprojektet.

5.2.1. Involvering af vandråd i de forskellige faser af vandløbsrestaureringsprocessen

Hvis VP2 vedtages med det indhold, der blev sendt i offentlig høring, skal der - med henblik på at forbedre de fysiske forhold i de danske vandløb - på landsplan gennemføres en restaureringsindsats på ca. 1.800 km vandløb, fjernes ca. 220 spærringer og etableres ca. 40 okkeranlæg.

I dette afsnit analyseres hensigtsmæssigheden af at involvere vandråd i de forskellige faser af vandløbsrestaureringsprocessen, som beskrevet i boks 3 ovenfor.

Fase 1. Forundersøgelsen

De konkrete indsatser i forhold til forbedringerne af de fysiske forhold i og omkring vandløbene forudsættes nedenfor at ligge fast, når VP2 er endeligt vedtaget. Det forudsættes således, at vandrådene ikke igen kan få indflydelse på, hvilke indsatser der skal gennemføres. Derimod vil der være mulighed for at få indflydelse på, hvordan indsatserne helt konkret skal gennemføres. Vandløbsindsatserne skal gennemføres ved anvendelse af forskellige virkemidler. Disse vil også være angivet i VP2.

Der er stor forskel på omfanget af de forskellige indsatser. De spænder fra mindre restaureringsprojekter med udplantning af træer, fjernelse af en spærring, åbning af en rørlagt strækning eller udlægning af groft materiale på delstrækninger til større restaureringsprojekter med etablering af ådale og længere genslyngninger osv. Når kommunerne har gennemført forundersøgelserne til VP1-vandløbsindsatserne har de kunnet vælge at lade forundersøgelsen omhandle kun en enkelt indsats eller "pulje" dem til et større projekt. Erfaringerne har vist, at kommunerne i mange tilfælde vælger at gennemføre indsatserne

²⁷ Erstatning: Fastsættelse af erstatningsbeløb kan ske ved aftale mellem kommunen og borgeren. Hvis der ikke kan opnås enighed, kan sagen indbringes for en taksationskommission og videre til en overtaksationskommission.

²⁸ Vandkvaliteten og den økologiske tilstand i de danske søer er især bestemt af mængden af tilførte næringsstoffer, hvoraf fosfor er den primære kilde til dårlig økologisk tilstand (Søndergaard et al. 2015).

enkeltvis. Når flere indsatser puljes risikeres det nemlig, at vanskeligheder ved at gennemføre blot en enkelt af indsatserne, kan forsinke hele projektet. Det må derfor forventes, at der – forudsat at VP2-indsatserne skal gennemføres på samme måde som VP1-indsatserne - skal gennemføres mange forundersøgelser i hvert hovedvandopland, og at mange af forundersøgelserne vil omhandle en forholdsvis "lille" indsats, hvor løsningen er enkelt, og der derfor ikke er væsentlig mulighed for at få indflydelse på gennemførelsen heraf. Det kan fx være i et tilfælde, hvor en underføring af et vandløb under en vej skal sænkes til vandløbets øvrige niveau for at sikre fiskepassage, eller et tilfælde hvor en enkelt spærring skal fjernes. Omvendt vil der også være mange indsatser, hvor interessenterne vil have en reel mulighed for at udøve indflydelse på projektets nærmere udformning.

Der kan identificeres både fordele og ulemper ved at involvere vandrådene i dette indledende stadie af processen, som forundersøgelsen er.

Der kan være en risiko for, at der i forundersøgelsen ikke er meget at skulle prioritere imellem, da det ofte er en rent faglig vurdering, hvordan vandløbet bedst når miljømålet. Af samme grund udføres forundersøgelsen da også ofte af en ekstern konsulent/rådgiverende ingeniørfirmaer, som kommunen beder løse bestemte opgaver. Hvis vandrådet oplever, at der ikke er mulighed for reelt at få indflydelse på, hvordan indsatserne skal gennemføres, kan det ikke forventes at vandrådets involvering vil blive en succes, jf. kriterierne i kapitel 4.

Omvendt vil der formodentlig også være en del projekter, hvor en involvering af vandrådet i diskussionen om og præciseringen af de indsatser, som skal gennemføres, vil bidrage positivt til belysningen af, hvordan indsatserne realiseres bedst muligt. En oplagt mulighed ville være, at vandrådene kunne komme med input i den fase af forundersøgelsen, hvor forundersøgelsen er gennemført men inden selve detailprojektet udarbejdes. Input fra vandrådene vil formentlig kunne føre til, at der findes nogle løsninger, som er nemmere at realisere, fordi kommunerne har fået relevante interessenters syn på de enkelte vandløbsrestaureringsprojekter.

Der vil desuden formodentlig være en lang række indsatser, hvor involvering på et mere lokalt niveau end hovedvandoplandsniveau vil give bedst mening, fx ved etablering af en lokal arbejdsgruppe. Det kan i denne sammenhæng nævnes, at der er kommuner, der har mange års erfaring med at involvere sportsfiskere, fx ved udlægning af grus og gydemateriale (som er et af de mere populære virkemidler), hvorfor der på dette område allerede er erfaring med involvering.

Da karakteren af de vandløbsindsatser, som kommunerne fremover skal gennemføre forundersøgelser for at realisere, som nævnt ovenfor, er meget forskellige, er det ikke muligt entydigt at konkludere, om det vil være hensigtsmæssigt at inddrage vandråd på hovedvandoplandsniveau i udmøntningen af vandløbsindsatserne. Det er imidlertid i afsnit 5.1. anbefalet, at vandrådene i VP2 inddrages i gennemførelsen af vådområdeindsatserne. Hvis denne anbefaling følges, og vandrådene således videreføres, når VP2 er vedtaget, kan det anbefales, at vandrådene og sekretariatskommunerne

indledningsvist drøfter, om de ønsker at blive inddraget i vandløbsindsatsernes forundersøgelser, og i givet fald hvilke vandløbsindsatser, der er af en sådan karakter, at vandrådet kan bidrage positivt til forundersøgelsen. Samtidig kan vandrådene drøfte på hvilket stadie af forundersøgelsen, det vil være mest hensigtsmæssigt at inddrage vandrådet, fx inden detailprojektet udarbejdes. Der bør endvidere fortsat være frihed til, at vandrådene i samarbejde med kommunerne selv kan organisere deres arbejde, og således også kan nedsætte lokale arbejdsgrupper eller sikre interessentinddragelse på anden vis, så involveringen mest hensigtsmæssigt kan ske på et mere lokalt niveau.

For så vidt angår de 5 hovedvandoplande, hvor der ikke skal etableres vådområder, kan det anbefales, at Naturstyrelsen beder kommunerne indkalde vandrådet til en nærmere drøftelse af mulighederne for og ønskerne om, at involvere vandrådet i udmøntningen af vandløbsindsatserne, herunder især i forundersøgelsen.

Vandrådene og kommunerne bør i forbindelse med drøftelsen af deres eventuelle arbejde med vandløbsindsatserne inddrage kriterierne for et succesfuldt vandrådsarbejde i kapitel 4. De bør samtidig være opmærksomme på, at det vil være vanskeligt at involvere vandrådene på andet og mere end et generelt niveau i den del af forundersøgelsen, der vedrører det anlægstekniske. Det kan nemlig ikke forventes, at medlemmerne med vandrådernes nuværende sammensætning har de fornødne faglige kompetencer hertil. Desuden kan en inddragelse af vandrådene i direkte rådgivning omkring udmøntningen af vandløbsindsatserne være u hensigtsmæssig, fx hvis vandrådsmedlemmerne ikke har tilstrækkeligt lokalkendskab på kommuneniveau. I sådanne tilfælde kan det vise sig vanskeligt for et regionalt vandråd på hovedvandoplandsniveau at finde de bedste lokale løsninger.

En ulempe, der i øvrigt kan knyttes til vandrådernes inddragelse i udmøntningen af vandløbsindsatserne, er ambitionen om, at alle medlemmer af vandrådene som udgangspunkt helst skal være enige om, hvordan indsatsen skal gennemføres. Der kan således være en risiko for, at projekterne enten går i stå, eller at der gennemføres et kompromis, som ikke fører til realiseringen af den løsning, der bedst sikrer, at miljømålet for det specifikke vandløb, nås. For at imødegå denne situation kan det vælges, at vandrådene alene giver deres input til kommunen, hvorefter kommunen færdiggør forundersøgelsen under inddragelse af disse input. Men, under alle omstændigheder skal vandrådene og sekretariatskommunerne - når de skal træffe beslutning om, og i givet hvordan vandrådene skal inddrages i forundersøgelsen – være opmærksomme på, at kommunerne er forpligtet til at gennemføre indsatserne, at der er faste ansøgningsfrister i staten og skrappe tidsmæssige krav, hvorfor det er nødvendigt at fastsætte en fast tidsmæssig bagkant for vandrådets inddragelse, samt at der samlet set skal gennemføres et meget stort antal indsatser, som det kan være en meget stor udfordring for vandrådene at involvere sig i.

Fase 2. Høring

Når forundersøgelsen i fase 1 har vist, at projektet kan gennemføres, og der er søgt om tilskud til gennemførelse af projektet hos Naturstyrelsen, skal restaureringsprojektet i 8 ugers offentlig høring. Desuden skal bredejere skal orienteres, og forslaget skal sendes til de berørte myndigheder og klageberettigede organisationer.

I denne fase er der flere muligheder for involvering af vandrådet: 1) Vandrådet får høringsmaterialet til kommentering, inden det sendes i høring og får dermed mulighed for at påvirke indholdet, inden høringen sættes i værk, 2) Vandrådet modtager høringsmaterialet samtidig med, at det sendes i offentlig høring, og kommenterer dette på linje med alle andre, 3) Vandrådet modtager ingen særlig orientering, og interesserede vandrådsmedlemmer må dermed indsende eventuelle bemærkninger på egen hånd.

Der kan være forskellige grunde til at vælge den ene eller anden mulighed. Såfremt vandrådet allerede har været involveret i arbejdet med forundersøgelsen, vil der måske ikke være nogen grund til, at vandrådet skulle præsenteres for høringsmaterialet, inden det sendes i høring, idet det må forudsættes, at materialet allerede afspejler de drøftelser og anbefalinger, som vandrådet har afgivet til sagen. Omvendt, hvis vandrådet ikke har været enige om, hvordan de konkrete indsatser bedst gennemføres, kan det måske føre til en større accept af indsatsen, hvis resultatet af forundersøgelsen forelægges for vandrådet, før det sendes i offentlig høring.

I tilfælde, hvor vandrådet ikke har været inddraget i forundersøgelsen, kan det være hensigtsmæssigt, at præsentere høringsmaterialet for vandrådet inden udsendelsen i høring, så vandrådet får mulighed for at afgive sine bemærkninger hertil og eventuelt få udvirket tilpasninger af projektet. Dette vil formodentlig afhænge af projektets karakter. Hvis der er tale om et meget enkelt projekt, hvor der ikke er flere realiseringsmuligheder at vælge mellem, vil det måske være tilstrækkeligt at orientere vandrådet, når høringen er indledt.

Muligheden for slet ikke at høre vandrådet er også til stede, og kan eventuelt vise sig hensigtsmæssigt, hvis man ønsker at begrænse antallet af sager, der forelægges for rådet.

Samlet set bør det nok være op til vandrådene og kommunerne selv at beslutte, hvordan man vil håndtere høringen af forundersøgelserne. I den forbindelse vil det ligeledes være hensigtsmæssigt, at vandrådene og kommunerne i deres drøftelser af valg af "håndteringsmodel" inddrager kriterierne for et succesfuldt vandrådsarbejde i kapitel 4. I den forbindelse bør det især vurderes, om der ved en inddragelse i høringsprocessen vil være en reel mulighed for, at vandrådene kan få indflydelse på projekternes indhold. Vandrådenes ressourcer bør også tages i betragtning. En løbende orientering af vandrådene om vandløbsprojekterne vil dog have den åbenbare fordel, at der skabes sammenhæng i vandrådsarbejdet,

synlighed omkring projektet ude i lokalområdet og bliver opbygget viden i vandrådet, samtidig med at vandrådsmedlemmerne med deres viden på lokalt niveau kan bidrage til at de bedste løsninger tilvejebringes.

Fase 3. Endelig vedtagelse af restaureringsprojekt

Når høringsperioden er udløbet, skal den pågældende kommune behandle høringssvarene, og forslaget skal vedtages endeligt, jf. boks 3.

Det er i denne fase, at kommunalbestyrelsen træffer endelig afgørelse om projektet, bl.a. på baggrund af de høringssvar, der er indkommet fra borgere, foreninger mv. og eventuelt også fra vandrådet. Det er kommunalbestyrelsen, der efter lovgivningen har kompetencen til at træffe disse afgørelser, og opgaven kan ikke overlades til et rådgivende vandråd. Der vil dog ikke være noget til hinder for, at kommunalbestyrelsen beder vandrådet om en udtalelse til de høringssvar, som er indkommet i høringsperioden. Vandrådene orienteres, når kommunen har truffet endelig afgørelse om hvert projekts gennemførelse.

Fase 4. Projektgennemførelse

Vandrådene er et rådgivende organ, hvorfor vandrådene i selve projektgennemførelsen sandsynligvis har udspillet deres rolle. Det skønnes ikke hensigtsmæssigt at inddrage vandrådene i de aftaler, der skal indgås med lodsejerne, ligesom vandrådene ikke kan deltage i det fysiske arbejde med realiseringen af vandløbsprojekterne. En løbende orientering af vandrådene om fremdrift i realiseringen af projekterne, vil dog give god mening, og vandrådsmedlemmerne vil formodentlig også være interesserede i på denne måde at følge projekterne til dørs og måske også foretage en besigtigelse.

5.2.2. Hvad mener interessenterne?

Naturstyrelsen udsendte, som tidligere nævnt, den 3. marts 2015 et skema, hvori medlemmer af Blåt Fremdriftsforum kunne angive, hvilke vandområdeplanopgaver de mente, at vandrådene med fordel kunne involveres i fremover. I undersøgelsen tilkendegav alle de interesseorganisationerne, som deltager i Blåt Fremdriftsforum, samstemmigt, at vandrådene burde og skulle inddrages i udmøntningen af indsatsen på vandløbsområdet i VP2. Det er også på vandløbsområdet, at interesseorganisationerne ser det største potentiale i at videreføre vandrådsarbejdet i udmøntningen af indsatsen, dog primært efter forundersøgelsen. Her skriver **DN**: *"Det forekommer logisk at lade vandrådene følge deres vandløbsanbefalinger til dørs i den kommunale udmøntning af dem"*. **KTC** skriver: *"Vandrådene kan fx udtale sig om vandløbsprojekterne, når de er blevet forundersøgt. Vandrådets udtalelse kan så indgå i kommunernes beslutningsgrundlag, når der skal tages stilling til realisering af projekterne"* **KL** skriver

videre: "Det er vigtigt at fastholde den legitimitet vandrådene har tilført indsatsprogrammet for vandløb. For eksempel ved at udtale sig til vandløbsprojekter, når de er forundersøgt (...). De fleste etablerede vandråd fra 2014 bør derfor reetableres med fortsat rådgivende funktion i forhold til kommunerne. Enkelte steder bør to nabo-vandråd samles til et vandråd" **DANVA** skriver: "Vi har, som det ses, svaret ja til samtlige spørgsmål, hvilket afspejler vores holdning om videst mulig interessant inddragelse i vandplanerne. Det er nemlig efter vores opfattelse vigtigt for at fremme lokal interesse og ejerskab til planerne, at alle relevante emner inddrages i vandrådernes arbejdsområde. Det vil også give større forståelse for udfordringerne for andre aktører, at alle problemstillinger kan vendes og vurderes, så der kan ske en direkte sammenligning af problemerne og indsatserne". **Landbrug & Fødevarer** skriver: "Ved den endelige fastlæggelse af indsatsen bør kommunen lade sig rådgive af vandrådet i forhold til konsekvenser, herunder økonomiske konsekvenser, præcis placering af virkemidler mm."

5.2.3. anbefalinger

I ovenstående analyse er hensigtsmæssigheden af at involvere vandrådene i de forskellige faser af et vandløbsrestaureringsprojekt beskrevet. I nedenstående tabel 7 præsenteres anbefalingerne samlet.

Tabel 7. Sammenfatning af anbefalinger til involvering af vandråd på hovedvandsoplandsniveau i vandløbsindsatsen.

Vandløbsrestaureringsprojekter	Involvering af vandråd
<i>Fase 1. Forundersøgelse.</i>	<i>Ja, men med det forbehold, at relevansen af vandrådets involvering i de enkelte projekter, samt tidspunkt herfor drøftes nærmere i vandrådet, og at der er mulighed for selvorganisering.</i>
<i>Fase 2. Høring.</i>	<i>Ja, som udgangspunkt, men vandrådene og kommunerne vælger selv, hvordan vandrådet inddrages i høringen.</i>
<i>Fase 3. Endelig vedtagelse af restaureringsprojekt.</i>	<i>Nej, men vandrådet orienteres, når kommunalbestyrelsen har truffet endelig afgørelse om et projekts gennemførelse.</i>
<i>Fase 4. Projektgennemførelse.</i>	<i>Nej, men orientering om fremdrift.</i>

Det fremgår af ovenstående analyse, at der er stor forskel på de vandløbsprojekter, der skal realiseres, og at der derfor også er forskel på, om det vil være relevant at inddrage vandrådene i arbejdet med forundersøgelsen. På den baggrund anbefales det, at vandrådene og sekretariatskommunerne drøfter, om de ønsker at blive inddraget i vandløbsindsatsernes forundersøgelser, og i givet fald hvilke

vandløbsindsatser, der er af en sådan karakter, at vandrådet kan bidrage positivt til forundersøgelsen. Det anbefales endvidere, at vandrådene og sekretariatskommunerne i den forbindelse er opmærksomme på, at kommunerne er forpligtet til at gennemføre indsatserne, at der er faste ansøgningsfrister i staten og skrappe tidsmæssige krav, hvorfor det er nødvendigt at fastsætte en fast tidsmæssig bagkant for vandrådets inddragelse, samt at der samlet set skal gennemføres et meget stort antal indsatser, som det kan være en meget stor udfordring for vandrådene at involvere sig i. Samtidig vil det være hensigtsmæssigt, at kriterierne for et succesfuldt vandrådsarbejde i kapitel 4 tages i betragtning. Der bør desuden fortsat være frihed til, at vandrådene i samarbejde med kommunerne selv kan organisere deres arbejde, og således også kan nedsætte lokale arbejdsgrupper eller sikre interessentinddragelse på anden vis, såfremt involveringen i forundersøgelsen mest hensigtsmæssigt kan ske på et mere lokalt niveau.

I relation til spørgsmålet om, hvorvidt vandrådet skal inddrages i høringsfasen, herunder i det materiale, der udsendes i høringen, anbefales det ovenfor, at vandrådene og kommunerne selv beslutter, hvordan dette bedst kan ske. Det vil bl.a. afhænge af, i hvilken grad vandrådet allerede har været involveret i forundersøgelsen. Også i forbindelse med beslutningen om, hvorvidt og hvordan vandrådet skal inddrages i høringsfasen, bør det vurderes, om involveringen kan forventes at blive succesfuld.

I de to afsluttende faser af arbejdet, "Endelig vedtagelse af restaureringsprojekt" og "Projektgennemførelse" synes der ikke at være grundlag for at inddrage vandrådene, men vandrådene bør holdes orienteret om vedtagelse og projektfremdrift, så vandrådene på den måde kan følge projekterne til dørs.

5.3. Sørestaurering

I forslag til VP2 er der angivet 13 søer, som foreslås restaureret med henblik på at opnå målet om god økologisk tilstand²⁸. Sørestaurering er foreslået i tilfælde, hvor fosforpåvirkning af en sø er ophørt, og hvor det samtidig er vurderet, at det vil forudsætte en aktiv indsats, hvis søen skal opnå god økologisk tilstand.²⁹

Sørestaureringsprojekter er lovgivningsmæssigt omfattet af Naturbeskyttelseslovens § 3, miljøbeskyttelseslovens § 27 stk. 3 og bekendtgørelse nr. 1022 om miljøkvalitetskrav for vandområder og krav til udledning af forurenende stoffer til vandløb, søer eller havet. Opfiskning af fisk kan desuden i visse

²⁸ Vandkvaliteten og den økologiske tilstand i de danske søer er især bestemt af mængden af tilførte næringsstoffer, hvoraf fosfor er den primære kilde til dårlig økologisk tilstand (Søndergaard et al. 2015).

²⁹ Formålet med sørestaureringsprojekterne er, at imødegå kemisk og/el. biologisk træghed. Kemisk træghed kan skyldes intern fosforbelastning, dvs. frigivelse af ophobet fosfor fra søbunden. Biologisk træghed kan skyldes uhensigtsmæssig fiskesammensætning (for stor bestand af fredsfisk), som fastholder søen i en dårlig tilstand. Sørestaureringsvirkemidlerne til opnåelse af god økologisk tilstand er; biomanipulation, fosforfældning (aluminium el. Phoslock), sedimentfjernelse og iltning. I Vejledning for gennemførelse af sørestaurering (se: Søndergaard et al. 2015) beskrives de forskellige sørestaureringsmetoder mere udførligt.

tilfælde kræve tilladelse efter Fiskeriloven. Der kan herudover være særlige forhold at tage højde for, hvis søen ligger i eller opstrøms et Natura 2000-område, jf. Habitatdirektivet.

Forud for gennemførelse af en sørestaurering skal kommunen indhente de fornødne tilladelser og dispensationer efter ovenstående lovgivning.

Til forbedring af tilstanden i visse søer er der desuden i forslag til VP2 stillet forslag om etablering af ca. 900 ha fosforvådområder. Muligheden for at inddrage vandrådene i arbejdet hermed er vurderet i afsnit 5.1 ovenfor.

Sørestaureringsprojekter

Gennemførelsen af et sørestaureringsprojekt kan inddeles i fire faser: 1) Forundersøgelsen, 2) Indhentning af de fornødne tilladelser, 3) Selve restaureringsindgrebet og 4) Monitering af søtilstanden (før, under og efter indgrebet). Processen er beskrevet i nedenstående boks 4.

Boks 4. Sørestaureringsprojekter

Fase 1. Forundersøgelsen

Formålet med forundersøgelsen er at optimere beslutningsgrundlaget, vurdere om søen er velegnet til sørestaurering, og i givet fald at fastlægge, hvordan restaureringen skal gennemføres.

- Forundersøgelsen skal indeholde en verificering af de data, som ligger til grund for, at søen er udpeget til restaurering. Dette omfatter typisk informationer om den eksterne fosfortilførsel³⁰, søens ligevægtstilstand og en vurdering af den interne fosforbelastning³¹ (Kriterier fremgår af *Vejledning for gennemførelse af sørestaurering (2015)*). Det skal i den forbindelse vurderes, om den eksterne fosforbelastning er lav nok til at sikre målopfyldelse efter restaureringen. Derudover skal det vurderes, om de foreliggende data anses for at dække tilstrækkeligt over de aktuelle forhold, eller om der er behov for at anvende supplerende data. Hvis der konstateres en ekstern fosforbelastning af søen, skal indsatser heroverfor være gennemført, inden en sørestaurering iværksættes.
- Det skal dokumenteres, at restaureringsmetoden – efter den eventuelle indsats overfor den

³⁰ Det skal vurderes, om den eksterne belastning er lav nok til at sikre målopfyldelse efter restaurering

³¹ Ud fra viden om søens fosformassebalance (årlig tilførsel og fraførsel) samt størrelsen af den interne P-belastning vurderes det, om søen af sig selv kan opnå målopfyldelse i løbet 1-2 planperioder.

eksterne tilførsel er gennemført - vil medføre målopfyldelse både på kort og lang sigt. Derudover skal forundersøgelsen godtgøre, at kriterierne for anvendelsen af det valgte virkemiddel er opfyldt samt dokumentere, hvordan det påtænkte virkemiddel tænkes anvendt – herunder beskrivelse af metoden, behandlingens forløb og monitoringsprogram før, under og efter restaureringens gennemførelse.

- Ved aluminiumsbehandling skal det dokumenteres, at søens dårlige tilstand skyldes den interne belastning med fosfor. Ud fra vandets opholdstid og graden af vandgennemstrømning i sommerperioden skal det vurderes, om den naturlige aflastning fra søen vil være mere end 1-2. planperioder. Ved biomanipulation skal det dokumenteres, at tilstanden er forringet pga. for mange fredfisk.
- Dokumentation for at kriterierne for anvendelsen af det/de valgte virkemidler er opfyldt. Beskrivelse af hvordan det påtænkte virkemiddel tænkes anvendt – herunder beskrivelse af metoden, behandlingens forløb og monitoringsprogram før, under og efter restaureringens gennemførelse. Valg af restaureringsmetoden afhænger af, hvad der er årsag til den manglende målopfyldelse. Hvis problemet er intern P-belastning, anvendes fysisk/kemiske virkemidler som f.eks. P-fældning med aluminium eller Phoslock. Hvis årsagen er biologisk træghed i form af en stor fredfiskebestand, anvendes biomanipulation, som er et biologisk virkemiddel. I Vejledning for gennemførelse af sørestaurering (Søndergaard et al. 2015) omtales andre metoder, som evt. kan anvendes, hvis særlige forhold taler herfor.

Såfremt forundersøgelsen viser, at projektet kan gennemføres, udarbejdes et detailprojekt, og kommunerne søger om tilskud til gennemførelse af projektet. Der skal derefter foretages partshøring efter forvaltningsloven af berørte lodsejere.

Fase 2. Indhentning af tilladelser

Før iværksættelsen af restaureringsindgrebet i søen er det nødvendigt at indhente følgende tilladelser:

- Dispensation fra naturbeskyttelsesloven § 3.
- Eventuel tilladelse (jf. fiskeriloven) fra Fiskeridirektoratet til at gennemføre opfiskning vha. forskellige redskaber og til udsætning af geddeyngel.
- Tilladelser fra de enkelte lodsejere til søen.

Fase 3. Gennemførelse

Selve restaureringsindgrebet gennemføres.

Fase 4. Moniteringen

Monitering gennemføres med henblik på at optimere indgrebet og dokumentere dets effekter.

5.3.1. Involvering af vandråd i de forskellige faser af sørestaureringsprocessen

Som nævnt ovenfor er der i forslag til VP2 angivet 13 søer, som foreslås restaureret i anden planperiode med henblik på at opnå målet om god økologisk tilstand. De 13 søer er fordelt på 9 hovedvandoplande (Randers Fjord, Djursland, Lillebælt-Fyn, Ringkøbing Fjord, Isefjord-Roskilde Fjord, Øresund, Smålandsfarvandet, Nordlige Kattegat-Skagerrak og Vidå- Kruså). I dette afsnit analyseres mulige fordele og ulemper ved at involvere vandråd i de forskellige faser af sørestaureringsprocessen.

Fase 1. Forundersøgelsen

Forundersøgelsen til et sørestaureringsprojekt ligger i kommuneregi, men bliver ofte udarbejdet af eksterne rådgivere. Som det fremgår af boks 4 ovenfor, indeholder forundersøgelsen en række konkrete teknisk faglige vurderinger, som forudsætter specialviden på højt specialiseret niveau. Umiddelbart kan det ikke forventes, at vandrådsmedlemmerne vil have de fornødne kompetencer til fx at vurdere, om de foreliggende data giver tilstrækkelig viden om de aktuelle forhold, eller om der er behov for at tilvejebringe supplerende data. Det kan heller ikke forventes, at vandrådsmedlemmerne har kompetencer til at vurdere, om den interne fosforbelastning muliggør, at søen af sig selv kan opnå målopfyldelse. Her findes der forskellige metoder til at vurdere betydningen og omfanget af den interne fosforbelastning (se: Søndergaard et al. 2015), men fælles for metoderne er, at der kræves et betydeligt kendskab til fosforprocesser, beregninger og modeller.

Også vurderingerne af om den eksterne fosforbelastning er lav nok til at sikre målopfyldelse efter restaurering og hvilken restaureringsmetode, der skal vælges, kræver særlig viden. Ved valg af restaureringsmetode er der ikke "frit valg på hylderne". Kommunerne vælger den metode, som giver mening i forhold til, hvad der er årsag til, at søen ikke opfylder målsætningen. Vandrådene vil således ikke kunne komme ind og rådgive om, hvilke virkemidler der kan anvendes, da de naturlige betingelser i søens tilstand samt eksterne tilførsler afgør, hvad indsatsen skal bestå af. Det kan dermed ikke umiddelbart anbefales, at vandrådsmedlemmerne involveres i selve udarbejdelsen af den tekniske forundersøgelse.

Såfremt forundersøgelsen viser, at projektet kan gennemføres, udarbejdes et detailprojekt, og kommunerne søger om tilskud til gennemførelse af projektet. Hvis det besluttes, at vandrådene skal deltage i arbejdet med udmøntningen af VP2, kan resultatet af forundersøgelsen - inden ansøgning om tilskud indgives – sendes til vandrådet, enten til udtalelse eller orientering. Dette vil bidrage til vandrådernes videnopbygning. Det foreslås samtidig, at vandrådene selv i samarbejde med de relevante kommuner afgør, om det vil være hensigtsmæssigt, at vandrådene afgiver en egentlig udtalelse til resultatet af forundersøgelsen.

Fase 2. og 3. indhentning af tilladelser og gennemførelse

I de næste faser skal de nødvendige tilladelser indhentes, og sørestaureringsprojektet skal gennemføres, jf. boks 4. De forskellige tilladelser indhentes af kommunen, som er projektansvarlig, og det skønnes ikke hensigtsmæssigt at inddrage vandrådet heri. Restaureringsindgrebet kan omfatte flere metoder – biomanipulation, aluminiumsbehandling eller lignende. Der er tale om et helt konkret praktisk arbejde i søen, som vandrådene heller ikke skønnes at kunne blive involveret i på andet end et mere generelt plan – enten ved orientering eller besigtigelse.

Fase 4. Monitoring

Efter arbejdet med sørestaureringen er gennemført, skal der være en monitoring af indsatsen med henblik på at optimere og dokumentere dets effekter. Monitoring er ligeledes et helt konkret praktisk arbejde, som det ikke synes hensigtsmæssigt at involvere vandrådsmedlemmerne i, men vandrådene vil med fordel kunne holdes orienteret om monitoringsresultaterne. Dette vil også bidrage til vandrådernes videnopbygning, og denne viden vil kunne nyttiggøres, hvis vandrådene forud for VP3 eventuelt skal dosere virkemidler også på søområdet.

5.3.2. Hvad mener interessenterne?

I den tidligere omtalte spørgeskemaundersøgelse blandt Blåt Fremdriftsforums medlemmer om ønsker til involvering af vandråd i VP2, tilkendegav alle medlemmerne samstemmigt, at vandrådene burde og skulle inddrages i udmøntningen af indsatsen på søområdet i VP2. Her skriver **KTC** om vandrådernes potentiale for involvering i udmøntningen: *”Vandrådene kan fx udtale sig om søprojekterne, når de er blevet forundersøgt. Vandrådets udtalelse kan så indgå i kommunernes beslutningsgrundlag, når der skal tages stilling til realisering af projekterne. Men vigtigt at understrege, at der er tale om et rådgivende organ, der ikke træder i stedet for lodsejerkontakt. Det vil sige vandrådene ikke kan indtræde som part eller på vegne af parter i konkrete projekter. Af samme grund bør vandråd ikke tillægges indsigelses- eller klageret i*

henhold til vandløbsloven/ naturbeskyttelsesloven". **Landbrug & Fødevarer** skriver: "Ved den endelige fastlæggelse af sø-indsatsen - fosforvådområder og restaureringstiltag (opkøb af dambrug) bør kommunen lade sig rådgive af vandrådet – som ovenfor". **KL** skriver om søindsatsen og vandråd: "Samme vandråd kan rådgive om sø-projekter. For eksempel ved at udtale sig til sø-projekter der er forundersøgt".

5.3.3 anbefalinger

Vandrådene har ikke været med i planlægningen af sørestaureringsindsatsen, som de var i planlægningen af vandløbsindsatsen. I forslag til VP2 er det angivet, i hvilke søer der - om muligt - skal gennemføres en sørestaureringsindsats. Vandrådene kan således ikke deltage i udpegningen af søerne, og deltagelse i forundersøgelsen, hvor det konkret vurderes om de udpegede søer reelt er egnede til at undergå en sørestaurering, kræver specialiseret faglig viden, som vandrådsmedlemmerne ikke umiddelbart kan forudsættes at besidde. Desuden er valg af virkemiddel også forhåndsbestemt, idet valget af virkemiddel (biomanipulation, aluminiumsbehandling el.lign.) afhænger af årsagen til tilstanden i søen. En af de vigtigste forudsætninger for en succesfuld involvering af interessenterne er således ikke til stede, nemlig muligheden for aktiv involvering og indflydelse, hvor både kommunerne og vandrådsmedlemmerne kan se, at involveringen giver mening. Det synes således ikke hensigtsmæssigt at inddrage vandrådene i selve forundersøgelsen til sørestaureringsprojekterne.

Hvis det besluttes, at vandrådene skal deltage i arbejdet med udmøntningen af VP2, kan resultatet af sørestaureringsforundersøgelserne imidlertid - inden ansøgning om tilskud indgives – med fordel sendes til vandrådene, enten til udtalelse eller orientering. Dette vil kunne bidrage til vidensopbygning frem mod VP3, skabelse af engagement osv., i de 9 hovedvandoplande, som har restaureringsprojekter. Opgaven vil dog være så lille, at det alene bør ske, hvis det alligevel af anden grund vælges at opretholde vandrådene i en eller anden form frem mod VP3.

Anbefalingerne er sammenfattet i nedenstående tabel 8.

Tabel 8. Sammenfatning af anbefalinger til involvering af vandråd i sørestaureringsindsatsen.

Sørestaureringsprojekter	Involvering af vandråd
<i>Fase 1. Forundersøgelse: Verificering af data, vurdering af intern/ekstern fosforbelastning, dokumentation for målopfyldelse ved indsats, dokumentation for foreslået virkemiddel.</i>	<i>Nej, men resultatet af forundersøgelsen kan sendes til vandrådet til orientering eller udtalelse.</i>
<i>Fase 2. Indhentning af tilladelser.</i>	<i>Nej.</i>
<i>Fase 3. Gennemførelse.</i>	<i>Nej, men orientering om arbejdets</i>

	<i>gennemførelse.</i>
<i>Fase 4. Monitering.</i>	<i>Nej, men løbende orientering om resultater.</i>

5.4 Spildevand

Spildevandsindsatsen i både VP1 og forslag til VP2 sker først og fremmest af hensyn til tilstanden i de målsatte vandløb. I Basisanalysen fra 2014 vurderede Naturstyrelsen, at der på landsplan var ca. 5.900 km af de foreslåede målsatte vandløb, der ikke opfylder miljømålsætningen på grund af spildevandsudledninger. Det skyldes primært spildevandets indhold af organisk stof, der under nedbrydning fjerner ilt fra vandet, og derved påvirker vandløbenes smådyr og i nogle tilfælde fisk negativt.

Den foreslåede indsats i VP2 bygger videre på indsatsen i VP1, og indsatsen sker i forhold til ukloakerede ejendomme i spredt bebyggelse (ca. 35.000 ejendomme i VP1 og forslag om ca. 6730 ejendomme i VP2), regnbetingede udløb fra fælleskloakerede områder (ca. 250 overløb i VP1 og forslag om ca. 357 overløb i VP2) og renseanlæg (26 anlæg i VP1 og forslag om 14 anlæg i VP2). Indsatserne skal føre til, at spildevandsbelastningen reduceres i et omfang, der fører til målopfyldelse i de tilhørende vandområder. Der er indsatser over for ukloakerede ejendomme i spredt bebyggelse og rensebetingede udløb i alle 23 hovedvandoplande, hvor der tidligere har været nedsat vandråd. Indsatsen over for renseanlæg er imidlertid begrænset til 11 forskellige kommuner beliggende i 8 forskellige hovedvandoplande.

5.4.1. Involvering af vandråd i de forskellige faser af spildevandsplanlægningsprocessen og gennemførelsen af de konkrete indsatser

Den kommunale spildevandsplan

Kommunerne udmønter VP2's indsatsprogram for spildevand gennem spildevandsplanen³², jf. miljøbeskyttelseslovens § 32. Det betyder, at kommunerne i den kommunale spildevandsplan skal redegøre for, hvordan vandplanens forskellige spildevandsindsatser vil blive gennemført.

Boks 5. Den kommunale spildevandsplan

Kommunerne har som planmyndighed ansvaret for udarbejdelsen af spildevandsplanerne. Kommunen opdaterer spildevandsplanens indhold i forhold til vandområdeplanernes indsatser, jf. spildevandsbekendtgørelsens § 5. Kommunerne har valgfrihed i forhold til, hvilke virkemidler de vil bruge til at gennemføre indsatserne, men det er i vandområdeplanerne fastsat, hvor der skal gennemføres en

³²Spildevandsplanen må ikke stride mod vandområdeplanen.

indsats/overfor hvilke kilder.

Indsatserne skal i spildevandsplanerne, jf. miljøbeskyttelsesloven § 32 stk. 1, angives på ejendomsniveau. Der skal for alle planens projekter bl.a. angives en tidsplan, økonomi og kortmateriale.

Forslag til spildevandsplanen skal i 8 ugers offentlig høring, hvilket er lovpligtig. Høringen skal annonceres offentligt. Dette er ligeledes lovpligtigt. Borgerinddragelse kan ske ved borgermøder og lignende. Dette er frivilligt. Der kan ikke klages over planens indhold. Spildevandsplanen vedtages af kommunalbestyrelsen.

Spildevandsplanen skal være i overensstemmelse med vandområdeplanen. Det betyder, at vandråd ved en eventuelt involvering i kommunernes udarbejdelse af spildevandsplanen generelt ikke kan få indflydelse på, hvor i kommunen, der skal gennemføres en indsats. Det, som kommunen fastlægger i spildevandsplanen, er, hvilke renseløsninger der helt konkret skal vælges, og hvornår indsatserne skal gennemføres. I relation til spørgsmålet om hvornår indsatsen skal være gennemført, er kommunen også bundet af vandområdeplanens tidsfrister, så der er alene tale om at prioritere tidspunkt for gennemførelsen af indsatserne inden for den samlede overordnede tidsramme.

Til forbedring af rensningen af spildevandet fra de omhandlede ukloakerede ejendomme i spredt bebyggelse kan kommunen vælge mellem to metoder. Kommunen skal således beslutte, hvilke ejendomme der skal tilsluttes til kloak, og hvilke der – ved meddelelse af påbud - skal nedbringe deres forurening ved en decentral renseløsning – som oftest på egen ejendom. Indsatsen består i, at spildevandsbelastningen skal reduceres i et omfang, der fører til målopfyldelse i de tilhørende vandområder. Områderne og rensklasse³³ er på forhånd udpeget i vandområdeplanerne.

Om kommunen vælger den ene eller den anden løsning, handler for de fleste kommuner om, hvad der økonomisk bedst kan betale sig, samt hvad der har været tradition for at anvende som metode i den pågældende kommune. Hvis en ejendom ligger så langt væk fra det eksisterende kloakledningsnet og et renseanlæg, at det ikke vil være økonomisk hensigtsmæssigt at blive tilknyttet et kloakopland, vil løsningen formentlig blive et påbud om decentral renseløsning - og omvendt, hvis det økonomisk kan betale sig at tilknytte de ukloakerede ejendomme i det åbne land til et renseanlæg, er det formentlig den løsning, der vælges.

³³ Det åbne land er opdelt i områder med forskellige rensklasser. Helt generelt kan det siges, at rensklasserne er udtryk for, hvor sårbart miljøet i det enkelte område er. Jo mere sårbart, jo højere krav, og det har betydning for hvilken renseløsning de pågældende områder har. Der er fire rensklasser: SOP: organisk stof, kvælstof og fosfor skal fjernes fra spildevandet. SO: organisk stof og kvælstof skal fjernes fra spildevandet. OP: organisk stof og fosfor skal fjernes fra spildevandet. O: organisk stof skal fjernes fra spildevandet. Hvis der ledes for dårligt rensset spildevand til en sø, vil der som udgangspunkt blive stillet krav om fjernelse af fosfor.

Som med indsatsen over for ejendomme i spredt bebyggelse er indsatserne på de regnbetingede udløb allerede udpeget i forslaget til VP2. Opgaven for kommunerne består i, at angive indsatsen i den kommunale spildevandsplan og at vælge metode og løsning for de enkelte regnbetingede udledninger. Her kan kommunerne vælge mellem at udbygge bassiner, eller de kan vælge at separatkloakere de regnbetingede udledninger til det fælleskloakerede opland. Den valgte løsning skal indskrives i spildevandsplanen, herunder skal det opland, der skifter status fra fælleskloakeret til separatkloakeret, angives i spildevandsplanen.

I forhold til spildevandspåvirkningen fra rensningsanlæg, er det, som nævnt, i VP2 foreslået at gennemføre forbedret spildevandsrensning på 14 renseanlæg. Renseanlæggene i Danmark spænder fra simple mekaniske anlæg til fuldt udbyggede, avancerede anlæg med mange rensetrin og effektiv fjernelse af næringsstoffer mm. Langt størstedelen af de danske renseanlæg er i dag fuldt udbyggede anlæg³⁴. Når indsatsen for de 14 renseanlæg er angivet i spildevandsplanen er der to mulige indsatsen for renseanlæggene: Renseanlægget kan enten blive udbygget eller nedlagt. I sidstnævnte tilfælde afskæres spildevandet til et andet og mere udbygget renseanlæg.

5.4.2. Vurdering af muligheden for at inddrage vandrådene i udarbejdelsen af den kommunale spildevandsplan

Når kommunernes valg af løsninger på de tre indsatsområder hver især er begrænset til to løsningsmuligheder, levner det meget lidt rum for et vandråd til at få indflydelse. Som vandrådene hidtil har været sammensat, synes der for langt hovedparten af medlemmernes vedkommende heller ikke at være særlige kompetencer i vandrådene til løsning af opgaven. Umiddelbart synes det heller ikke hensigtsmæssigt, at give interesseorganisationers repræsentanter mulighed for væsentlig indflydelse for løsning af opgaver på ejendoms- og adresseniveau i den enkelte kommune og angive løsninger med betydelige økonomiske konsekvenser for private borgere, eller løsninger for udløb og renseanlæg med betydning for forsyningernes økonomi. Der vil dog ikke være noget til hinder for, at vandrådet høres i høringsperioden, og hermed kan give sit input til planlægningen.

Langt hovedparten af de samlede spildevandsindsatser (hvor gennemførelsen for manges vedkommende strækker sig over både første og anden planperiode), blev fastlagt allerede i forbindelse med vedtagelsen af

³⁴ Som en følge af vandplanlægning gennem tiden har renseanlæggene generelt undergået en udvikling mod mere avancerede anlæg. Den bevidste satsning på bedre rensning har medført, at de fleste mindre anlæg enten er blevet nedlagt eller udbygget til en forbedret rensning. I dag er der således ikke noget spildevand, der udledes urensset, og samtidig er mængden af det spildevand, der gennemgår en videregående rensning, steget fra et meget lille niveau før 1989, til, at ca. 90 procent af det spildevand, der tilføres danske renseanlæg, renses på avancerede anlæg, der er udviklet til at reducere indholdet af organisk stof, kvælstof og fosfor til et minimum.

VP1. I forslag til VP2 videreføres disse indsatser, og der er herudover foreslået relativt få nye indsatser på yderligere ca. 115 km vandløbsstrækninger bestående af nye indsatser for i alt 3 renseanlæg, 29 regnbetingede udløb og yderligere ca. 350 ejendomme. Det må derfor forudsættes, at de kommunale spildevandsplaner allerede i dag indeholder planlægning for langt hovedparten af spildevandsindsatserne i både VP1 og forslag til VP2, og at der kun skal ske mindre opdateringer af de eksisterende spildevandsplaner.

På grund af den forholdsvis begrænsede indflydelse som et vandråd således vil kunne få på den kommunale spildevandsplans indhold i perioden frem til VP3 – det gælder både med rådernes hidtidige sammensætning og i eventuelle alternative nye sammensætninger – kan det ikke på det foreliggende grundlag anbefales, at involvere vandrådene i denne opgave. Det helt væsentlige kriterie, som evalueringen i kapitel 4 har identificeret som forudsætning for en succesfuld inddragelse af vandrådene – nemlig at der er reel mulighed for indflydelse - anses ikke at ville være til stede ved inddragelse af vandrådene i kommunernes udarbejdelse af spildevandsplanen.

Den kommunale sagsbehandling i forbindelse med den konkrete gennemførelse af indsatsen for forbedret spildevandsrensning på ukloakerede ejendomme

Boks 6. Forbedret spildevandsrensning på ukloakerede ejendomme

Indsatsen er angivet på adresseniveau i spildevandsplanen. Det er endvidere angivet, om den forbedrede spildevandsrensning på den enkelte ejendom skal nås ved: 1) udstedelse af et påbud om forbedret spildevandsrensning (decentral renseløsning) eller 2) tilslutning til offentlig kloak.

Ad. 1. Ejendommen modtager et påbud om forbedret spildevandsrensning (decentral renseløsning), der opfylder vandområdeplanens krav til rensklassen

I forbindelse med kommunens konkrete sagsbehandling til realisering af VP2 og spildevandsplanen skal kommunen vurdere, om betingelserne i spildevandsbekendtgørelsens § 27, stk. 1 for at meddele påbud til den enkelte ejendom, er opfyldt. Det er bl.a. en forudsætning, at den konkrete udledning skal medvirke til forurening af et vandområde, der pga. spildevandsbelastningen ikke opfylder vandplanens miljømål. Hvis betingelserne i spildevandsbekendtgørelsens § 27 er opfyldt, meddeler kommunen påbud om forbedret spildevandsrensning, jf. miljøbeskyttelseslovens § 30, stk. 1. Der er ingen klageret for grundejeren.

Kommunen meddeler udledningstilladelse, jf. miljøbeskyttelseslovens § 28, stk. 1. Ny belastning på

vandområdeplanernes vandområder angives i spildevandsplanen.

Ad. 2. Kloakering og afskæring af spildevandet fra ejendommen til et renseanlæg

Den/de konkrete ejendom/ejendomme er inddraget i spildevandsplanens kloakerede oplande. Kommunen meddeler (evt. påbud) til grundejeren, at ejendommen skal tilsluttes kloakken, jf. miljøbeskyttelseslovens § 28, stk. 4. Der er ingen klageret for grundejeren. Der gennemføres eventuelt revision af renseanlæggets udledningstilladelse, jf. spildevandsbekendtgørelsens § 2 og miljøbeskyttelseslovens § 28, stk. 1., ny belastning på vandområdeplanernes vandområder angives i spildevandsplanen.

5.4.3. Vurdering af muligheden for at inddrage vandrådene i udmøntningen af de konkrete indsatser overfor ukloakerede ejendomme i spredt bebyggelse.

Når kommunens forvaltning skal gennemføre den indsats, der fremgår af VP2 og spildevandsplanen, og når der efter spildevandsplanen skal meddeles påbud om etablering af en decentral renseløsning, skal afløbsforholdene på de berørte ejendomme først kortlægges. Kortlægningen kan ske i samarbejde med grundejeren, der ofte har kendskab til afløb fra det eksisterende renseanlæg. Alternativt gennemføres kortlægningen af kommunen, der anvender kort, gamle sager eller undersøgelser på stedet. Når kortlægningen har fastlagt, at udledningen sker til det omhandlende vandområde, samt at udledningen bidrager til forurening af vandområdet, varsles grundejeren påbud om forbedret spildevandsrensning. Her har grundejeren mulighed for at komme med indsigelser overfor den varslede afgørelse. Eventuelle indsigelser indgår i kommunens vurdering af, om påbuddet skal meddeles. Når påbuddet er meddelt, vælger grundejeren, oftest i samarbejde med en autoriseret kloakmester, en renseløsning, der opfylder påbuddets krav til rensklasse. Grundejeren ansøger herefter i samarbejde med en autoriseret kloakmester om tilladelse til udledning eller nedsivning af spildevand fra det valgte renseanlæg. Kommunen meddeler tilladelse, og den autoriserede kloakmester etablerer renseanlægget. Efter udført arbejde sender den autoriserede kloakmester en færdigmelding inklusiv tegning til kommunen, der afslutter sagen.

Hvis et område skal kloakeres, er kommunens opgave afsluttet, når spildevandsplanen er vedtaget. I planen har kommunen i samarbejde med spildevandsforsyningselskabet udvalgt virkemidlet kloakering. Spildevandsforsyningselskabet gennemfører herefter i samarbejde med eksterne firmaer, projektering, udbud og udførelse af indsatsen. Dette er udelukkende specialistopgaver. Tilladelser til gennemførelse af indsatsen, herunder udledningstilladelse, meddeles af de respektive myndigheder.

I udmøntningen af konkrete indsatser overfor ukloakerede ejendomme i spredt bebyggelse er det ikke hensigtsmæssigt at inddrage vandrådet. Det gælder uanset om indsatsen skal gennemføres ved et påbud

om etablering af en decentral renseløsning eller om en grundejer skal tilsluttes offentlig kloak. Der er tale om en ren myndighedsopgave, som kræver specialviden, og som er af væsentlig betydning for den enkelte grundejer. Det kan således ikke anbefales, at vandrådene inddrages i udmøntningen af de konkrete indsatser overfor de ukloakerede ejendomme i spredt bebyggelse, men hvis vandrådene gives nye opgaver i anden planperiode 2015-2021 kan det anbefales, at vandrådene – fx årligt - orienteres om fremdrift i gennemførelse af indsatserne.

Reduceret udledning af spildevand fra fælleskloakkernes regnbetingede udledninger

Boks 7. Reduceret udledning af spildevand fra fælleskloakkernes regnbetingede udledninger

1. Udbygning af bassin.

Bassin angives i spildevandsplanen. Evt. revision af udledningstilladelse, jf. spildevandsbekendtgørelsens § 2., ny belastning på vandområdeplanernes vandområder angives i spildevandsplanen.

2. Separatkloakering

Oplandet i spildevandsplanen skifter status fra fælleskloakeret til separatkloakeret. Kommunen meddeler grundejeren påbud om, at ejendommen skal tilslutte sine separate afløb (tag- og overfladevand separeret fra husspildevand) til spildevandsforsyningsselskabets separate kloakstik, jf. miljøbeskyttelseslovens § 30, stk. 1. Der er ingen klageret for grundejeren. Der meddeles udledningstilladelse til spildevandsforsyningsselskabets nye separate regnvandsudløb, jf. miljøbeskyttelseslovens § 28, stk. 1., ny belastning på vandområdeplanernes vandområder angives i spildevandsplanen.

5.4.4. Vurdering af muligheden for at inddrage vandrådene i udmøntningen af de konkrete indsatser overfor regnbetingede udløb

I forbindelse med gennemførelse af indsatser på spildevandsforsyningsselskabets anlæg er kommunens arbejde slut, når spildevandsplanen er vedtaget. I planen har kommunen i samarbejde med spildevandsforsyningsselskabet udvalgt de virkemidler, der skal anvendes overfor de enkelte indsatser. Spildevandsforsyningsselskabet gennemfører i samarbejde med eksterne firmaer, projektering, udbud og udførelse af indsatsen. Dette er udelukkende specialistopgaver. Tilladelser til gennemførelse af indsatsen, herunder udledningstilladelse, meddeles af de respektive myndigheder.

Da et rådgivende vandråd ikke kan indgå i arbejdet med meddelelse af egentlige tilladelser efter lovgivningen, og da der er tale om helt konkret fysisk gennemførelse af en indsats, som er fastlagt i spildevandsplanen, synes forudsætningerne for at inddrage vandrådene ikke at være til stede. Det kan således ikke anbefales, at vandrådene inddrages i udmøntningen af de konkrete indsatser overfor de regnbetingede udløb, men hvis vandrådene gives nye opgaver i anden planperiode 2015-2021 kan det anbefales, at vandrådene – fx årligt - orienteres om fremdrift i gennemførelse af indsatserne.

Forbedret spildevandsrensning på renseanlæg

Boks 8. Forbedret spildevandsrensning på renseanlæg

1. Udbygning af renseanlæg

- Nyt renseniveau er angivet i spildevandsplanen. Revision af renseanlæggets udledningstilladelse, jf. miljøbeskyttelseslovens § 28, stk. 1., ny belastning på vandområdeplanernes vandområder angives i spildevandsplanen.

2. Nedlæggelse af renseanlæg

- Renseanlægget nedlægges og områdets spildevand afledes til et andet renseanlæg. Ny belastning på modtagende renseanlæg angives i spildevandsplanen. Der foretages revision af det modtagende renseanlæggs udledningstilladelse, jf. miljøbeskyttelseslovens § 28, stk. 1., ny belastning på vandområdeplanernes vandområder angives i spildevandsplanen.

5.4.5. Vurdering af muligheden for at inddrage vandrådene i udmøntningen af de konkrete indsatser overfor renseanlæg

I forbindelse med gennemførelse af indsatser på spildevandsforsyningsselskabets anlæg er kommunens arbejde slut, når spildevandsplanen er vedtaget. I planen har kommunen i samarbejde med spildevandsforsyningsselskabet udvalgt de virkemidler, der skal anvendes overfor de enkelte indsatser. Spildevandsforsyningsselskabet gennemfører i samarbejde med eksterne firmaer, projektering, udbud og udførelse af indsatsen. Dette er udelukkende specialistopgaver. Tilladelser til gennemførelse af indsatsen, herunder udledningstilladelse, meddeles af de respektive myndigheder.

Det kan heller ikke i relation til udmøntningen af indsatsen overfor renseanlæg anbefales at inddrage vandrådene i dette arbejde. Vandrådet er et rådgivende organ og kan ikke indgå i arbejdet med meddelelse

af egentlige tilladelser efter lovgivningen. Ligeledes er der tale om helt konkret fysisk gennemførelse af en indsats, som er fastlagt i spildevandsplanen. Forudsætningerne for at inddrage vandrådene synes således ikke at være til stede, men hvis vandrådene gives nye opgaver i anden planperiode 2015-2021 kan det anbefales, at vandrådene – fx årligt - orienteres om fremdrift i gennemførelse af indsatserne.

5.4.6. Hvad mener interessenterne?

I den tidligere omtalte undersøgelse af Blåt Fremdriftsforums ønsker til involveringen af vandråd i udmøntningen af VP2-indsatserne tilkendegav de fleste af interesseorganisationer, at vandrådene bør inddrages også i udmøntningen af indsatsen på spildevandsområdet i VP2. Kommunalteknisk Chefforening (KTC) var dog betænkelige omkring inddragelse af vandråd på området. **KTC** skriver: *"Falder uden for dette regi. Spildevandsspørgsmål relaterer sig primært til forsyningsselskaber og kommuner, og da det samtidigt er teknisk kompliceret, vil det næppe tilføre skabe værdi, hvis vandrådene også skulle befatte sig med dette område. Forsyningsselskaberne er en meget vigtig interessant, og de er ikke med i vandrådene"*. **KL svarede måske (ja) til spørgsmålet:** *"De etablerede vandråd fra 2014 er ikke etableret i en kreds af interessenter, som er dækkende for problemstillingen. Vandråds-modellen kan dog tænkes brugt til interessant-inddragelse i denne sammenhæng, men eventuelle "spildevandsråd" må etableres i en anden geografisk ramme"*. **Landbrug & Fødevarer** er helt specifikke i deres anbefaling til om vandråd bør involveres i udmøntningen af indsatsen på spildevandsområdet: *"Vandrådene kan have en rolle i forhold til identifikation af spildevandspåvirkede vandløb, herunder bidrage til at der iværksættes rette indsats rettet mod spildevand (fx som led i kommunens spildevandsindsats). Spildevandspåvirkede vandløb – der bør problemer med spildevandspåvirkning altid håndteres før indsats i vandløbet"*.

5.4.7. Anbefalinger

Det fremgår af analysen ovenfor, at forudsætninger for en succesfuld inddragelse af vandrådene – nemlig at der er reel mulighed for indflydelse – ikke anses for at ville være til stede ved inddragelse af vandrådene i kommunernes udarbejdelse af spildevandsplanen til realisering af spildevandsindsatserne i VP2. Det gælder både for vandråd med deres hidtidige sammensætning og organisation og i andre mulige organiseringer. Der er kun mulighed for en meget begrænset indflydelse ved eventuel inddragelse af et vandråd i spildevandsplanlægningen, idet det allerede ligger fast, hvor der skal gennemføres indsatser. Desuden er valg af virkemidler begrænset til to på hvert indsatsområde, og her vil det som oftest være økonomiske hensyn, der kommer til at afgøre, hvilken løsning der vælges. Endelig må alle VP1 og næsten alle VP2-spildevandsindsatser forventes allerede at være indarbejdet i kommunernes spildevandsplaner, så der frem

mod VP3 kun vil være tale om, at kommunerne skal udarbejde mindre opdateringer af de eksisterende spildevandsplaner.

Analysen har desuden vist, at der ikke synes at være grundlag for at inddrage vandrådene i hverken den administrative eller konkrete fysiske gennemførelse af indsatserne.

For så vidt angår indsatsen over for de ukloakerede ejendomme i spredt bebyggelse er der tale om helt konkret sagsbehandling på ejendomsniveau, hvor det af hensyn til grundejerne ikke skønnes hensigtsmæssigt at inddrage vandråd. Desuden er der tale om et arbejde, der kræver en specialistviden, som vandrådene i deres nuværende sammensætning ikke skønnes at besidde. Det samme gør sig gældende ved realiseringen af indsatserne over for de regnbetingede udløb og renseanlæggene. Løsning af disse opgaver - projektering, udbud og udførelse af indsatsen - gennemføres af spildevandsforsyningselskabet i samarbejde med eksterne firmaer. Dette er udelukkende specialstopgaver.

Såfremt man vælger, at opretholde vandrådene i en eller anden form frem mod VP3, kunne det imidlertid være relevant – som led i vandrådernes vidensopbygning – at holde rådsmedlemmerne orienteret om fremdriften i gennemførelsen af indsatserne.

Vurderingen ovenfor af, at det ikke er hensigtsmæssigt at inddrage vandrådene i kommunernes udarbejdelse af spildevandsplanerne, omhandler den umiddelbart forestående opgave med spildevandsplanlægningen i relation til VP2. Det kan ikke udelukkes, at det som opfølgning på eventuelle nye spildevandsindsatser i VP3 (jf. kapitel 6, afsnit 6.3) kunne blive relevant at inddrage vandrådene i udarbejdelsen af nye spildevandsplaner.

I nedenstående tabel 9 er anbefalinger til involvering af vandråd i udmøntningen af spildevandsindsatserne sammenfattet.

Tabel 9. Sammenfatning af anbefalinger i relation til involvering af vandrådene i udmøntningen af spildevandsindsatserne

Spildevandsindsatser	Involvering af vandråd
<i>Deltagelse i udarbejdelse af spildevandsplan.</i>	<i>Nej.</i>
<i>Gennemførelsen af spildevandsindsatsen i relation til ukloakerede ejendomme i spredt bebyggelse.</i>	<i>Nej, men ved opretholdelse af vandråd i anden planperiode 2015-2021: Orientering om fremdrift i gennemførelse af indsatserne.</i>
<i>Gennemførelsen af indsatsen i relation til regnbetingede udløb.</i>	<i>Nej, men ved opretholdelse af vandråd i anden planperiode 2015-2021: Orientering om fremdrift i gennemførelse af indsatserne.</i>
<i>Forbedret spildevandsrensning på renseanlæg.</i>	<i>Nej, men ved opretholdelse af vandråd i anden planperiode 2015-2021: Orientering om fremdrift i gennemførelse af indsatserne.</i>

5.5 Sammenfatning og anbefalinger

I kapitel 5 ovenfor er hensigtsmæssigheden af at involvere vandrådene i udmøntningen af henholdsvis vådområdeindsatserne, vandløbsindsatserne, sørestaureringerne og spildevandsindsatserne vurderet.

I relation til VP2-vådområdeindsatsen er det i afsnit 5.1 vurderet, at forudsætningerne for at inddrage vandrådene (med den hidtidige organisering) i VOS'ernes arbejde på hovedvandoplandsniveau, er opfyldt. Opgaven har lighedspunkter med den vandløbsopgave, som vandrådene løste med succes i "første runde". Der vil kunne foretages en klar afgrænsning af, hvilken opgave vandrådene skal bidrage til løsningen af, og være en reel mulighed for at vandrådet kan få indflydelse på, hvor der skal etableres vådområder. Vandrådene vil – med udgangspunkt i deres medlemssammensætning, deres lokale viden og hidtidige erfaring fra vandløbsindsatsen - kunne bidrage til en kvalificering af prioriteringerne af vådområdeprojekterne. Samtidig må det forventes, at en inddragelse af vandråd i arbejdet vil føre til større accept af indsatserne og en lettere implementering af disse.

Vandrådernes aktive involvering skønnes især relevant i arbejdets indledende fase, hvor VOS-arbejdet igangsættes og der skal peges på mulige projektområder, samt i den efterfølgende fase, når VOS'en skal prioritere mellem kommunernes forslag. I de følgende faser med ansøgning, forundersøgelse og realisering af vådområderne vil det være hensigtsmæssigt, at holde vandrådet orienteret om fremdrift, samt at give mulighed for, at interessentinddragelse i disse senere faser af arbejdet kan ske i en anden form, fx i lokale arbejdsgrupper. Analysen omfatter ikke en vurdering af sammensætningen af vandrådene, dvs. om det skal være de samme interesseorganisationer, der deltager, som i forbindelse med vandløbsarbejdet. Dette spørgsmål bør nok tages op til vurdering, hvis det besluttes fremover at inddrage vandrådene i vådområdearbejdet.

Spørgsmålet om hensigtsmæssigheden af at inddrage vandrådene i udmøntningen af VP2-vandløbsindsatserne er behandlet i afsnit 5.2. Det vurderes her, at der er stor forskel på de vandløbsprojekter, der skal realiseres, og at der derfor også er forskel på, om det vil være relevant at inddrage vandrådene i arbejdet med forundersøgelsen. På den baggrund anbefales det, at vandrådene og sekretariatskommunerne drøfter, om de ønsker at blive inddraget i vandløbsindsatsernes forundersøgelser, og i givet fald hvilke vandløbsindsatser, der er af en sådan karakter, at vandrådet kan bidrage positivt til forundersøgelsen. I den forbindelse ville det være hensigtsmæssigt, at kriterierne for et succesfuldt vandrådsarbejde i kapitel 4 tages i betragtning. Samtidig bør der også fortsat være frihed til, at vandrådene i samarbejde med kommunerne selv kan organisere deres arbejde, og således også kan nedsætte lokale arbejdsgrupper eller sikre interessentinddragelse på anden vis, såfremt involveringen i forundersøgelsen mest hensigtsmæssigt kan ske på et mere lokalt niveau.

I forhold til spørgsmålet om, hvorvidt vandrådet skal inddrages i høringsfasen, herunder i det materiale, der udsendes i høringen, anbefales det ovenfor, at vandrådene og kommunerne selv beslutter, hvordan dette bedst kan ske. I de to afsluttende faser af arbejdet med at gennemføre vandløbsindsatserne, "Endelig vedtagelse af restaureringsprojekt" og "Projektgennemførelse" vurderes det, at der ikke synes at være grundlag for at inddrage vandrådene, men det anføres, at vandrådene bør holdes orienteret om vedtagelse og projektfremdrift, så vandrådene på den måde kan følge projekterne til dørs.

I relation til VP2-sørestaureringsindsatsen er det i afsnit 5.3 vurderet, at involvering i dette arbejde kræver højt specialiseret faglig viden, som vandrådsmedlemmerne ikke umiddelbart kan forudsættes at besidde. Desuden vil der ikke være mulighed for udøvelse af væsentlig indflydelse, idet valget af virkemiddel (biomanipulation, aluminiumsbehandling el.lign.) alene afhænger af årsagen til tilstanden i søen. Det synes således ikke hensigtsmæssigt at inddrage vandrådene i sørestaureringsprojekterne. Hvis det imidlertid besluttet, at vandrådene skal deltage i arbejdet med udmøntningen af øvrige VP2-indsatser, kan resultatet af sørestaureringsforundersøgelserne dog - inden ansøgning om tilskud indgives - med fordel sendes til vandrådene, enten til udtalelse eller orientering. Ligeledes bør vandrådene holdes løbende orienteret om fremdriften i gennemførelsen af indsatserne. Dette vil kunne bidrage til vidensopbygning frem mod VP3, skabelse af engagement osv.

Heller ikke på VP2-spildevandsområdet vurderes forudsætningerne for en aktiv inddragelse af vandrådene i udmøntningen af indsatserne at være til stede, jf. afsnit 5.4. Det ligger allerede fast, hvor der skal gennemføres indsats, og de kommunale spildevandsplaner vil i langt de fleste tilfælde være opdateret i overensstemmelse hermed. Valgene af virkemidler er desuden begrænset til to på hvert indsatsområde, og her vil det som oftest være økonomiske hensyn, der kommer til at afgøre, hvilken løsning der vælges. Analysen har desuden vist, at der ikke synes at være grundlag for at inddrage vandrådene i hverken den administrative eller konkrete fysiske gennemførelse af indsatserne, men lige som på sørestaureringsområdet anbefales det - ved en eventuelt opretholdelse af vandrådene i anden planperiode - at holde vandrådene orienteret om fremdriften i gennemførelsen af indsatserne, fx en gang om året. Samlet set vurderes det således at være hensigtsmæssigt at inddrage vandråd i udmøntningen af vådområdeindsatserne og til i en vis grad også i vandløbsindsatserne. På sørestaureringsområdet og spildevandsområdet anbefales det, at vandrådene primært holdes orienteret om fremdriften i arbejdet. Men en videreførelse af vandrådene har også andre fordele.

Opbygning af viden, godt samarbejde og tillid tager lang tid, og hvis vandrådene i relation til VP3 skal kunne håndtere mere udfordrende problemstillinger, er det vigtigt i "denne mellempperiode" at fastholde og videreudvikle vandrådssamarbejdet. Ud over medlemmernes aktive deltagelse i selve vandrådsarbejdet kunne dette også ske via statslig orientering til vandrådene om det fortløbende vandplanlægningsarbejde og ved fx at afholde en årlig vandrådskonference, hvor medlemmer, kommuner, Naturstyrelsen og andre

interessenter mødes på tværs af hovedvandoplande over faglige indlæg og til diskussioner af vandrådsarbejdet. Sådanne initiativer vil kunne yderligere fremme muligheden for aktiv interessentinddragelse.

Med udgangspunkt i de ovenstående anbefalinger vedrørende en fremadrettet inddragelse af vandrådene i udmøntningen af VP2-indsatserne og med udgangspunkt i identifikationen i kapitel 4 af de kriterier, der skal være opfyldt, for at vandrådsarbejdet kan forventes at blive en succes, gives nedenfor yderligere anbefalinger til en videreførelse af vandrådene med den hidtidige organisering (*vandråd på hovedvandoplandsniveau*) og med de samme rammer.

1. *Klart defineret formål og rammer samt allokering af tid*

Det er vigtigt også fremover, at formål og rammer defineres klart. Det er en helt anden opgave at skulle rådgive om udmøntningen af indsatser end i udpegning af indsatser. Derudover vil tidsrammen være af en anden karakter, da opgaverne følger kommunernes myndighedsarbejde og VOS'ernes arbejde. Det er dog vigtigt fortsat at bibeholde momentum og fokus i opgaven uden at forcere eller forhale processen.

2. *Aktiv involvering og ressourcer*

Sekretariatskommunerne, som også fremover forventes af skulle koordinere processen i vandrådene, vil fortsat have et stort ansvar for at facilitere og organisere processen på en måde, så vandrådsmedlemmerne føler, at deres vandrådsarbejde har en betydning for udmøntningen. Evalueringen i kapitel 3 viste, at involvering af interessenter er en proces, der er tids- og ressourcekrævende. Hvis vandrådene – som anbefalet - skal involveres i udmøntningen af vådområdeindsatserne og vandløbsindsatserne, er det afgørende, at der allokeres de nødvendige ressourcer til faciliteringen af arbejdet.

3. *Medlemsrammen*

For at involvering omkring udmøntningen af indsatserne skal blive en succes, er det vigtigt, at medlemsrammen også fremover overholdes. Det er desuden vigtigt, at der fortsat tilstræbes en ligelig fordeling af benytter- og beskytterinteresser i rådet. Selv om evalueringsanalysen viste, at succesen var størst i de vandråd, hvor der var mindre end 20 medlemmer, er det vigtigt ikke at ekskludere interessenter, der ønsker at deltage. Der tilskyndes derfor til

nedsættelse af forskellige typer af lokale arbejdsgrupper i udmøntningen af indsatserne, jf. nedenfor.

4. *Fra rådgivning på hovedvandoplandsniveau til rådgivning på kommuneniveau*

Hvis vandrådene skal være med i udmøntningen af indsatserne, kræver det fremadrettet et tættere samarbejde mellem vandrådet og alle kommunerne i hovedvandoplandet. Dette skyldes, at indsatserne konkret gennemføres på kommuneniveau og ikke hovedvandoplandsniveau. Kommunerne må således involvere vandrådene mere lokalt. Muligheden for selvorganisering bør i den forbindelse udnyttes, og det vil formodentlig kræve at der gennemføres en nærmere analyse af, hvordan dette bedst kan ske.

5. *Facilitere lokale arbejdsgrupper i og/eller på tværs af kommunerne*

Kommunerne kan med fordel etablere lokale arbejdsgrupper sideløbende med vandrådene på hovedvandoplandsniveau, som det koordinerende og rådgivende organ. I de hovedvandoplande, hvor der allerede har været nedsat lokale arbejdsgrupper, kan disse arbejdsgrupper formodentlig med fordel fremover deltage aktivt i selve udmøntningen af indsatserne. Det anbefales, at der også i fornødent omfang nedsættes lokale arbejdsgrupper i de hovedvandoplande, hvor sådanne ikke tidligere har været nedsat. Evalueringen af første runde af vandråd har vist, at nedsættelse af lokale arbejdsgrupper er en del af årsagen til vandrådsarbejdet succes.

Vandplanlægningen efter vandrammedirektivet fordrer på mange måder en integreret tilgang, hvor indsatser tænkes på tværs og synergier mellem forskellige indsatser tænkes sammen, og hvor vand-, og klimaplanlægning integreres i planlægningen. I en sådan integreret og holistisk vandplanlægning kan vandrådene spille en aktiv rolle, hvis processen og rammen faciliterer dette. I næste kapitel vurderes hensigtsmæssigheden af at inddrage vandrådene i fastlæggelsen af nye indsatser for tredje planperiode, 2021-2027.

6. Vurdering af hensigtsmæssigheden af at inddrage vandrådene i fastsættelse af nye indsatser for tredje planperiode, 2021-2027

Evalueringen fra kapitel 3 viste, at sekretariatskommunerne med rådgivning fra vandrådene kunne levere forslag til et indsatsprogram med fastsættelse af nye indsatser for vandløbene i alle 23 hovedvandoplande. På baggrund af evalueringen kan det således konkluderes, at vandrådene havde deres berettigelse som et nyt element i vandplanlægningen, og en videreførelse af vandrådene vil også fremover understøtte vandrammedirektivets tilskyndelse til aktiv involvering af relevante interessenter.

Omend vandrådsarbejdet har været en succes, er det væsentligt at vurdere, om det vil være muligt med samme succes at lade vandrådene bidrage med konkrete forslag til indholdet af indsatsprogrammet forud for VP3 - både på vandløbsområdet (herunder om der er behov for at ændre på rammerne for arbejdet) og på nye og flere indsatsområder. Dette vurderes i dette kapitel.

Det lægges i den forbindelse til grund, at det er Naturstyrelsen, der via basisanalysen fagligt vurderer og fastlægger, hvilket indsatsbehov der er i de danske vandområder i 2021.

Kapitlet indledes med en beskrivelse af karakteren af de indsatser, som kan forventes fastsat i VP3 på indsatsområderne³⁵: Vandløb, søer, spildevand og vådområder. Desuden gives der et bud på, hvilke elementer der kan komme til at indgå i den forventede nye målrettede miljøregulering af landbruget.

Herefter diskuteres hensigtsmæssigheden af at inddrage vandrådene i fastlæggelsen af de nye indsatser forud for tredje planperiode på disse områder. Endelig gives der anbefalinger til initiativer, som med fordel kan tages, hvis man ønsker at tilvejebringe de bedst mulige betingelser for med succes at inddrage vandrådene i løsning af nye opgaver.

6.1. Den forventede karakter af indsatserne i VP3

6.1.1. Vandløbsindsatsen i VP3

Naturstyrelsen har i forslag til vandområdeplan for anden planperiode, 2015-2021, samlet vurderet, at ca. 6.300 km vandløb ud af de ca. 19.000 km vandløb³⁶, der var målsat i planforslaget ikke opfylder miljømålet om god tilstand pga. dårlige fysiske forhold. I forslaget til vandområdeplanens indsatsprogram var der på den baggrund – og efter indsendte forslag fra kommunerne og vandråd - i alt foreslået indsatser på 1820

³⁵ I VP2 blev der ikke identificeret et indsatsbehov overfor grundvand, og det forudsættes heller ikke at være tilfældet i VP3, med mindre basisanalysen viser noget andet.

³⁶ I Danmark er der ca. 70.000 km vandløb. Omfanget af vandløb omfattet af vandplanlægningen er af flere omgange blevet nedjusteret. Først fra ca. 28.000 km til ca. 22.000 km og senest til de ca. 19.000 km, som indgår i det foreliggende udkast til vandområdeplaner 2015-21. Hvor mange km vandløb der skal medtages i VP3, vil være en politisk beslutning fremadrettet.

km vandløbsstrækning, som forventedes at kunne bringe ca. 3.800 km vandløbsstrækning af de 6300 km vandløb i god økologisk tilstand. Det kan således antages, at der - under uændrede forudsætninger – fortsat vil være brug for en indsats over for fysiske forhold i de resterende vandløb, og således også vil være grundlag for, at vandrådene igen bidrager med forslag til indsatsprogrammet på vandløbsområdet i vandområdeplanen for 3. planperiode, 2021-2027.

6.1.2. Søindsatsen i VP3

I første vandplanperiode omfattede vandplanerne ca. 920 søer³⁷. I forslaget til vandområdeplanerne for anden planperiode er i alt 856 søer omfattet. Heraf opfylder 457 søer ikke miljømålene, mens 210 søer har ukendt status. Årsagen til manglende målopfyldelse i søerne er primært tilførsel af fosfor eller intern belastning efter tidligere tilførsler af fosfor. Med henblik på at nå målopfyldelse i en række af disse søer indeholder udkastet til VP2 forslag om etablering af fosforvådområder opstrøms søer, gennemførelse af sørestaureringsindsats i 13 søer og opkøb af dambrug med en samlet reduktionseffekt på ca. 10 tons fosfor. Der vil desuden for søerne også være positive afledte effekter af spildevandsindsatsen. Det er herudover foreslået, at der i anden planperiode afsættes midler til yderligere forskning i og dokumentation af nye søvirkemidler og videreudvikling af grundlaget for en målrettet fosforindsats i form af et fosforrisikokort, som kortlægger arealer med risiko for stort tab af fosfor til vandmiljøet.

Da den foreslåede søindsats i VP2 ikke vil føre til målopfyldelse i alle de målsatte søer, må det forventes, at der også vil skulle gennemføres en indsats i relation til søerne i tredje planperiode. Præcis hvilke søer, der skal omfattes af tredje planperiode, er en politisk beslutning. Det må endvidere forventes, at indsatsen – i hvert fald for en stor dels vedkommende - vil komme til at bestå af placering af målrettede søvirkemidler i oplandene til søerne, og der kunne derfor også på søområdet være en opgave at løse for vandrådene. Dette vil blive belyst i sammenhæng med vurderingen af muligheden for at inddrage vandråd ved fastlæggelsen af dele af fosfor- og kvælstofindsatsen ved anvendelse af kollektive³⁸ virkemidler i tilknytning til en ny målrettet regulering (se kvælstof- og fosforindsatsen afsnit 6.1.5.).

³⁷ I forhold til VP1 var søer mellem 1 og 5 ha blevet udtaget. I Danmark er den nedre størrelsesgrænse fastsat til 5 ha. Direktivet sætter imidlertid ikke nogen nedre størrelsesgrænse for, hvilke søer der er omfattet. Søer mindre end 5 ha kan grupperes som enkelt søer. Om mindre søer skal medtages, vil være en politisk beslutning fremadrettet.

³⁸ Kollektive virkemidler, kan fx være: Vådområder, minivådområder, udtagning af landbrugsjord, spildevandsindsatser, muslingeopdræt, stenrev, udplantning af ålegræs osv.

6.1.3. Spildevandsindsatsen i VP3

Spildevandsindsatsen i både VP1 og forslag til VP2 sker først og fremmest af hensyn til tilstanden i de målsatte vandløb. I Basisanalysen fra 2014 vurderede Naturstyrelsen, at der på landsplan er ca. 5.900 km af de målsatte vandløb, der ikke opfylder miljømålsætningen på grund af spildevandsudledninger. Den foreslåede indsats i VP2 bygger videre på indsatsen i VP1, og indsatsen sker i forhold til ukloakerede ejendomme i spredt bebyggelse (ca. 35.000 ejendomme i VP1 og ca. 6730 ejendomme i VP2), regnbetingede udløb fra fælleskloakerede områder (ca. 250 overløb i VP1 og 357 overløb i VP2) og renseanlæg (26 anlæg i VP1 og 14 anlæg i VP2). Når VP1-indsatsen og den foreslåede VP2-indsats er gennemført, forventes det, at stort set³⁹ hele behovet for begrænsning af udledningen af organisk stof til de målsatte vandløb er nået. Under forudsætning af, at der ikke inddrages nye vandløb i vandplanlægningen for tredje planperiode og under forudsætning af, at overvågningen af vandløbene ikke viser nye målsatte vandløbsstrækninger, hvor der er behov for begrænsning af udledning af organisk stof fra spildevand, vil der ikke af hensyn til vandløbene skulle stilles krav om yderligere spildevandsindsatser i VP3. Det vil dog ikke kunne udelukkes, at der i VP3 skal gennemføres en spildevandsindsats, fx for at nedbringe udledningen af fosfor til søerne.

6.1.4. Vådområdeindsatsen i VP3

Det er ikke på nuværende tidspunkt fastlagt, om der skal være en vådområdeindsats under VP3, og hvordan den i givet fald skal organiseres administrativt og forløbe fra 2021-2027. Det forudsættes dog i denne evaluering, at kvælstof- og fosfortilførslen i 2021 vil være for høj visse steder, og at vådområder vil indgå som et muligt virkemiddel for at reducere udledningerne heraf i det omfang kollektive virkemidler skal indgå som et led i den forventede kommende målrettede regulering af landbrugets udledninger af kvælstof og fosfor (se nedenfor).

6.1.5. Kvælstof- og fosforindsatsen

Som grundlag for forslag til VP2, var det beregnet, hvor stor en kvælstofreduktion, der var påkrævet i de forskellige dele af landet, hvis alle marine vandområder skal nå miljømålsætningen. Disse tal er i øjeblikket

³⁹ Da indsatsen over for ukloakerede ejendomme i spredt bebyggelse skal gennemføres med en takt, der svarer til, at kommunerne meddeler 5 påbud pr. 1000 indbyggere pr. år, vil der være enkelte kommuner, hvor gennemførelsen af indsatsen overfor ukloakerede ejendomme- pga. mængden af ejendomme, der skal sættes ind over for – rækker ind i tredje planperiode.

ved at blive genberegnet som led i arbejdet i det tværministerielle kvælstofudvalg, der blev nedsat i 2014 med henblik på at fastlægge det fremadrettede kvælstofreduktionsbehov.

Reduktion i kvælstoftilførslen til de marine områder er gennem tiden primært blevet søgt opnået ved brug af generelle indsatser og virkemidler, såsom kvælstofnormer, krav om efterafgrøder osv. Fra politisk side ønskes det nu, at der fremover vælges og afprøves en mere målrettet regulering ved brug af nye målrettede kvælstofvirkemidler. Det samme forventes at gøre sig gældende på fosforreduktionsområdet. Dette vil være i overensstemmelse med anbefalingerne fra Natur- og Landbrugskommissionen om at etablere en mere målrettet og differentieret regulering af kvælstof og fosfor som alternativ til den nuværende mere generelle regulering.

Ved vurderingen af mulighederne for at inddrage vandråd i fastsættelsen af indsatser i VP3 på kvælstof- og fosforområderne vil det i evalueringen nedenfor blive forudsat, at den samlede krævede kvælstof- og fosforreduktion, uanset resultatet efter genberegningen af kvælstofreduktionsbehovet, ikke vil blive nået fuldt ud som led i gennemførelsen af de kommende indsatser i VP2, og at der således i tredje vandområdeplan 2021-2027 vil være hovedvandomplande, hvor nye kvælstof- og fosforindsatser skal iværksættes. Det vil endvidere blive forudsat, at en ikke nærmere angivet del af de eventuelle VP3-reduktionsmål skal nås ved konkret geografisk at placere kollektive virkemidler i oplandene til de marine områder og søer, som reduktionen sker af hensyn til, eller direkte i det marine område/søerne. De kollektive virkemidler, som eventuelt vil kunne tages i anvendelse, kan fx være: Vådområder, minivådområder, udtagning af landbrugsjord, spildevandsindsatser, muslingeopdræt, stenrev, udplantning af ålegræs osv.

En ny målrettet regulering vil muliggøre en mere holistisk indsats på hovedvandomplandsniveau, hvor vådområdeindsatsen, søindsatsen, spildevandsindsatsen og fosfor- og kvælstofindsatsen kan integreres.

6.2. Involvering af vandråd i fastsættelse af nye indsatser på vandløbsområdet

Som det fremgår af afsnit 6.1.1. forudsættes det, at vandløbsindsatserne i VP3 skal sikre målopfyldelse på de udestående vandløbsstrækninger, hvor VP1 og VP2-indsatserne ikke har ført/forventes at føre til målopfyldelse. Vandløbsindsatserne retter sig – som i VP1 og VP2 - mod en forbedring af vandløbenes fysiske forhold. Der er således tale om, at der forud for VP3 skal løses en opgave, der helt svarer til den opgave, som kommunerne og vandrådene blev bedt om at løse i 2014. Da opgaven blev løst med succes, er der umiddelbart ingen forhold, der taler imod endnu en gang at inddrage vandrådene i arbejdet med fastlæggelsen af nye VP3-vandløbsindsatser.

Det, der herefter bør vurderes nærmere, er, om og i givet fald hvordan processen kan optimeres i forhold til VP2-processen.

Tidsrammen

Evalueringen i kapitel 3 viste, at den tid, som vandrådene havde til at løse deres opgave, var for kort. Mange vandrådsmedlemmer følte ikke, at de kunne nå og sætte sig ind i opgaven og materialet, og kommunerne nåede kun at afholde 3-4 møder i gennemsnit. Omvendt viste evalueringen, at den afgrænsede tidsramme også bevirkede, at arbejdet blev effektivt og målrettet.

Det anbefales derfor, at vandrådene får mere tid til at udarbejde forslag til indsatsprogrammet til forbedring af vandløbenes fysiske forhold - mellem 8 -12 måneder eller mere. En mulig tidsplan kunne være, at vandrådene begynder deres arbejde primo januar 2020, dvs. umiddelbart efter offentliggørelsen af basisanalysen, der efter lov om planlægning skal offentliggøres senest 2 år før hver planperiode. Det er basisanalysen, der skal udgøre grundlaget for at fastlægge, hvilke indsatser der er brug for at gennemføre i 3. planperiode, og som således også vil ligge til grund for udarbejdelsen af den kommende "vandrådspakke".

Arbejdet kunne derefter slutes i oktober 2020. Det ville give vandrådene bedre tid og samtidig en fast bagkant for løsningen af opgaven. Samtidig ville vandplanmyndigheden få samme tidsramme som forud for VP2 til at bearbejde vandrådernes forslag, inden forslag til VP3 skal sendes i offentlig høring senest den 22.12.2020. Da opgaven er godt kendt af vandrådene og kommunerne fra VP2, ville eventuelle "opstartsmøder" i vandrådene i øvrigt kunne afholdes inden udsendelsen af selve "vandrådspakken", såfremt vandrådene og sekretariatskommunerne skulle finde dette hensigtsmæssigt.

Som et alternativ til den ovenstående mulige tidsplan kunne basisanalysen offentliggøres tidligere end lovens seneste frist, men en ulempe herved vil muligvis kunne være, at basisanalysen må udarbejdes på baggrund af ældre data end ellers.

Rammen for arbejdet

I kapitel 3 og 4 blev det endvidere konkluderet, at en forudsætning for succes i første runde var klare rammer samt opgaveafgrænsning. Det er således væsentligt, at rammen for vandrådsarbejdet også i en kommende vandrådspakke er helt klar. Samtidig skal der være mulighed for, at vandrådsmedlemmerne kan få reel indflydelse, bl.a. ved at skulle håndtere midler til indsatser og ikke kun diskutere indsatser. Dette aspekt er vigtigt at fastholde og vigtigt for at skabe accept af opgaven.

Sammensætningen af vandrådene

Der skønnes at være flere fordele end ulemper ved at fastholde rammen med maksimalt 20 medlemmer af vandrådene. Selvom evalueringen indikerer, at vandrådene måske kan fungere lidt bedre med lidt færre

medlemmer, er rammen på maksimalt 20 medlemmer med til at imødegå, at der udelukkes potentielle og relevante deltagere i vandrådsarbejdet. Ved en udvidet tidsramme og med fortsat mulighed for etablering af lokale arbejdsgrupper ville man måske samtidig bedre kunne håndtere op til 20 medlemmer. Såfremt vandrådet skal involveres i fastsættelse af vandløbsindsatser forud for VP3, er det endvidere væsentligt, at der sikres en mere ligelig fordeling af medlemmer, end tilfældet var forud for VP2. Enkelte organisationer har haft svært ved at rekruttere medlemmer til vandrådsarbejdet, og for disse kunne man eventuelt åbne op for muligheden for, at lokale afdelinger af landsdækkende foreninger og organisationer kunne få sæde i vandrådene sidestillet med en repræsentant fra hovedorganisationen, hvis det kunne være med til at skabe en mere ligevægtig afbalancering af interesser mellem beskyttere og benytttere. I den forbindelse skal der samtidig også tages højde for den uhensigtsmæssighed, at nogle interessegrupper har kunnet lade sig (over)repræsentere ved at stille et kandidatur fra moder- søster- og datterorganisationer, hvilket var i modstrid til rammen. Det kunne være relevant at lade organisationer og foreninger sende deres "formålsbestemmelser" ind sammen med kandidaturet ved fremtidig nedsættelse af vandråd. Det ville gøre det lettere for sekretariatskommunerne at sammensætte et bredt råd og dermed kvalificere eventuelle indmeldelser og eventuelle afslag.

Evalueringen har desuden vist, at der har deltaget flere medlemmer fra nationale organisationer end lokale organisationer. Hvis man ønsker en højere grad af lokal forankring, bør det overvejes, hvordan man kan få flere lokale interesser med i vandrådsarbejdet. Samtidig var gennemsnitsalderen for vandrådsmedlemmerne +56 og kun små 4 procent af medlemmerne var kvinder. Disse forhold bør give stof til eftertanke - både i forhold til, hvordan der rekrutteres nye vandrådsmedlemmer, og i forhold til hvordan der sikres en mere heterogen sammensætning i de danske vandråd. En mere heterogen sammensætning kunne måske opnås ved, at kommunerne og Naturstyrelsen informerer mere bredt om vandrådsarbejdet ud til offentligheden.

På baggrund af ovenstående kan der identificeres fordele ved, at Naturstyrelsen indskriver og præciserer i vandrådspakken 2.0/rammen, hvordan en ligelig fordeling kan opnås.

Hovedvandoplandsniveau? Frihed i organisering

Vandrådernes arbejde med at foreslå indsatser til forbedring af de fysiske forhold i vandløbene har vist, at det er muligt at arbejde på hovedvandoplandsniveau med et godt resultat. I arbejdet med vandløb og de fysiske forhold viste evalueringen i kapitel 3, at det også giver god mening at arbejde på mindre skala end hovedvandoplandsniveau, fx ved at arbejde med lokale arbejdsgrupper på vandløbssystemniveau. I Graversgaard et al. (2015) undersøgelsen er det pointeret, at der vil kunne sikres en bedre lokal forankring ved at arbejde med mindre geografiske oplande. Det er dog – ved nedsættelse af lokale arbejdsgrupper

under vandrådet - vigtigt, at der sikres en koordinering og formidling af viden op i systemet til vandrådet på hovedvandoplandsniveau. Det skal samtidig sikres, at kommunerne kan organisere processen selv med mulighed for etablering af netop lokale arbejdsgrupper, ekskursion og valg af mødeledelse fra politisk hånd osv. Dette viste evalueringen fra kapitel 3, var et vigtigt element fra første runde vandråd. Man bør dog også samtidig være opmærksom på, at det hermed overlades til kommunerne selv at beslutte, hvor stor grad af lokal involvering, der skal være i processen, og at der derfor kan blive forskelle i graden af lokal involvering på tværs af landet. For at undgå at der bliver for store forskelle i graden af involvering kan det anbefales, at Naturstyrelsen adresserer dette i en kommende vejledning.

Kommunerne som sekretariat

Evalueringen af første runde vandråd viste endvidere, at en professionel og involverende styring af vandrådsarbejdet var en væsentlig forudsætning for succes og tilfredshed i vandrådsarbejdet. Sekretariatskommunerne for de fleste vandråd lykkedes med at facilitere og lede vandrådsmøderne på en god og ordentlig måde, hvilket også resulterede i, at kommunerne og vandrådene fik leveret resultater til den opgave, som de blev bedt om at udføre. Det var dermed hensigtsmæssigt, at kommunerne varetog sekretariatsbetjeningen af vandrådene, hvorfor det må antages, at der vil være lignende fordele ved, at kommunerne også varetager sekretariatsbetjeningen af vandrådene forud for tredje planperiode. Hvis vandråd i VP3 skal have succes, er det vigtigt med en ligelig fordeling, og her er lokalt kendskab til organisationernes interesser væsentlig. Dette skal kommunerne også fremadrettet sikre. Kommunerne har derudover med første runde vandråd fået opbygget erfaring med involvering i vandrådsarbejdet, hvilket kan overføres og udnyttes i arbejdet. Samtidig har kommunerne lokalt kendskab til vandløbenes karakteristika og udfordringer, og samlet giver det kommunerne de bedste forudsætninger for at lede vandrådsmøderne fremadrettet. Det skal dog pointeres, at de steder, hvor vandrådet var mindre velfungerende, synes sekretariatskommunerne at have medansvar herfor. Evalueringens kapitel 3 viste et sammenfald mellem de hovedvandoplande, hvor vandrådsmedlemmerne i en mindre grad følte sig involveret og hørt, og de hovedvandoplande, hvor der også blev givet udtryk for utilfredshed med sekretariatskommunernes arbejde, ledelse og koordinering af vandrådsarbejdet. Alle sekretariatskommuner skal således være sig opgavens alvor og formål bevidst og afsætte de fornødne ressourcer til arbejdet. Samtidig skal sekretariatskommunerne og interesseorganisationernes bagland sikre vandrådsmedlemmernes accept af opgaven, der skal løses, ligesom vandrådsmedlemmerne skal føle, at de har reel indflydelse på, hvilke indsatser der foreslås gennemført. Evalueringen af første runde vandråd viste, at disse forhold er væsentlige succesparametre for vandrådsarbejdet.

Forud for opstart af VP3 vandråd vil der være mange fordele ved, at Naturstyrelsen igen laver en vejledning, hvor der informeres grundigt til sekretariatskommunerne.

Videreudvikling af IT-værktøj

Det blev anbefalet i evalueringens kapitel 3, at fremtidige vandråd får læseadgang i GIS-systemet. Det ville således være hensigtsmæssigt at iværksætte et pilotprojekt, hvor mulighederne for at udvikle et GIS-baseret vandplanlægningsværktøj, der faciliterer den aktive involvering af interessenter ved forskellige visualiseringsteknikker, undersøges nærmere.

6.2.1. Hvad mener interessenterne?

Som beskrevet i kapitel 5 har Naturstyrelsen tidligere udsendt et skema, hvori medlemmer af det såkaldte "Blåt Fremdriftsforum" kunne angive, hvilke vandområdeplanopgaver de mente, at vandrådene med fordel kunne involveres i fremover. De blev både spurgt om hensigtsmæssigheden af at inddrage vandråd i udmøntningen af indsatser i VP2 (jf. kapitel 5) og ved fastlæggelse af forslag til nye indsatser på flere indsatsområde forud for VP3.

I undersøgelsen tilkendegav alle de interesseorganisationer (KL, KTC, Landbrug & Fødevarer, Danmarks Sportsfiskerforening, DN og DANVA), som deltager i Blåt Fremdriftsforum, samstemmigt, at vandrådene bør og skal inddrages i fastlæggelsen af nye indsatser på vandløbsområdet i VP3.

I undersøgelsen fremhæver **DN** dog, at de ville foretrække en anderledes organisering " *DN vil nok foretrække at organisere sig anderledes i forhold til vandråd end i sidste runde, idet 23 vandråd er/var en voldsom mundfuld at bemande. DN overvejer om DNs regionale struktur i 10 samråd ville udgøre en bedre og mere overkommelig base for det fortsatte vandrådsarbejde*".

Videre i undersøgelsen fremhæver **KTC**, at vandrådene skal bibeholde deres rolle som rådgivende organ: " *Men vigtigt at understrege, at der er tale om et rådgivende organ, der ikke træder i stedet for lodsejerkontakt. Det vil sige vandrådene ikke kan indtræde som part eller på vegne af parter i konkrete projekter. Af samme grund bør vandråd ikke tillægges indsigelses- eller klageret i henhold til vandløbsloven. Vandrådene kan fx drøfte behovet for overvågning og komme med en udtalelse som kommunerne kan bruge i forbindelse med kommunernes kommentering af statens overvågningsprogram*".

Ligeså mener **Landbrug & Fødevarer**, at vandrådene skal have en rolle i vandløbsindsatsen i VP3, " *Hvis det ikke kan ske tidligere (i forbindelse med 2. planperiode), så bør vandrådene forud for 3. generation vandområdeplaner involveres i en mere korrekt identifikation og karakterisering af vandløbene. Den lokale*

viden om vandløbenes historie mm. skal inddrages mhp. korrekt karakterisering, Vandrådene bør endnu engang rådgive i forhold til konkrete indsatser (udarbejde et indsatsprogram)".

Sammenfattende er der bred enighed blandt interesseorganisationerne i Blåt Fremdriftsforum om, at vandrådene bør fortsætte arbejdet og fastlægge nye indsatser på vandløbsområdet i VP3.

6.2.2. Sammenfatning af fordele og ulemper ved involvering af vandråd

Når det forudsættes, at vandløbsindsatserne i VP3 fortsat vedrører vandløbens fysiske forhold, samt at indsatsen skal sikre målopfyldelse på de udestående vandløbsstrækninger, hvor VP1 og VP2-indsatserne ikke har ført/forventes at føre til målopfyldelse, er der tale om, at der forud for VP3 skal løses en opgave, der helt svarer til den opgave, som kommunerne og vandrådene blev bedt om at løse i 2014. Da opgaven blev løst med succes, er der umiddelbart ingen forhold, der taler imod endnu en gang at inddrage vandrådene i arbejdet med fastlæggelsen af nye VP3-vandløbsindsatser. Evalueringen har dog peget på nogle forhold, hvor der bør ske justeringer, jf. ovenfor og sidst i kapitel 3.

6.3. Involvering af vandråd i fastsættelse af nye indsatser på spildevandsområdet

Som det fremgår i afsnit 6.1.3, forventes det pt., at stort set hele behovet for begrænsning af udledning af organisk stof til de målsatte vandløb fra spildevandskilder er nået, når indsatserne i VP1 og VP2 er gennemført. Det er i den forbindelse forudsat, at der ikke inddrages nye vandløb i vandplanlægningen for tredje planperiode, og at overvågningen af vandløbene ikke viser nye målsatte vandløbsstrækninger, hvor der er behov for begrænsning af udledning af organisk stof fra spildevand. Det forventes således heller ikke, at der af hensyn til vandløbene vil skulle stilles krav om yderligere spildevandsindsatser i VP3.

Hvis der imidlertid mod forventning alligevel vil skulle stilles krav om yderligere reduktion af udledningen af organisk stof til vandløbene, vurderes det nedenfor, om det vil være hensigtsmæssigt at inddrage vandråd i fastsættelsen af indsatserne. Det skal bemærkes, at muligheden for at inddrage vandråd i spildevandsindsatser, der fx vil skulle ske af hensyn til søer, behandles i afsnit 6.4 nedenfor.

Rammerne for arbejdet

Det forudsættes – som på andre områder – at det fortsat er Naturstyrelsen, der vurderer, hvilke vandløbsstrækninger, der er miljøpåvirkede af spildevandsudledninger, og hvor der derfor skal gennemføres en indsats. Når sådanne eventuelle strækninger er identificeret forud for VP3, ville et vandråd i givet fald skulle komme med forslag til indsatser. På spildevandsområdet er der alene tre kilder, som der

kan sættes ind over for: Renseanlæg, regnbetingede udledninger og udløb fra ukloakerede ejendomme i spredt bebyggelse. Indsatserne over for disse kilder finansieres af forbrugerne og ejerne af de enkelte ejendomme, som skal forbedre rensningen af deres spildevand, mens øvrige vandløbsindsatser finansieres med statslige tilskud og EU-støttemidler.

Det fremgår af Naturstyrelsens "Retningslinjer for udarbejdelse af vandområdeplaner 2015-2021, Intern arbejdsinstruks", at de supplerende spildevandsindsatser i forslag til VP2 blev fastlagt således, at indsats overfor punktkildetyperne "regnbetingede udløb" og "renseanlæg" blev prioriteret først. Hvis der ikke var påvirkninger fra regnbetingede udløb eller renseanlæg, kunne indsats overfor ukloakerede ejendomme i den spredte bebyggelse prioriteres. Endelig var det angivet, at såfremt der blev udpeget en indsats på renseanlæg og/eller regnbetingede udløb fra fælleskloakker, skulle spredt bebyggelse ikke udpeges, før den opnåede effekt af indsats overfor renseanlæg og/eller regnbetingede udløb i vandløbet var observeret.

Opgaven med at fastlægge nye indsatser på spildevandsområdet har således forud for VP2 ligget indenfor relativt snævre rammer, og såfremt disse principper for prioritering af spildevandsindsatser fra politisk side ønskes fastholdt, er det svært, at se vandrådene være med i udpegningen af indsatsen på national plan, da prioriteringen ligger fast. Desuden vil valg af virkemidler formentlig stadig være begrænset til at omfatte et minimalt valg - oftest mellem to løsninger på hvert område (decentral løsning på den enkelte ejendom eller kloakering, nedlæggelse eller udbygning af renseanlæg, udbygning af bassin, afskæring eller separatkloakering).

En vigtig pointe fra evalueringen af første runde vandråd er, at vandrådsmedlemmerne skal have reel indflydelse på løsningen af den opgave, som de stilles, hvis vandrådsarbejdet skal blive en succes. Vandrådsmedlemmerne vil høres og involveres. Derfor vil en opgave, hvor prioriteringen af anvendelsen af de forskellige virkemidler allerede er bestemt af staten, ikke leve op til de grundlæggende forudsætninger for at involvere vandråd aktivt i vandplanlægningen. Omvendt – hvis vandrådene blev givet mulighed for at prioritere spildevandsindsatserne og således fx kunne prioritere en indsats over for private grundejere før indsats over for renseanlæg og regnbetingede udløb, ville det stadig være et spørgsmål, om det ville give tilstrækkelig mening for vandrådsdeltagerne at blive involveret i spildevandsindsatsen pga. de relativt få valgmuligheder, der ville være. Der kan også stilles spørgsmål ved det hensigtsmæssige i, at vandråd får indflydelse på beslutninger, der kan påføre borgerne betydelige udgifter. Besluttes det imidlertid at give vandråd mulighed for at stille forslag til vandområdeplanens spildevandsindsatser over for vandløb, kunne man enten oprette deciderede "*spildevandsråd*" eller integrere spildevandsindsatsen over for vandløbene i vandløbsvandrådene, jf. ovenfor.

6.3.1. Hvad mener interessenterne?

I den tidligere nævnte undersøgelse blandt Blåt Fremdriftsforums medlemmer tilkendegav næsten alle interesseorganisationer, at vandrådene bør og skal inddrages i fastlæggelsen af nye indsatser på spildevandsområdet.

Det er alene KTC, der ikke mener, at vandrådene bør have en rolle i fastlæggelsen af nye indsatser på spildevandsområdet. KL stiller sig desuden tvivlende til involvering af vandrådene på spildevandsområdet. Alle øvrige af de forespurgte interesseorganisationer mente således, at man bør involvere vandråd ved fastsættelsen af forslag til kommende indsatser på spildevandsområdet.

På spildevandsområdet skriver **KTC** om vandråd: *"Falder uden for dette regi. Spildevandsspørgsmål relaterer sig primært til forsyningsselskaber og kommuner, og da det samtidigt er teknisk kompliceret, vil det næppe tilføre skabe værdi, hvis vandrådene også skulle befatte sig med dette område.*

Forsyningsselskaberne er en meget vigtig interessant og de er ikke med i vandrådene".

6.3.2. Sammenfatning af fordele og ulemper ved involvering af vandråd på spildevandsområdet

Såfremt der også i VP3 skal gennemføres en spildevandsindsats, der skal føre til en reduktion af udledningen af organisk materiale til vandløbene, og såfremt man fra statslig side vil fastholde prioriteringen af de indsatser, man skal gennemføre (dvs. indsats overfor renselanlæg og regnbetingede udløb først), synes det ikke at være tilstrækkeligt råderum for vandrådsmedlemmerne og mulighed for indflydelse til, at det vil give mening at oprette lokale vandråd til det formål alene. Det gælder uanset, hvilket niveau et vandråd måtte blive oprettet på – kommunalt niveau, hovedvandsoplandsniveau, vanddistriktsniveau. Der synes dog ikke at være noget til hinder for, at kommende vandløbsvandråd, der nedsættes for at pege på indsatser til forbedring af de fysiske forhold i de målsatte vandløb, også kan pege på behov for gennemførelsen af en spildevandsindsats, hvis vandrådet mener, at en sådan indsats helt eller sideløbende med fysiske indsatser kan føre til målopfyldelse i vandløbet og i øvrigt vil være omkostningseffektiv.

Muligheden for at inddrage vandråd i fastlæggelse af eventuelle spildevandsindsatser til nedbringelse af kvælstof og fosforudledninger til søer og marine områder behandles i afsnit 6.4 nedenfor.

6.4 Involvering af vandråd i fastsættelse af nye kvælstof- og fosforindsatser

I nedenstående vurdering af mulighederne for at inddrage vandråd i fastsættelsen af nye kvælstof- og fosforindsatser lægges det til grund, at den kommende basisanalyse, som skal danne grundlaget for fastlæggelse af indsatserne i VP3, viser, at der er behov for en yderligere kvælstof- og/eller fosforreduktion.

Det lægges desuden til grund, at det er besluttet, at en vis del af dette eventuelle kvælstof- og fosforreduktionsbehov i sammenhæng med en ny målrettet regulering skal nås ved en "overordnet" dosering af kollektive virkemidler på hovedvandoplandsniveau.

Rammerne for arbejdet

Det forudsættes nedenfor, at staten, som hidtil, udmelder et specifikt kvælstof- og fosforindsatsbehov, der skal nås ved kollektive virkemidler inden for enten de 23 hovedvandoplande, de 90 kystvandoplande eller for de ca. 3000 ID15 oplande, som der i retentionskortlægningen arbejdes med. Hermed vil der være mulighed for at arbejde helhedsorienteret med flere kollektive virkemidler og indsatser på tværs af søer, - vådområder, - vandløb og kystvande med henblik til at reducere tilførslen af overskydende kvælstof og fosfor til de danske vandområder.

I denne situation synes betingelserne at være til stede for at lokale vandråd inddrages i arbejdet. Opgaven har efter alt at dømme mange lighedspunkter med den opgave, som vandrådene løste på vandløbsområdet forud for VP2.

På kvælstof- og fosforreduktionsområdet kan der i kommende vandråd også arbejdes med en vandrådspakke, der som forud for VP2 kan bestå af 1) en fordeling af indsatsen og en økonomisk ramme pr. hovedvandopland eller den geografiske enhed, der vælges at arbejde på, 2) En vejledning til kommuner og vandråd om arbejdet, 3) et prissat virkemiddelkatalog, og 4) et GIS-baseret værktøj.

Opgaven for de eventuelle kvælstof- og fosforvandråd vil herefter kunne være at sammensætte forslag til et indsatsprogram, som - ved anvendelse af de angivne mulige kollektive virkemidler og inden for den fastlagte økonomiske ramme - når de kvælstof- og fosforreduktionsmål, som staten har fordelt til det geografiske område, som det enkelte vandråd skal arbejde indenfor.

Blandt de virkemidler, som vandrådene vil kunne dosere til søer, fjorde og øvrige marineområder, vil der – udover de mere "traditionelle" virkemidler såsom sørestaurering, kvælstofvådområder og fosforvådområder – også kunne tilføjes bl.a. minivådområder, stenrev, muslingeopdræt og spildevandsvirkemidler.

For så vidt angår spildevandsindsatser skal det bemærkes, at disse ikke som udgangspunkt kan betragtes som kollektive virkemidler, da gennemførelsen af disse finansieres af brugerne. Omvendt synes det ikke hensigtsmæssigt at udelukke spildevandsvirkemidler i denne sammenhæng, fordi der må forventes, at vil kunne være tilfælde, hvor forbedret spildevandsrensning kan vise sig at være mest omkostningseffektivt. Det kunne fx være i et tilfælde, hvor der skal ske en reduktion af udledningen af fosfor til en sø, for at der

kan nås målopfyldelse, og hvor en spildevandsindsats vil være mere omkostningseffektiv end fx at placere fosforvirkemidler på landbrugsjorden i oplandet.

For så vidt angår vådområder kunne opgaven med at komme med forslag til, hvor vådområder kan placeres, flyttes fra de nuværende "vandoplandsstyregrupper", der udelukkende har kommunal repræsentation, til vandrådene. I denne situation kunne vandoplandsstyregrupperne eventuelt opretholdes og fungere rådgiver for vandrådet.

Ved at give de eventuelle nye kvælstof- og fosforvandråd den bredest muligt sammensatte kollektive "virkemiddelværktøjskasse", vil vandrådene have de bedste muligheder for at sikre en holistisk tilgang, synergi og omkostningseffektivitet. Ligeledes vil den lokale viden kunne nyttiggøres i vandrådet.

Det bør vurderes, om det vil være hensigtsmæssigt, at slå vandløbsvandrådet sammen med kvælstof- og fosforvandrådet til ét vandråd, der eventuelt arbejder på en mindre geografisk skala. Det vurderes nærmere i afsnit 6.5.

Det er vigtigt ved den eventuelle nedsættelse af kvælstof- og fosforvandråd at nyttiggøre erfaringerne fra evalueringen af første runde vandråd i kapitel 3 og 4. Først og fremmest er det meget vigtigt, at der bred accept blandt vandrådsmedlemmerne af den opgave, som vandrådet skal løse og ikke mindst rammerne herfor. Der er – det viser alle erfaringer - meget væsentlige interesser på spil, når indsatserne gælder kvælstof- og fosforreduktioner, så det er helt afgørende for, at vandrådsarbejdet kan blive en succes, at vandrådsmedlemmerne kender og accepterer rammerne for arbejdet, når vandrådsarbejdet igangsættes. Der bør således gennemføres en forventningsafstemning forud for vandrådsarbejdet igangsættelse, og det kan anbefales, at dette både sker på organisations- og medlemsniveau. Det er desuden væsentligt for vandrådernes succes, at de gives en helt klart afgrænset opgave og en klar ramme, og at der også for eventuelle kvælstof- og fosforvandråd afsættes den fornødne tid. Mere tid end forud for VP2 er ikke mindst vigtigt, hvis flere indsatser skal tænkes sammen.

Såfremt de ovenstående forudsætninger opfyldes, vil vandrådene have samme mulighed for at løse sin opgave med succes, som vandrådene havde med vandløbsindsatsen i 2014, hvor lokal viden blev nyttiggjort, og hvor indsatserne blev lokalt forankret.

Sammensætningen af vandrådene

Opgaven med at stille forslag til et samlet indsatsprogram for kvælstof- og fosforreduktion inden for et givent geografisk område har umiddelbart samme interessentmålgruppe, som vandrådene for vandløbsindsatsen. Der er lodsejer/erhvervsinteresser og natur- og miljøinteresser. De rekreative

interessegrupper er ikke umiddelbart lige så relevante i forhold til kvælstof- og fosforindsatsen, som i forhold til de fysiske forhold i vandløbene, men i første runde vandråd viste de rekreative organisationers store faglige viden om vandløbene at være en guldgrube for vandrådene. Derfor vurderes det, at rekreative interesseorganisationer i en kvælstof- og fosforkontekst med fokus på lokalområder også kan byde ind med lokal viden, som vil være brugbar.

Evalueringen af første runde vandråd i kapitel 3 viste, at det var hensigtsmæssigt med et maksimum på 20 medlemmer i hvert vandråd. Da opgaven i et kvælstof- og fosforvandråd modsvarer opgaven i vandløbsvandrådet, må det antages, at det vil være en fordel at bibeholde denne ramme, dog med mulighed for involvering af flere, hvis det viser sig at være relevant. Ved en udvidet tidsramme og med mulighed for etablering af lokale arbejdsgrupper, vil man formodentligt bedre kunne håndtere op til 20 medlemmer og endda flere. Sikring af en ligelig fordeling mellem interessentinteresserne er mindst lige så vigtig i et kvælstof- og fosforvandråd, som i vandløbsvandrådene, hvis der skal sikres lokal forankring og bred accept af de indsatser, som vandrådet foreslår. Det skyldes, at kvælstof- og fosforindsatsen i vandplanerne hidtil har vist sig at rumme endog meget store interessekonflikter. Det vil således være en meget vigtig opgave for sekretariatskommunerne at sikre en mere ligelig fordeling af medlemmer i vandrådene, end tilfældet var i anden planperiode.

6.4.1. Vandråd på hovedvandoplandsniveau og et kommunalt forankret sekretariat eller?

Det forudsættes, at kvælstof- og fosforvandrådene (ligesom vandløbsvandrådene) ikke skal ud og være med i forhandlinger med lodsejere om placering af virkemidler, vådområder og lignende, men alene skal bidrage med forslag til en "grov" fordeling af kvælstof- og fosforindsatsen. Med en sådan opgave er der flere fordele ved at fastholde, at vandrådene skal arbejde på hovedvandoplandsniveau eller delvandoplandsniveau, da indsatserne skal ske inden for relevante vandskel. Det bør dog i de helt store hovedvandoplande sikres, at arbejdet organiseres således, at medlemmerne har lokalt overblik i lokale arbejdsgrupper eller lign. Om Naturstyrelsen udmelder kvælstof- og fosforreduktionsbehovet på hovedvandoplandsniveau, delvandoplandsniveau eller på mindre skala kan betyde en del for organiseringen af vandrådene, idet lokalt kendskab har stor betydning i denne sammenhæng.

Vandrådene var, som bekendt, i første runde organiseret således, at en kommune inden for hovedvandoplandet varetog sekretariatsbetjeningen. Det skal afklares, om det også skal være kommuner, der sekretariatsbetjener eventuelle kommende kvælstof- og fosforvandråd. Kommunerne har erfaringer med både spildevandsområdet, sørestaureringer og vådområdeindsatser, men det ligger ikke inden for denne evalueringens ramme at vurdere, om kommunerne har tilstrækkelige kompetencer og erfaringer med øvrig kvælstof- og fosforregulering. Opgaven er dog meget politisk tung. Naturstyrelsen/staten har i mange

år stået for kvælstofindsatsen, og måske ville det give mere mening, at Naturstyrelsen stod for sekretariatsbetjeningen - enten alene eller i fælleskab med kommunerne. En uafhængig facilitator, som ikke tidligere har været involveret i kvælstof/fosfordebatten, kunne også overvejes.

6.4.2. Hvad mener interessenterne?

Det er alene **KTC**, der ikke mener, at vandrådene bør have en rolle i fastlæggelsen af nye indsatser på kvælstof- og fosforområdet. Alle øvrige af de forespurgte interesseorganisationer mente således, at man bør involvere vandråd ved fastsættelsen af forslag til kommende indsatser på kvælstof- og fosforområdet.

I forhold til at have vandråd, der rådgiver om kvælstof og fosfor, svarede **KTC**: *"Regulering og tilsyn på dette område hører til under staten. Vandrådene nedsættes for at rådgive kommunerne"*.

Nogle af de andre interesseorganisationer har andre kommentarer til involvering af vandråd på kvælstof- og fosforområdet. **Landbrug & Fødevarer** svarer: *"Vandråd (i en tilpasset form) bør bidrage til identifikation af virkemidler, herunder lokale virkemidler. Ved konkret implementering bør vandrådene bidrage til bedst mulig placering mv."*

I forlængelse heraf anfører **KL**: *"Det vil forlods 3. planperiode være relevant, at der er et katalog for N- og/eller P-indsatser – ligesom for 2. planperiodes vandløbsindsatser. Her vil rådene kunne få samme funktion som i 2. planperiode. Uanset dette kan rådene være med til at sikre synergi ml. og efficiens i vandløbs-, vådområde- og klimaindsatsen. Det er indsatser som er tæt knyttet til hinanden i den fysiske virkelighed og dermed også for borgerne"*.

Da det alene er **KTC**, der mener, at vandrådene ikke bør have en rolle i fastlæggelsen af nye indsatser på kvælstof- og fosforområdet, kan det konkluderes, at der er udbredt enighed blandt interessegrupperingerne om, at vandrådene har en fremtid også i forhold til kvælstof- og fosforområdet. Langt størstedelen af deltagerne i Blåt Fremdriftsforum ser dermed gerne, at vandrådene fortsætter arbejdet og også inddrages i fastlæggelsen af nye indsatser på kvælstof- og fosforområdet i VP3.

6.4.3. Sammenfatning af fordele og ulemper ved involvering af vandråd på kvælstof og fosforområdet

Hvis det forudsættes, at der på kvælstof- og fosforområdet indføres en målrettet regulering, og at der er et reduktionsbehov i tredje planperiode, som bl.a. skal nås ved anvendelse af kollektive virkemidler i form af vådområder mv., vil det være muligt at inddrage vandråd i fastlæggelsen af sådanne indsatser, fx på hovedvandoplandsniveau. Opgaven ligner den opgave, som vandrådene fik med vandløbene i 2014 og løste med succes. Der er mulighed for, at staten lægger en klar og afgrænset ramme for arbejdet, og de interesseorganisationer, der med fordel kunne deltage i vandrådene, er de samme. Ved at give de nye

kvælstof- og fosforvandråd en bred vifte af kollektive virkemidler, der også indbefatter spildevandsindsatser, vil det være muligt for vandrådene at sammensætte et forslag til indsatsprogram, der sikrer synergi og sammenhæng på tværs, omkostningseffektivitet samt med den bedst mulige anvendelse af den lokale viden i vandrådet. Det forudsættes samtidig, at vandrådene alene skal bidrage med forslag til en overordnet ”grov” fordeling af kvælstof- og fosforindsatsen (ligesom vandløbsvandrådene) og således ikke skal ud og være med i forhandlinger med lodsejere om placering af virkemidlerne.

Der er vigtigt, at være opmærksom på, at alle erfaringer viser, at der er meget væsentlige interesser på spil, når indsatserne gælder kvælstof- og fosforreduktioner. Det er derfor helt afgørende for, at vandrådsarbejdet kan blive en succes, at vandrådsmedlemmerne kender og accepterer rammerne for den indsats, der skal gennemføres, når arbejdet igangsættes. Det gælder især den økonomiske ramme og princippet om omkostningseffektivitet ved valg af virkemidler.

Da vådområdeindsatsen i dag gennemføres i et andet regi end vandråd, dvs. med vandoplandsstyregrupper, skal det desuden sikres, at erfaringer og viden fra dette arbejde overføres til vandrådene.

Det skal herudover afklares, hvilken geografisk skala arbejdet mest hensigtsmæssigt kan foregå på, samt hvem der skal stå for sekretariatsbetjeningen af et eventuelt vandrådsarbejde på kvælstof- og fosforområdet.

Samlet set er der grundlag for at antage, at nedsættelsen af kommende kvælstof- og fosforvandråd har potentiale til at kunne blive den samme succes, som vandløbsvandrådene var, såfremt alle vandrådsmedlemmer går konstruktivt til opgaven, såfremt vandrådene gives tilstrækkelig tid til at løse opgaven, og såfremt at sekretariatsbetjeningen har tilstrækkelige ressourcer til at yde en dedikeret indsats – ikke mindst i betragtning af de væsentlige interessekonflikter, der er på området.

6.5. Et eller to vandråd?

Som det fremstår ovenfor synes betingelserne at være til stede for, at vandråd forud for VP3 med succes kan inddrages i udarbejdelsen af forslag til indsatsprogram – både på vandløbsområdet og på dele af kvælstof- og fosforområdet. Spørgsmålet er herefter, om alle opgaverne skal samles i et vandråd, som rådgiver på alle indsatsområder eller to vandråd: et vandløbsvandråd og et kvælstof- og fosforvandråd. Nedenfor vurderes fordele og ulemper ved begge vandrådsorganisationsformer.

Fordelene ved at samle arbejdet med vandplanindsatserne i VP3 i ét vandråd er, at man sikrer at interessenterne ikke bliver overbebyrdet med ”for mange” råd og opgaver. Desuden samles viden, sparring og kompetencer i et råd. Der ville kunne blive arbejdet med vandområderne i en helhedsorienteret tilgang,

hvor synergier mellem indsatser sikres. Kommunerne og/eller Naturstyrelsen ville have kun et råd, som de skal arbejde sammen med og facilitere proces for, hvilket ville lette *procesdelen* af vandrådsarbejdet og evt. spare ressourcer. Derudover vil man ved at lave ét vandråd kunne trække på erfaringerne fra VP2-vandrådene i et samlet vandråd.

Ulemperne ved kun at have et vandråd er, at tiden igen bliver afgørende for succes. Med flere indsatsområder vil der skulle afsættes mere tid, og spørgsmålet er om 8-12 måneder er nok til både at tage fat på både vandløbsindsats og kvælstof- og fosforindsats, herunder formodentlig også dele af søindsatsen og vådområdeindsatsen!

Fordelene ved at have to råd er, at man ved at opretholde rene "vandløbsvandråd" kan sikre effektivitet, idet man kan trække på mange af de samme ressourcer og interessenter, som har arbejdet med vandråd i første runde på vandløbsindsatsen, uden at arbejdet "forstyrres" af det store og nye uafprøvede arbejde, som det vil være også at foreslå indsatser på kvælstof- og fosforområdet. Samtidig muliggør to vandråd, at sekretariatsarbejdet kan fordeles på forskellige myndigheder alt efter kompetencer, fx således at kommunerne fortsat fungerer som sekretariat for vandløbsvandrådet, men fx staten kunne varetage sekretariatsfunktion for vandrådene for den kollektive kvælstof- og fosforindsats. Som nævnt er kvælstof- og fosforindsatsen også et "politisk tungt område", og ved en opdeling i to vandråd ville det ikke "gå ud over" vandløbsindsatsen, hvis det uprøvede vandrådsarbejde med kvælstof- og fosforindsatsen – mod forventning – skulle kuldsejle. Ulemperne ved at have 2 vandråd er, at det vil kræve involvering af flere interessenter til arbejdet. Erfaringerne fra vandrådsarbejdet har vist, jf. denne evaluering, at især interessenterne på beskyttersiden havde svært ved at skaffe repræsentanter. Med to råd ville dette blive endnu sværere. Spørgsmålet er således populært sagt, om der er borgere nok til al den inddragelse? Det kan heller ikke forventes, at de samme mennesker har ressourcer til at deltage i flere forskellige vandråd på samme tid, hvis fokus og engagement skal bibeholdes. Det kan anbefales, at disse forhold – og eventuelt andre – tages i betragtning forud for en kommende beslutning om organiseringen af vandråd forud for VP3.

6.6. Sammenfatning og anbefalinger

På baggrund af den ovenstående vurdering af mulig involvering af interessenter i fastlæggelsen af nye indsatser i VP3, kan det konkluderes, at de grundlæggende forudsætninger er til stede for med succes at involvere vandrådene – både endnu en gang i vandløbsindsatsen samt i den eventuelle del af en kvælstof- og fosforindsats, som måtte skulle nås ved anvendelse af kollektive virkemidler.

Omvendt synes forudsætningerne for at inddrage vandråd i fastsættelsen af spildevandsindsatser af hensyn til vandløbene imidlertid ikke at være til stede, dels fordi det vurderes, at langt hovedparten af de fornødne indsatser allerede er fastsat i VP1 og VP2, dels fordi der er meget få løsningsmuligheder at vælge mellem,

og der derfor ikke er mulighed for, at vandrådene kan få væsentlig indflydelse. Det kan dog anbefales, at kommende vandløbsvandråd får mulighed for, at foreslå spildevandsindsatser, hvis det er vandrådets vurdering, at en spildevandsindsats helt eller delvist og omkostningseffektivt kan erstatte en vandløbsrestaureringsindsats. Det forudsætter, at vejledningen til vandrådernes arbejde og virkemiddelkataloget indeholder de fornødne oplysninger om spildevandsindsatsernes effekt og økonomi. Det kan endvidere, som nævnt, også vise sig relevant at foreslå nye spildevandsindsatser, hvis det som led i en kvælstof- og fosforindsats viser sig omkostningseffektivt i relation til at nå miljømålene for søer og kystvande.

Fordelene ved at lade vandrådene foreslå indsatser på vandløbsområdet igen forud for VP3 er, at man kan udnytte de gode erfaringer man har fået fra VP2, og at vandrådene kan finde gode lokale løsninger, der kan skabes lokalt engagement og accept af indsatserne. De grundlæggende elementer i vandrådspakken fra VP2 kan overføres til VP3- arbejdet. Det er dog vigtigt, at vandrådene får mere tid til opgaven – mellem 8-12 måneder - og at den ligelige fordeling sikres i højere grad, end tilfældet var i vandrådene forud for VP2. På kvælstof- og fosforområdet forventes indført en målrettet regulering. I det omfang, der i den sammenhæng skal anvendes kollektive virkemidler i form af vådområder mv., vil det være muligt at inddrage vandråd i fastlæggelsen af sådanne indsatser, fx på hovedvandoplandsniveau. Opgaven ligner den opgave, som vandrådene fik med vandløbene i 2014 og løste med succes. Der er mulighed for, at staten lægger en klar og afgrænset ramme for arbejdet, og de interesseorganisationer, der med fordel kunne deltage i vandrådene, er de samme. Ved at give de nye kvælstof- og fosforvandråd en bred vifte af kollektive virkemidler, der også indbefatter spildevandsindsatser, vil det være muligt for vandrådene at sammensætte et forslag til et overordnet indsatsprogram, der sikrer synergi og sammenhæng på tværs, omkostningseffektivitet samt den bedst mulige anvendelse af den lokale viden i vandrådet. Det vil forhåbentlig også føre til en større lokal forankring og en grundlæggende accept af gennemførelsen af indsatserne. Det er dog en væsentlig forudsætning for, at vandrådsarbejdet bliver en succes, at der blandt vandrådsmedlemmerne er bred accept af den opgave, der skal løses, ikke mindst rammerne herfor.

Der kan identificeres fordele ved kun at oprette ét vandråd, som både rådgiver på vandløbsområdet og kvælstof- og fosforområdet. Det er dog ikke sikkert, at 8-12 måneder i givet fald vil være nok tid til dette store arbejde. Der kan ligeledes identificeres fordele ved at oprette to vandråd; et vandløbsvandråd og et kvælstof- og fosforvandråd. Det kan således anbefales, at fordele og ulemper ved et eller to vandråd (beskrevet i afsnit 6.5) tages i betragtning forud for en kommende beslutning om organiseringen af vandråd forud for VP3.

Vandrammedirektivet foreskriver, at alle vandområder skal opnå god økologisk tilstand senest i 2027. Hvis dette skal nås, vil det formodentlig forudsætte, at de enkelte indsatser tænkes sammen. Her virker

konceptet med en økosystembaseret tilgang, som et oplagt område at integrere i vandplanlægningen, og her kan vandrådene spille en væsentlig rolle. Ved en sådan tilgang er man tvunget til at arbejde på tværs af enkelt vandområder. Hvorfor arbejdes der fx enkeltvis med de fysiske forhold i vandløbet, når et vandløb samlet set er påvirket af flere faktorer? Der tænkes her på spildevandspåvirkninger, påvirkning fra de diffuse kilder, vandindvinding og klimaændringerne, som også påvirker vandløbene. Der kan identificeres mange fordele ved at have vandråd, der arbejder med en helhedsorienteret og integreret vandplanlægningstilgang. En integreret tilgang vil måske endda gøre opgaven mere interessant for andre interessentgrupper. Måske skulle man lade det være muligt, at andre interessenter kan træde ind, når ny faglighed skal på banen, især med tanke på aldersniveauet i de nuværende vandråd.

Denne evaluering har vist, at forudsætninger er til stede for både - til en vis grad - at involvere vandrådene i udmøntningen af VP2-indsatserne og i fastlæggelsen af nye indsatser på en række indsatsområder forud for VP3. Der synes, at være en åbenlys fordel ved at lade vandrådene arbejde videre, når VP2 vedtages, og fastholde vandrådsmedlemmernes engagement over tid. Dette vil blandt andet sikres kontinuerlighed i vandrådsarbejdet og en opbygning af viden og læring internt i vandrådet mellem nøgleinteressenter og kommuner, der også vil sikre rutine og knowhow i forhold til, hvorledes vandrådsarbejde bedst gøres, forud for VP3.

7. Litteraturliste

- Dalgaard, T., Hansen, B., Hasler, B., Hertel, O., Hutchings, N.J., Jacobsen, B.H., Jensen, L.S., Kronvang, B., Olesen, J.E., Schjørring, J.K., Kristensen, I.S., Graversgaard, M., Termansen, M., Vejre, H. (2014). Policies for agricultural nitrogen management—trends, challenges and prospects for improved efficiency in Denmark. *Environmental Research Letters*. 9.
- Dalgaard, A.L. (2015). De danske vandråd – en kvalitativ undersøgelse af to vandrådsprocesser i 2014. Kandidatspeciale. Institut for Geovidenskab og Naturforvaltning. Københavns Universitet.
- Eriksen, J., (red) Jensen, P.N., (red) Jacobsen, B.H., (red) et al. (2014). Virkemidler til realisering af 2. generations vandplaner og målrettet arealregulering. DCA Rapport nr. 052. December 2014.
- Graversgaard, M., Gertz, F., Wiborg, I.A., Kjeldsen, C., & Dalgaard, T. (2015a). Vandråd – et nybrud i dansk vandforvaltning. *Vand og Jord*. Vol. 22. Nr. 1.
- Graversgaard, M., Kjeldsen, C., & Dalgaard, T. (2015b). Gode erfaringer med 1. generation af vandråd. *Teknik og Miljø*. Nr. 3.
- Graversgaard, M., Kjeldsen, C., & Dalgaard, T. (2015c). Evaluating participation in WFD in Denmark: Does participation lead to better outcome? *Ikke udgivet*.
- Graversgaard, M., Jacobsen, B. H., Kjeldsen, C., & Dalgaard, T. (2015d). Evaluating outcomes from public participation and environmental decision making. *Ikke udgivet*.
- Højberg, A.L., Windolf, J., Børgesen, C.D., Troldborg, L., Tornbjerg, H., Blicher-Mathiesen, G., Kronvang, B., Thodsen, H & Ernsten, V. (2015). National kvælstofmodel Oplandsmodel til belastning og virkemidler Metode rapport. De Nationale Geologiske Undersøgelser for Danmark og Grønland, GEUS.
- Lundmark, C. & Jonsson, G. (2014). Prospects for learning in river management: exploring the initial implementation of the Water Framework Directive in a Swedish river basin, *Environmental Education Research*, 20(2), s. 161-176.

- Miljøministeriet, (2013). Lov om vandplanlægning: LOV nr. 1606 af 26/12/2013. Hentet den 27.09.2015 fra Retsinformation: <https://www.retsinformation.dk/forms/r0710.aspx?id=161126>
- Miljøministeriet, (2014). Bekendtgørelse om vandråd, vandråds samarbejde med kommunalbestyrelser og samarbejde mellem kommunalbestyrelser i et hovedvandopland om udarbejdelse af forslag til indsatsprogrammets supplerende vandløbsforanstaltninger: LBK nr. 121 af 07/02/2014. Hentet den 27/09/2015 på retsinformation: <https://www.retsinformation.dk/forms/R0710.aspx?id=161672>
- Miljøministeriet, (2015). Pilotprojekt for ny målrettet arealregulering Afprøvning af prototyper for kvælstofreguleringsmodeller. Miljøstyrelsen.
- Naturstyrelsen, (2014a). Basisanalyse For Vandområdeplaner 2015-2021. Overfladevandets og grundvandets karakteristika Påvirkning og arealanvendelse Tilstand og risikovurdering. Miljøministeriet. Naturstyrelsen.
- Naturstyrelsen, (2014b). Vejledning til kommuner og vandråd om arbejde med forslag til indsatsprogrammer for vandløbsindsatsen. Miljøministeriet. Naturstyrelsen.
- Natur og landbrugskommissionen, (2013). Natur og Landbrug – en ny start.
- Refsgaard J.C., Hansen A.L., He X, Jacobsen B.H., Gertz, F. (2014). NiCA grundlag for differentieret regulering af nitratudledning. NiCA Technical Note, Oktober 2014.
- Svendborg Kommune, (2014). Referat af 3. vandrådsmøde Det Sydfynske Øhav af den 18. juni 2014. Hentet den 27/09/2015 fra Svendborg Kommune: http://www.svendborg.dk/sites/default/files/referat_fra_3_vandradsmoede_i_dsoe_-_endelig_2.pdf
- Søndergaard, M., Lauridsen, T.L., Jensen, H., Egemose, S. & Reitzel, K. (2015). Vejledning for gennemførelse af sørestaurering. Aarhus Universitet, DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi, 42 s. - Videnskabelig rapport fra DCE - Nationalt Center for Miljø og Energi nr. 149. <http://dce2.au.dk/pub/SR149.pdf>

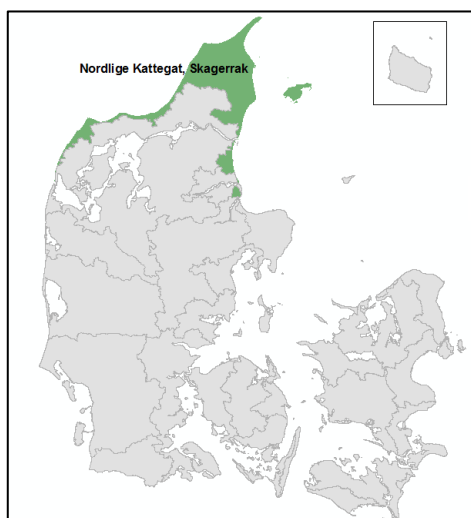
Bilag

Bilag 1. Forklaring på overestimering af placering af okkerrens anlæg

Overestimeringen skyldes primært, at der i det indmeldte GIS-system har været vanskeligheder ved at placere okkerrens anlæg i sidevandløb (type 1 vandløb).

Vandløbene er delt op i: Type 1 vandløb med en bundbredde på <2 m, Type 2 vandløb med en bundbredde på 2-10 m og Type 3 vandløb med en bundbredde på >10 m. Priserne for etablering af virkemidler i de forskellige vandløbstyper er selvfølgelig forskellig. Kommunerne har det lokale kendskab til, om okkerudledninger kommer direkte i hovedløbet (type 2 eller 3) eller via et sideløb (type 1.). Derfor er der stor forskel i pris alt efter om et okkerrens anlæg placeres i et type 1 eller type 2 vandløb. Prisen for et okkeranlæg i type 1 vandløb er 1,226 mio. kr. Prisen for et okkeranlæg i type 2 vandløb er 2,91 mio. kr. (jf. virkemiddelkatalog, 2014). Dette giver en forskel på 1,68 mio.kr. Okkerrens anlæggene skal naturligvis placeres i de vandløb, hvor de fungerer bedst. Det vil som oftest sige tættest på kilden. Derfor har de to hovedvandoplande (1.8 og 1.10) flere steder valgt at lægge anlæggene i sideløbene, hvor det GIS-baserede værktøj derimod har peget på hovedløbet. Således vil det pga. indberetningsteknikken i IT-programmet fremstå som et okkeranlæg i hovedløbet, altså et dyrt anlæg, og derfor vil prisen i princippet blive 1,68 mio. for høj. Der skal laves en forundersøgelse for hvert anlæg, før den endelige placering af anlægget foretages. Okkerindholdet måles i den forbindelse op gennem vandløbet, og anlægget lægges, hvor der kan fældes mest okker. Placeringen vil fremadrettet blive fastlagt af kommunen, og det må vurderes, at prisen sandsynligvis i praksis vil være mindre end estimeret.

Bilag 2. Beskrivelse af hvordan vandråd har fungeret i hvert enkelt hovedvandopland

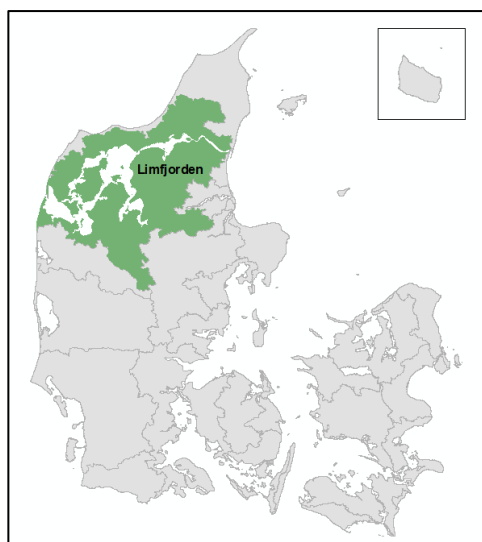

Hovedvandopland 1.1. Nordlige Kattegat-Skagerrak havde

Frederikshavn Kommune som sekretariatskommune.

Hovedvandoplandet er et af de forholdsvis store hovedvandoplande (2660 km²). 10 kommuner havde indsatser i hovedvandoplandet. I hovedvandopland Kattegat-Skagerrak var der krav om indsats som skulle sikre god tilstand på 207 km vandløbsstrækning. På baggrund af vandrådets og kommunernes forslag til vandløbsindsatser, var der i høringsforslaget til VP2 indsatser, som vurderes at føre til sikre god tilstand på 555 km vandløbsstrækning. Der var et krav om fjernelse af 12 spærringer, og der blev indsendt forslag på 13

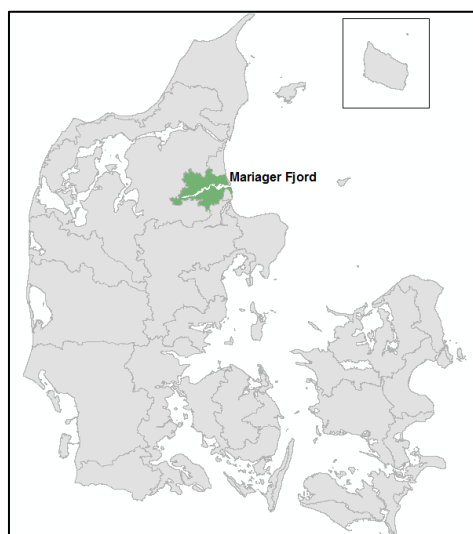
spærringer. Samtidig har hovedvandoplandet holdt sig inden for den økonomiske ramme på 73,3 mio. kr., idet der er indsendt forslag for 73,25 mio. kr.

Hovedvandopland 1.2 Limfjorden havde Aalborg Kommune, ved

Limfjordsrådets Sekretariat, varetog sekretariatsbetjeningen af vandrådet i hovedvandopland Limfjorden, og mødeledelsen blev i den forbindelse varetaget af Limfjordsrådets politiske formandskab. Hovedvandoplandet er det største hovedvandopland i Danmark (7598 km²). 18 kommuner havde indsatser i hovedvandoplandet. I hovedvandopland Limfjorden var der krav om indsats, som skulle sikre god tilstand på 311 km vandløb. På baggrund af vandrådets og kommunernes forslag til vandløbsindsatser, var der i høringsforslaget til VP2 indsatser, som kan sikre god tilstand på 521 km. Der var et krav om fjernelse af 37 spærringer, og der blev

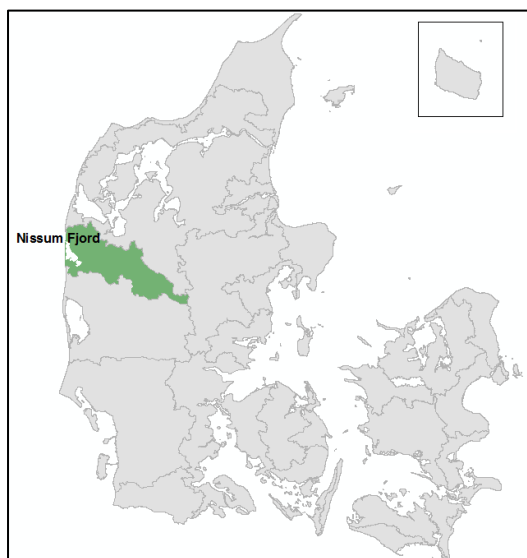
indsendt forslag på fjernelse af 39 spærringer. Der var et krav om etablering af 2 okkerrensaneanlæg, og 2 okkerrensaneanlæg var at finde i VP2-høringsforslaget. Hovedvandopland Limfjorden har overholdt den økonomiske ramme på 125,6 mio. kr. med et indsendt forslag på 124,9 mio. kr.

Hovedvandopland 1.3 Mariager Fjord havde Mariagerfjord

Kommune som sekretariatskommune. Hovedvandoplandet er det andet mindste hovedvandopland i Danmark (574 km²). 3 kommuner havde indsatser i hovedvandoplandet. I hovedvandopland Mariagerfjord var der krav om indsats, som skulle sikre god tilstand på 18 km vandløb. På baggrund af vandrådets og kommunernes forslag til vandløbsindsatser, var der i høringsforslaget til VP2 indsatser, som skal sikre god tilstand på 48 km vandløb. Der var krav om fjernelse af 6 spærringer, og der blev indsendt forslag på 9 spærringer. Hovedvandoplandet har nogenlunde holdt sig inden for den økonomiske ramme på 9,2 mio. kr., idet der er indsendt forslag

på 9,3 mio. kr., dvs. 100.000 kr. over rammen.

Hovedvandopland 1.4 Nissum Fjord havde Holstebro Kommune

som sekretariatskommune. Hovedvandoplandet er et mellemstort hovedvandopland (1632 km²). 7 kommuner havde indsatser i hovedvandoplandet. I hovedvandopland Nissum Fjord var der krav om indsats, som skulle sikre god tilstand på 99 km vandløb. På baggrund af vandrådets og kommunernes forslag til vandløbsindsatser, var der i høringsforslaget til VP2 indsatser, som skal sikre god tilstand på 127 km vandløb. Der var et krav om fjernelse af 5 spærringer, og der blev indsendt forslag på 3 spærringer. De manglende indrapporterede spærringer skyldes formentlig fejl i det GIS-baserede IT-værktøj (jf. afsnit 3.3). Der

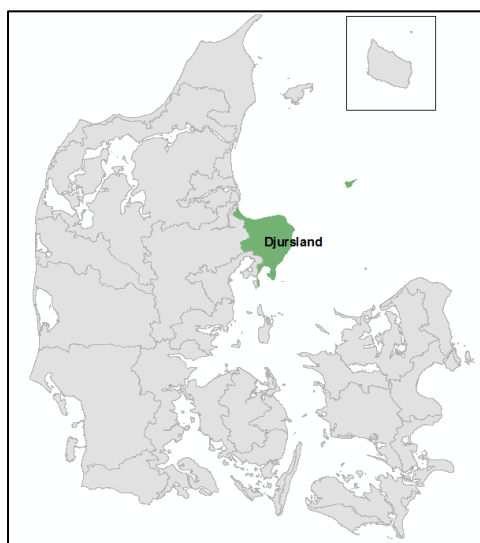
var et krav om etablering af 2 okkerrensaneanlæg, og fremsat forslag om 3 okkerrensaneanlæg.

Hovedvandoplandet har holdt sig inden for den økonomiske ramme på 37,5 mio. kr. med et indsendt forslag på 35,5 mio.

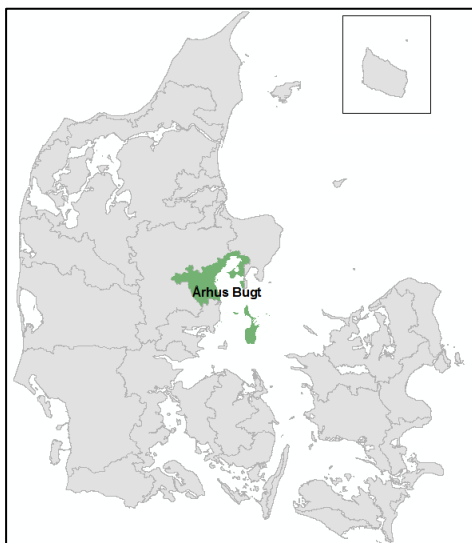
Hovedvandopland 1.5 Randers Fjord havde Viborg Kommune som sekretariatskommune. Hovedvandoplandet er det sjette største hovedvandopland i Danmark (3257 km²). 10 kommuner havde indsatser i hovedvandoplandet. I hovedvandopland Randers Fjord var der krav om indsats, som skulle sikre god tilstand på 127 km vandløb. På baggrund af vandrådets og kommunernes forslag til vandløbsindsatser, var der i høringsforslaget til VP2 indsatser, som skal sikre god tilstand på 390 km vandløb. Der var et krav om fjernelse af 19 spærringer, og der blev indsendt forslag på fjernelse af 43 spærringer. Samtidig har hovedvandoplandet fundet et okkerrensaneanlæg, selv om dette ikke var krævet i rammen.

Hovedvandoplandet har holdt sig nogenlunde inden for den økonomiske ramme på 53,4 mio. kr. med et indsendt forslag på 53,43 mio. kr.

Hovedvandopland 1.6 Djursland havde Norddjurs Kommune som sekretariatskommune. Hovedvandoplandet er et af de mindre hovedvandoplande i Danmark (1011 km²). 2 kommuner havde indsatser i hovedvandoplandet. I hovedvandopland Djursland var der krav om indsats, som skulle sikre god tilstand på 34 km vandløb. På baggrund af vandrådets og kommunernes forslag til vandløbsindsatser, var der i høringsforslaget til VP2 indsatser, som skal sikre god tilstand på 146 km. Samtidig har hovedvandoplandet vandløb. Der var et krav om fjernelse af 1 spærring, og der blev indsendt forslag på fjernelse af 3 spærringer. holdt sig inden for den økonomiske ramme på 12,2 mio. kr. med et indsendt forslag på

12,19 mio. kr.

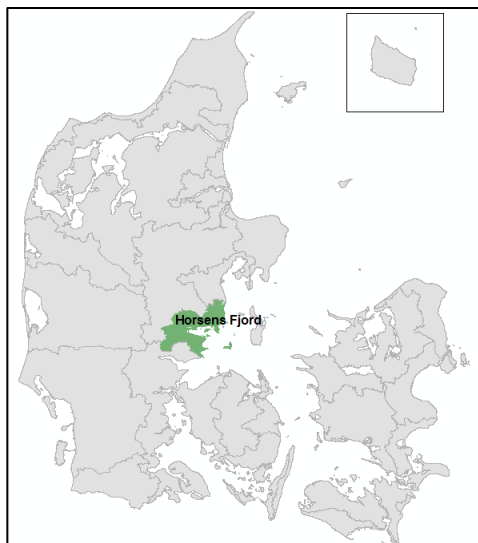
Hovedvandopland 1.7 Aarhus Bugt havde Aarhus Kommune som sekretariatskommune. Hovedvandoplandet er et af de mindre hovedvandoplande i Danmark (775 km²). 7 kommuner havde indsatser i hovedvandoplandet. I hovedvandopland Aarhus Bugt var der krav om indsats, som skulle sikre god tilstand på 24 km vandløb. På baggrund af vandrådets og kommunernes forslag til vandløbsindsatser, var der i høringsforslaget til VP2 indsatser, som skal sikre god tilstand på 59 km vandløb. Der var et krav om fjernelse af 2 spærringer, og der blev indsendt forslag på fjernelse af 3 spærringer. Samtidig har hovedvandoplandet holdt sig inden for den økonomiske ramme på 10,2 mio. kr. med et indsendt

forslag på 10,16 mio. kr.

Hovedvandopland 1.8 Ringkøbing Fjord havde Ringkøbing Skjern Kommune som sekretariatskommune. Hovedvandoplandet det fjerde største hovedvandopland i Danmark (3494 km²). 9 kommuner havde indsatser i hovedvandoplandet. I hovedvandopland Ringkøbing Fjord var der krav om indsats, som skulle sikre god tilstand på 178 km vandløb. På baggrund af vandrådets og kommunernes forslag til vandløbsindsatser, var der i høringsforslaget til VP2 indsatser, som skal sikre god tilstand på 342 km vandløb. Der var et krav om fjernelse af 7 spærringer, og der blev indsendt forslag på 9 spærringer. Der var et krav om etablering af 13 okkerrensaneanlæg, og 13 okkerrensaneanlæg er fundet.

Hovedvandoplandet har ikke holdt den økonomiske ramme på 80,4 mio. kr. med et indsendt forslag på 93,4 mio. kr. pga. okkerindberetningsfejlen, se bilag 1.

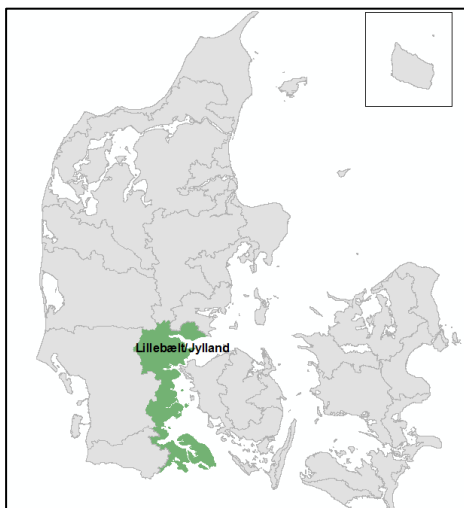

Hovedvandopland 1.9 Horsens Fjord havde Hedensted Kommune som sekretariatskommune. Hovedvandoplandet er et af de mindre hovedvandoplande i Danmark (794 km²). 6 kommuner havde indsatser i hovedvandoplandet. I hovedvandopland Horsens Fjord var der krav om indsats, som skulle sikre god tilstand på 38 km vandløb. På baggrund af vandrådets og kommunernes forslag til vandløbsindsatser, var der i høringsforslaget til VP2 indsatser, som skal sikre god tilstand på 83 km vandløb. Der var et krav om fjernelse af 2 spærringer, og der blev indsendt forslag på 7 spærringer. Hovedvandoplandet har ikke overholdt den økonomiske ramme på 13,6 mio. kr. med et indsendt forslag på 14,4 mio. kr.

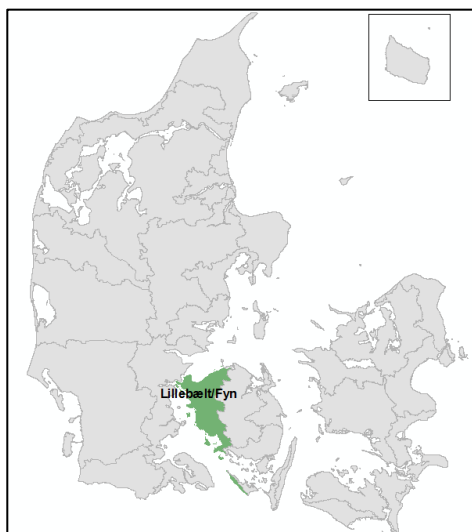
Hovedvandopland 1.10 Vadehavet havde Esbjerg Kommune som sekretariatskommune. Hovedvandoplandet det tredje største hovedvandopland i Danmark (4429 km²). 10 kommuner havde indsatser i hovedvandoplandet. I hovedvandopland Vadehavet var der krav om indsats, som skulle sikre god tilstand på 146 km vandløb. På baggrund af vandrådets og kommunernes forslag til vandløbsindsatser, var der i høringsforslaget til VP2 indsatser, som skal sikre god tilstand på 420 km vandløb. Der var et krav om fjernelse af 9 spærringer, og der blev indsendt forslag på 11 spærringer. Der var et krav om etablering af 21 okkerrensaneanlæg, og 23 okkerrensaneanlæg er fundet. Hovedvandoplandet har ikke

overholdt den økonomiske ramme på 82,1 mio. kr. med et indsendt forslag på 93,2 mio. kr. pga. okkerindberetningsfejlen, se bilag 1.

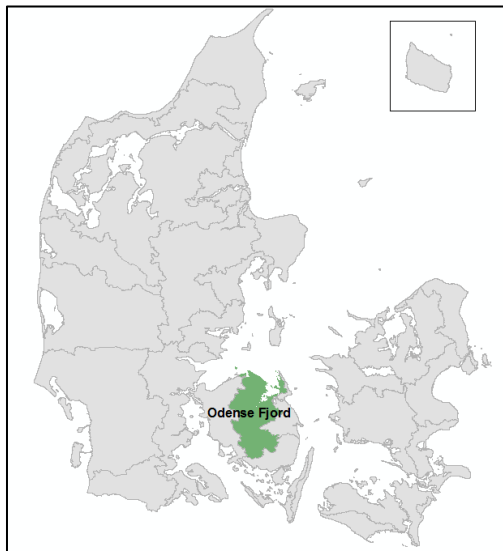
Hovedvandopland 1.11 Lillebælt-Jylland havde Kolding Kommune som sekretariatskommune. Hovedvandoplandet er et af de større hovedvandoplande i Danmark (2373 km²). 9 kommuner havde indsatser i hovedvandoplandet. I hovedvandopland Lillebælt-Jylland var der krav om indsats, som skulle sikre god tilstand på 65 km vandløb. På baggrund af vandrådets og kommunernes forslag til vandløbsindsatser, var der i høringsforslaget til VP2 indsatser, som skal sikre god tilstand på 167 km vandløb. Der var et krav om fjernelse af 11 spærringer, og der blev indsendt forslag på fjernelse af 14 spærringer. Hovedvandoplandet har overholdt den

økonomiske ramme på 27,3 mio. kr. med et indsendt forslag på 25,6 mio. kr.

Hovedvandopland 1.12 Lillebælt-Fyn havde Assens Kommune som sekretariatskommune. Hovedvandoplandet er et af de mindre hovedvandoplande i Danmark (990 km²). 6 kommuner havde indsatser i hovedvandoplandet. I hovedvandopland Lillebælt-Fyn var der krav om indsats, som skulle sikre god tilstand på 13 km vandløb. På baggrund af vandrådets og kommunernes forslag til vandløbsindsatser, var der i høringsforslaget til VP2 indsatser, som skal sikre god tilstand på 67 km vandløb. Der var et krav om fjernelse af 13 spærringer, og der blev indsendt forslag på fjernelse af 16 spærringer. Hovedvandoplandet har holdt den

økonomiske ramme på 13,8 mio. kr. med et indsendt forslag på 13,35 mio. kr.

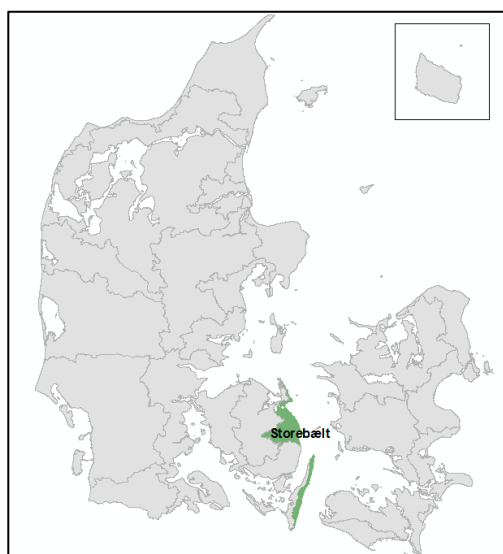

Hovedvandopland 1.13 Odense Fjord havde Odense

Kommune som sekretariatskommune. Hovedvandoplandet er et af de mindre hovedvandoplande i Danmark (1193 km²). 7 kommuner havde indsatser i hovedvandoplandet. I

hovedvandopland Odense Fjord var der krav om indsats, som skulle sikre god tilstand på 19 km vandløb. På baggrund af vandrådets og kommunernes forslag til vandløbsindsatser, var der i høringsforslaget til VP2 indsatser, som skal sikre god tilstand på 49 km vandløb. Der var et krav om fjernelse af 18 spærringer, og der blev indsendt forslag på fjernelse af 16 spærringer. Hovedvandoplandet har holdt den økonomiske

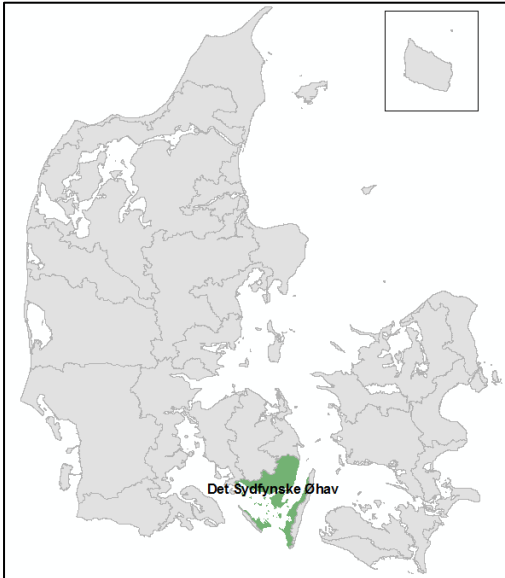
ramme på 17,2 mio. kr. med et indsendt forslag på 16,8 mio. kr.

Hovedvandopland 1.14 Storebælt havde Nyborg Kommune

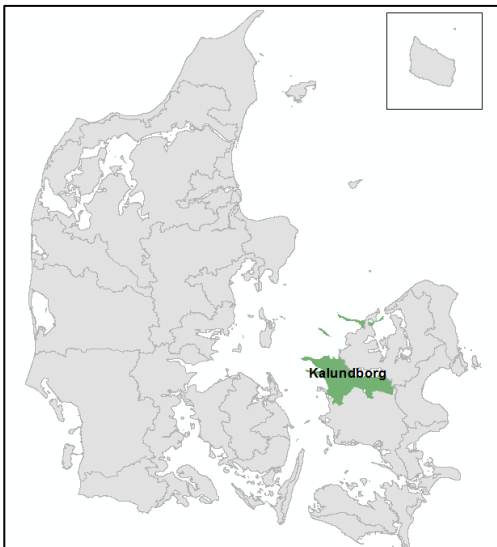
som sekretariatskommune. Hovedvandoplandet er det mindste hovedvandopland i Danmark (538 km²). 5 kommuner havde indsatser i hovedvandoplandet. I hovedvandopland Storebælt var der krav om indsats, som skulle sikre god tilstand på 6 km vandløb. På baggrund af vandrådets og kommunernes forslag til vandløbsindsatser, var der i høringsforslaget til VP2 indsatser, som skal sikre god tilstand på 22 km vandløb. Der var et krav om fjernelse af 4 spærringer, og der blev indsendt forslag på fjernelse af 9 spærringer. Hovedvandoplandet har nogenlunde overholdt den økonomiske ramme på 4,9 mio. kr. med et

indsendt forslag på 4,95 mio. kr.

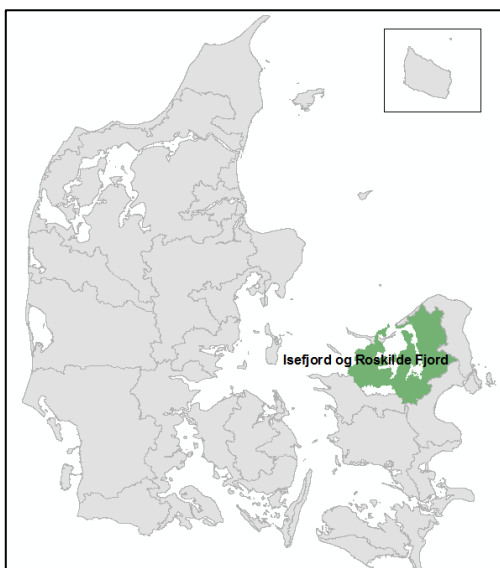
Hovedvandopland 1.15 Det Sydfynske Øhav havde Svendborg Kommune som sekretariatskommune. Hovedvandoplandet er et af de mindste hovedvandoplande i Danmark (765 km²). 5 kommuner havde indsatser i hovedvandoplandet. I hovedvandopland Det Sydfynske Øhav var der krav om indsats, som skulle sikre god tilstand på 6 km vandløb. På baggrund af vandrådets og kommunernes forslag til vandløbsindsatser, var der i høringsforslaget til VP2 indsatser, som skal sikre god tilstand på 46 km vandløb. Der var et krav om fjernelse af 10 spærringer, og der blev indsendt forslag på fjernelse af 16 spærringer. Hovedvandoplandet har overholdt den økonomiske

ramme på 9,1 mio. kr. med et indsendt forslag på 9,08 mio. kr.

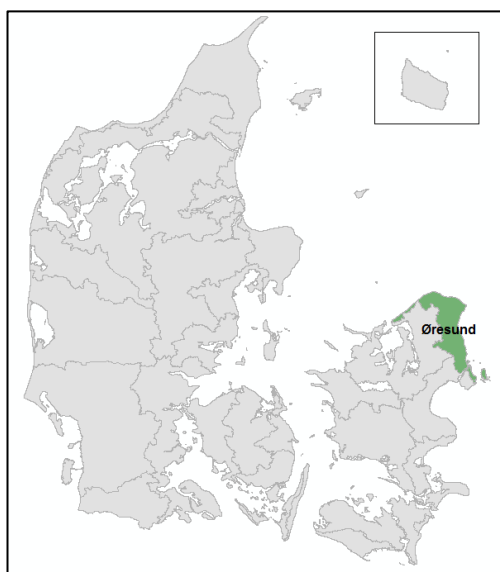
Hovedvandopland 2.1 Kalundborg havde Kalundborg Kommune som sekretariatskommune. Hovedvandoplandet er et af de mindre hovedvandoplande i Danmark (983 km²). 6 kommuner havde indsatser i hovedvandoplandet. I hovedvandopland Kalundborg var der krav om indsats, som skulle sikre god tilstand på 34 km vandløb. På baggrund af vandrådets og kommunernes forslag til vandløbsindsatser, var der i høringsforslaget til VP2 indsatser, som skal sikre god tilstand på 56 km vandløb. Der var et krav om fjernelse af 4 spærringer, og der blev indsendt forslag på fjernelse af 4 spærringer. Hovedvandoplandet har overholdt den økonomiske ramme på 14,7 mio. kr. med et indsendt forslag

på 14,7 mio. kr.

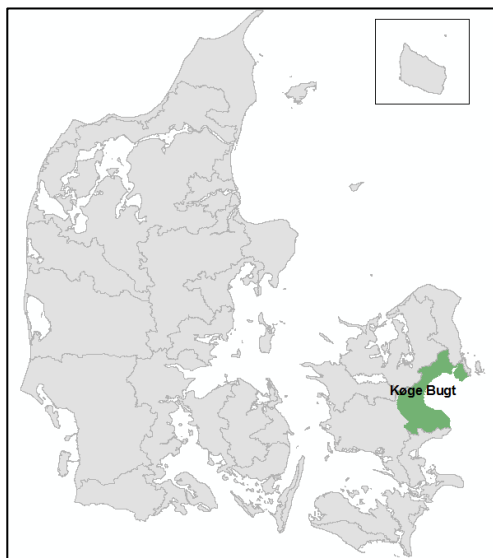
Hovedvandopland 2.2 Isefjord-Roskilde Fjord havde Roskilde Kommune som sekretariatskommune. Hovedvandoplandet er et af de større hovedvandoplande i Danmark (1943 km²). 20 kommuner havde indsatser i hovedvandoplandet. I hovedvandopland Isefjord-Roskilde Fjord var der krav om indsats, som skulle sikre god tilstand på 48 km vandløb. På baggrund af vandrådets og kommunernes forslag til vandløbsindsatser, var der i høringsforslaget til VP2 indsatser, som skal sikre god tilstand på 150 km vandløb. Der var et krav om fjernelse af 1 spærring, men der blev ikke indsendt forslag på fjernelse af nogen spærringer. Hovedvandoplandet har

overholdt den økonomiske ramme på 17,7 mio. kr. med et indsendt forslag på 17,2 mio. kr.

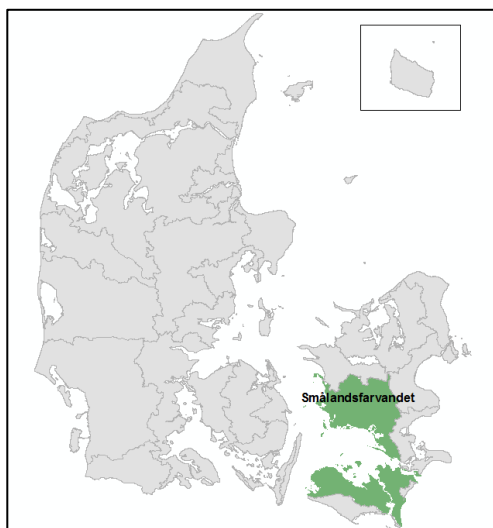
Hovedvandopland 2.3 Øresund havde Gribskov Kommune som sekretariatskommune. Hovedvandoplandet er et af de mindre hovedvandoplande i Danmark (816 km²). 17 kommuner havde indsatser i hovedvandoplandet. I hovedvandopland Øresund var der krav om indsats, som skulle sikre god tilstand på 20 km vandløb. På baggrund af vandrådets og kommunernes forslag til vandløbsindsatser, var der i høringsforslaget til VP2 indsatser, som skal sikre god tilstand på 80 km vandløb. Der var et krav om fjernelse af 1 spærring, der er ikke indsendt forslag på fjernelse af nogen spærringer. Hovedvandoplandet har overholdt den økonomiske ramme på 7,8 mio. kr. med et indsendt forslag på

7,78 mio. kr.

Hovedvandopland 2.4 Køge Bugt havde Køge Kommune som sekretariatskommune. Hovedvandoplandet er et af de mindre hovedvandoplande i Danmark (995 km²). 21 kommuner havde indsatser i hovedvandoplandet. I hovedvandopland Køge Bugt var der krav om indsats, som skulle sikre god tilstand på 25 km vandløb. På baggrund af vandrådets og kommunernes forslag til vandløbsindsatser, var der i høringsforslaget til VP2 indsatser, som skal sikre god tilstand på 69 km vandløb. Der var et krav om fjernelse af 2 spærringer, og der blev indsendt forslag på fjernelse af 2 spærringer. Hovedvandoplandet har nogenlunde overholdt den økonomiske ramme på 9,5 mio. kr. med et

indsendt forslag på 9,53 mio. kr.

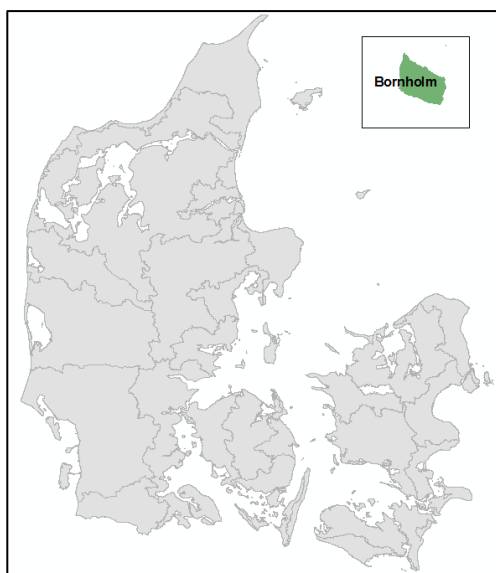
Hovedvandopland 2.5 Smålandsfarvandet havde Næstved Kommune som sekretariatskommune. Hovedvandopland Smålandsfarvandet og Hovedvandopland Østersøen havde valgt at have fællesmøder og koordinere indsatsen i fællesskab. Hovedvandoplandet er det femte største hovedvandopland i Danmark (3440 km²). 10 kommuner havde indsatser i hovedvandoplandet. I hovedvandopland Smålandsfarvandet var der krav om indsats, som skulle sikre god tilstand på 113 km vandløb. På baggrund af vandrådets og kommunernes forslag til vandløbsindsatser, var der i høringsforslaget til VP2 indsatser,

som skal sikre god tilstand på 226 km vandløb. Der var et krav om fjernelse af 7 spærringer, og der blev indsendt forslag på fjernelse af 2 spærringer. Hovedvandoplandet har nogenlunde overholdt den økonomiske ramme på 42,1 mio. kr. med et indsendt forslag på 42,12 mio. kr.

Hovedvandopland 2.6 Østersøen havde Vordingborg Kommune som sekretariatskommune. Hovedvandopland Østersøen og Hovedvandopland Smålandsfarvandet havde valgt at have fællesmøder og koordinere indsatsen i fællesskab. Hovedvandoplandet er et mellemstort hovedvandopland i Danmark (1088 km²). 6 kommuner havde indsatser i hovedvandoplandet. I hovedvandopland Østersøen var der krav om indsats, som skulle sikre god tilstand på 24 km vandløb. På baggrund af vandrådets og kommunernes forslag til vandløbsindsatser, var der i høringsforslaget til VP2 indsatser, som skal sikre god tilstand på 58 km vandløb. Der var et krav om fjernelse af 5

spærringer, og der blev indsendt forslag på fjernelse 4 spærringer. Hovedvandoplandet har nogenlunde overholdt den økonomiske ramme på 10,7 mio. kr. med et indsendt forslag på 10,74 mio. kr.

Hovedvandopland 3.1 Bornholm havde Bornholms Regionskommune som sekretariatskommune. Hovedvandoplandet er det mindste hovedvandopland i Danmark (590 km²). I hovedvandopland Bornholm var der krav om indsats, som skulle sikre god tilstand på 4 km vandløb. Der var ikke krav om fjernelse af spærringer, men i VP2's forslag til indsatsprogram er der 2 spærringer⁴⁰. Det har ikke vist sig muligt at udpege indsatser inden for minimumskravet om 4 km. Samlet set består forslaget af syv indsatser, hvoraf tre indsatser er i vandløb, der indgår i basisanalysen, og fire er i vandløb, der ikke er udpeget i basisanalysen. Samlet er der udpeget

indsatser, der forventer at føre til målopfyldelse i ca. 1,8 km vandløbsstrækning. Indsatser og virkemidler består af fjernelse af tre spærringer, etablering af træer på en 1 km strækning samt genåbning af tre kortere rørlagte vandløbsstrækninger. Det samlede forslag overstiger den samlede ramme på 1,6 mio. kr. ved brug af de skønnede gennemsnitspriser for virkemidlerne.

⁴⁰ Jf. kapitel 3, for forklaring.

Hovedvandopland 4.1 Vidå-Kruså havde Tønder

Kommune som sekretariatskommune.

Hovedvandoplandet er et mellemstort hovedvandopland i Danmark (1101 km²). 3 kommune havde indsatser i hovedvandoplandet. I hovedvandopland Vidå-Kruså var der krav om indsats, som skulle sikre god tilstand på 57 km vandløb. På baggrund af vandrådets og kommunernes forslag til vandløbsindsatser, var der i høringsforslaget til VP2 indsatser, som skal sikre god tilstand på 83 km vandløb. Der var et krav om fjernelse af 5 spærringer, og der blev indsendt forslag på 3 spærringer. Der var et krav om etablering af 1 okkerrensning, og 1

okkerrensning indgår i forslaget til VP2. Hovedvandoplandet har overholdt den økonomiske ramme på 21,8 mio. kr. med et indsendt forslag på 21,74 mio. kr.

Bilag 3. Oversigt over de 23 hovedvandområde og tilhørende sekretariatskommuner

Hovedvandområde	Sekretariatskommune
1.1 Kattegat- Skagerrak	Frederikshavn
1.2 Limfjorden	Aalborg (Limfjordsrådet)
1.3 Mariager Fjord	Mariagerfjord
1.4 Nisum Fjord	Holstebro
1.5 Randers Fjord	Viborg
1.6 Djursland	Norddjurs
1.7 Aarhus Bugt	Aarhus
1.8 Ringkøbing Fjord	Ringkøbing-Skjern
1.9 Horsens Fjord	Hedensted
1.10 Vadehavet	Esbjerg
1.11 Lillebælt-Jylland	Kolding
1.12 Lillebælt-Fyn	Assens
1.13 Odense Fjord	Odense
1.14 Storebælt	Nyborg
1.15 Det Sydfynske Øhav	Svendborg
2.1 Kalundborg	Kalundborg
2.2 Isefjord-Roskilde Fjord	Roskilde
2.3 Øresund	Gribskov
2.4 Køge Bugt	Køge
2.5 Smålandsfarvandet	Næstved
2.6 Østersøen	Vordingborg

3.1 Bornholm	Bornholm
4.1 Vidå-Kruså	Tønder

Bilag 4. Liste over medvirkende interesseorganisationer og foreninger

Landøkonomisk Selskab
Nordsjællands Landboforening
Fredensborg Vandløbslaug
Gribskov Vandløbslaug
Esrum Å-laug
Farum Naturparks Venner
Kastrup-Tiset Landvindingslag
Varde Å Sammenslutningen
Fugleværnsfonden
Dansk Landbrug Sydhavsøerne
Havelse Ålaug
Holbæk Ålav
Vandløbslaug for Værebros Å
Vandløbslav for Roskilde Kommune
Værløse Naturgruppe
DI Hovedstaden
Landbrug og Fødevarer
Bæredygtigt Landbrug
Dansk Skovforening

Odderbæk Vandløbslaug
Økologisk Landsforening
Vestjysk Landboforening
Dansk Amatørfiskerforening
Herning Sportsfiskerforening
Friluftsrådet
Danske Kloakmestre
Dansk Akvakultur
Danske Vandløb
Foreningen til bevarelse af Tange Sø
Vandløbslauget for Alling Å
Vandløbslauget GST
Randers Sportsfiskerforening
Tønder roklub
DOF
FVD
Syd-Østsjællands Landboforening
Gefion
Amagerlandets Producentforening
Bestyrelsen for Vallensbæk Moses Pumpelag
Køge Sports- og Stevns Lystfiskerforeninger

Trykkevælde- og Stevns Ådals Bevarelse
I/S Vandsamarbejdet Greve
LandboNord
Familielandbruget Midtjylland
Haslevgaard ålaug
Nordvestvendsyssels ålaug
Dansk land og strandjagt
Liver å Lystfiskerforening
Dansk kano og kajakforbund
Sjællandske Familiebrug
Odsherred Landboforening
Andaks og Istebjerggrøftens ålaug/ Tranemose Ålaug
Halleby å sammenslutningen
Oplandsrådet for Norsminde Fjord
Djursland Landboforening
Korup Ålaug
Vandløbslauget Stensmark Bæk og Saltbæk
Østjydsk Familielandbrug
Vandløbslaug ved Ryom Å
Sportsfiskerforeningen for Grenaa og Omegn
Landsforeningen Levende Hav

syddjurs vandråd
Bornholmslandbrug
Vandpleje Bornholm
Bornholms Sportsfiskerforening
Dansk Landbrug Midt-Østjylland
Langaa Sportsfiskerforening
Foreningen til nedlæggelsen af Tange Sø
Vandrådet i Favrskov Kommune
Uldum Kær Naturlaug
Centrovic
Nyborg Vandløbslaug
Fyns Familielandbrug
Langeland Vandløbslaug
Kerteminde Forsyning A/S
Gråsten Nor I/S
Kerteminde vandløbslaug
Svendborg vandløbslaug
Odense Bys Museer
IDA-Fyn-BYG
Assens Vandløbslaug
Faaborg-Midtfyn Vandløbslaug

Nordfyns Vandløbslaug
Odense Vandløbslaug
Patriotisk Selskab
Ærø Sportsfiskerforening
DANVA
Dansk Miljøteknologi
Familielandbruget Vestjylland
Herning Ikast Landboforening,
Holstebro Struer Landboforening
Agri Nord
DN
Lemvigegnens Landboforening
Løgstør Sportsfiskerforening
Skalsådalens Sportsfiskerforening
Aalestrup Lystfiskerforening
Aulum sportsfiskerforening
Talerøret for Skive-Karup Å
Centralforeningen for Limfjorden
Fjordvenner .dk
Bibæk Vandløbslaug
Sønderjyske Vandløb

Danmarks Jægerforbund
Ferskvandsfiskeriforeningen for Danmark
Ravsted og omegns vandløbslaug (tsunamigruppen)
Sportsfiskerforeningen Vidå
Danmarks Sportsfiskerforening